

T.C.

AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

2024-YL-343

**OECD ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜMENİN İŞSİZLİK
ÜZERİNE ETKİLERİ: PANEL VERİ ANALİZİ (1991-2023)**

HAZIRLAYAN

Fadime KULAÇ

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Mehmet Atilla GÜLER

AYDIN-2024

T.C.

AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

AYDIN

Bu tezle savunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

17/07/2024

Fadime KULAÇ

ÖZET

OECD ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜMENİN İŞSİZLİK ÜZERİNE ETKİLERİ: PANEL VERİ ANALİZİ (1991-2023)

Fadime KULAÇ

Yüksek Lisans Tezi, Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet Atilla GÜLER

2024, XIII + 80 sayfa

Ekonomik büyüme ve işsizlik kavramı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için oldukça önemli makroekonomik kavramlardır. Ülkelerin sosyal ve ekonomik açıdan refaha ulaşmaları bu iki kavram sayesinde mümkün olmaktadır. Bu nedenledir ki iktisatçılar uzun dönemler boyunca bu iki kavram arasındaki ilişkiyi incelemek için birçok farklı analizler yaparak farklı sonuçlar elde etmişlerdir. Literatürde birçok farklı analiz olsa da en bilindik üç çalışma, Beveridge Eğrisi, Philips Eğrisi ve Okun Yasası'dır. İlk iki çalışma ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkiyi dolaylı yünden incelese de Okun Yasası bu iki makroekonomik kavramı formülize etmiştir. Bu tartışmalar çerçevesinde 1991-2023 dönemini kapsayan, 32 OECD ülkesinde ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkinin panel veri analizi ile tespit edilmesi amaçlanmıştır. Verilerin ekonometrik analizi STATA 14.2 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada bağımlı değişken işsizlik verileri (UR), bağımsız değişken ise, ekonomik büyüme (GDP) verileridir. Çalışma verileri zaman serisinden ve yatay kesit verilerinden oluştuğu için çalışmada panel veri analizi kullanılmıştır. İlk aşamada değişkenlerdeki ve modeldeki yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı Breusch Pagan LM (1980), Peseran Scaled LM, Bias- Corrected Scaled LM ve Peseran CD Testi yöntemleri ile analiz edilmiş, ikinci aşamada ise, modelin heterojenliği Peseran ve Yamagata (2008) testi ile analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi Dumitrescu ve Hurlin (2012), Panel Granger Nedensellik Testi ile analiz edilmiştir. Son olarak UR VE GDP için Westerlund (2007) Panel eşbütünleme analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda nedenselliğin yönü iktisadi ve sosyal bilimler doğrultusunda sınanmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Ekonomik büyüme, İşsizlik, Nedensellik analizi Panel veri analizi.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF ECONOMIC GROWHT ON UNEMPLOYMENT IN OECD COUNTRIES: PANEL DATA ANALYSIS (1991-2023)

Fadime KULAÇ

Master's Thesis, Department of Labor Economics

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet Atilla GÜLER

2024, XIII + 80 pages

The concept of economic growth and unemployment are very important macroeconomic concepts for developed and developing countries. It is possible for countries to achieve social and economic prosperity thanks to these two concepts. For this reason, economists have obtained different results by making many different analyzes to examine the relationship between these two concepts over long periods. Although there are many different analyses in the literature, the three most well-known studies are Beveridge Curve, Philips Curve and Okun's Law. Although the first two studies indirectly examined the relationship between economic growth and unemployment, Okun's Law formulated these two macroeconomic concepts. Within the framework of these discussions, it was aimed to determine the relationship between economic growth and unemployment in 32 OECD countries covering the period 1991-2023 by panel data analysis. Econometric analysis of the data was analyzed using the STATA 14.2 program. In the study, the dependent variable is unemployment data (UR) and the independent variable is economic growth (GDP) data. Since the study data consisted of time series and cross-sectional data, panel data analysis was used in the study. In the first stage, the presence of cross-sectional dependence in the variables and the model was analyzed by Breusch Pagan LM (1980), Peseran Scaled LM, Bias-Corrected Scaled LM and Peseran CD Test methods, and in the second stage, the heterogeneity of the model was analyzed by Peseran and Yamagata (2008) tests. The causality relationship between the variables was analyzed by Dumitrescu and Hurlin (2012), Panel Granger Causality Test. Finally, Westerlund (2007) Panel cointegration analysis was performed for UR and GDP. In this direction, the direction of causality has been tested in line with economic and social sciences.

KEYWORDS: Economic growth, Unemployment, Causality analysis, Panel data analysis.

ÖNSÖZ

Ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki son yüz yılın en çok tartışılan iktisat konusudur. Bu iki kavram gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için sosyal ve iktisadi açıdan oldukça önemlidir. Bu nedenle iktisatçılar ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik birçok ampirik çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmada da 1991-2023 yılları arasındaki ekonomik büyüme ve işsizlik verileri kullanılarak OECD ülkelerinde ekonomik büyümenin işsizlik üzerindeki etkisi panel veri analizi ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Yüksek lisans eğitimim ve tezimin hazırlanması sürecinde her zaman bana yol gösteren, ilgi ve alakasını benden esirgemeyen çok değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet Atilla GÜLER' e, gerek çalışmamın analiz kısmında gerekse sorduğum her soruda yoluma ışık tutan, benimle her türlü bilgiyi paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Zümre ÖZDEMİR GÜLER' e, tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi manevi desteklerini esirgemediklerinden dolayı babam Yükselen KULAÇ' a ve annem Zühal KULAÇ' a, ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana güvenen, her zaman yanımda olan arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Fadime KULAÇ

AYDIN, 2024

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar ve GRAFİKLER DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	3
1. EKONOMİK BÜYÜME VE İŞSİZLİK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
1.1. Kavramlar	3
1.1.1. Ekonomik Büyüme.....	3
1.1.1.1. Tanımı.....	3
1.1.1.2. Unsurları	5
1.1.1.2.1. Üretim Dönemi Koşulları	5
1.1.1.2.2. Üretim Faktörlerindeki ve Kapasitesindeki Değişim	6
1.1.1.2.3. Reel Gayrisafi Yurtiçi Hasılanın Gelişimi	6
1.1.1.3. Türleri	8
1.1.1.4. Başlıca Ekonomik Büyüme Modelleri	9

1.1.1.4.1. Klasik Dönem Öncesi Büyüme Teorileri.....	10
1.1.1.4.2. Klasik Dönem Büyüme Teorileri.....	11
1.1.1.4.3. Neoklasik Dönem Büyüme Modelleri.....	14
1.1.1.4.4. Keynesyen Büyüme Modeli	15
1.1.1.4.5. Post- Keynesyen Büyüme Modeli	16
1.1.2. İşsizlik	17
1.1.2.1. Tanımı.....	17
1.1.2.2. Unsurları	18
1.1.2.2.1. Cari Ücret Karşılığı Çalışmaya Razı Olmak	18
1.1.2.2.2. İş Arama Kanallarını Kullanma.....	19
1.1.2.2.3. Çalışmaya Hazır Olma.....	21
1.1.2.3. Türleri	21
1.1.2.3.1. Konjonktürel İşsizlik	21
1.1.2.3.2. Mevsimlik İşsizlik	22
1.1.2.3.3. Yapısal İşsizlik.....	23
1.1.2.3.4. Teknolojik İşsizlik	23
1.1.2.3.5. Friksiyonel (Arızı) İşsizlik.....	24
1.1.2.3.6. Doğal İşsizlik.....	24
1.1.2.4. İşsizlik Teorileri.....	25
2. BÖLÜM	26
2. EKONOMİK BÜYÜME VE İŞSİZLİK ARASINDAKİ İLİŞKİ	26

2.1. Büyüme İşsizlik İlişkisi	26
2.1.1 Beveridge Eğrisi.....	27
2.1.2 Philips Eğrisi.....	28
2.1.3 Okun Yasası.....	29
3. BÖLÜM	32
3. OECD ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜME VE İŞSİZLİK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ	32
3.1. Literatür	32
3.2. Ekonometrik Analiz.....	35
3.2.1. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	36
3.2.2. Homojenlik Testi	36
3.2.3. Panel Kök Birim Analizi	37
3.2.4. Panel Nedensellik Testi.....	37
3.2.5. Panel Eşbütünleşme.....	37
3.3. Veri Seti, Ekonometrik Yöntem ve Bulgular	38
4. SONUÇ	48
5. KAYNAKLAR	74
ÖZGEÇMİŞ	80

TABLolar ve GRAFİKLER DİZİNİ

Tablo 1. Literatür Taraması	32
Tablo 2. OECD Ülke Grubu İçin 1991-2023 Yılları Veri Karşılaştırma Tablosu.....	41
Tablo 3. OECD Ülke Grubu İçin Tanımlayıcı İstatistikler.....	43
Tablo 4. OECD Ülke Grubu İçin Ekonomik Büyüme İstatistikleri.....	43
Tablo 5. OECD Ülke Grubu İçin İşsizlik İstatistikleri.....	44
Tablo 6. OECD Ülke Grubu İçin Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri Sonuçları	45
Tablo 7. Pesaran ve Yamagata (2008) Eğim Heterojenliği Testi	45
Tablo 8. Panel Birim Kök (CADF) Testi Sonuçları.....	46
Tablo 9. Dumitrescu & Hurlin (2012) Granger Panel Nedensellik Test Sonuçları.....	46
Tablo 10. UR ve GDP İçin Westerlund Panel Eşbütünleşme Test İstatistiği Sonuçları.....	47
Tablo 11. Analizlerde Kullanılan Veri Seti	52
Grafik 1. OECD Ülkelerinde Kişi Başına Düşen GSYH Serisinin Logaritmik Değerlerine Ait Grafikler (1991-2023).....	39
Grafik 2. OECD Ülkelerinde İşsizlik Oranları Serisinin Logaritmik Değerlerine Ait Grafikler (1991-2023).....	39

KISALTMALAR DİZİNİ

OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development
GSMH	: Gayrisafi Milli Hasıla
GSYH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
ILO	: International Labour Organization
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
ABD	: Amerika Birleşik Devleti
AB	: Avrupa Birliği
VAR	: Vector Auto Regressive
NARDL	: Nonlinear Otoresif Distrubuted Lag
UR	: Unemployment Rate
GDP	: Gross Domestic Product
STATA	: Statistics/Data Analysis
LLC	: Levin, Lin ve Chu
IPS	: Im, Pesaran ve Shin
G7	: Group of Seven

GİRİŞ

Ekonomik büyüme ve işsizlik, ülkelerin iktisadi ve sosyal başarısını belirleyen ve bu başarılarla yön veren önemli iki makroekonomik değişkendir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin olumlu yönde gerçekleşmesi ve işsizlik oranlarının düşürülmesi için ekonomi politikalarında önemli yer edinen bu iki kavram geçmişten günümüze kadar iktisatçıların odağında olmuştur. Ele alınan OECD ülkelerinin gelişmekte olan ülkeleri incelendiğinde, uzun dönemde yüksek büyüme hızları ve kriz dönemlerinde büyük dalgalanmalar gözlemlenirken, gelişmiş ülkelerinde ki büyüme oranları gelişmekte olan ülkelere göre daha istikrarlıdır. Bu noktada ekonomik büyüme kadar önemli olan bir diğer kavram olan işsizlik kavramı da devreye girmektedir. Ekonomik büyümenin ve işsizlik oranlarının her ülke açısından farklılık göstermesi, iktisadi açıdan tartışma yaratan bir konudur. Çünkü her ülke için farklı ekonomi politikaları ve farklı kalkınma planlarının uygulanması gerekmektedir. Bu noktada devreye ekonomik büyüme teorileri girmektedir. İktisatta geçmişten günümüze kadar geliştirilen ve üzerinde tartışılan çok fazla sayıda büyüme teorileri vardır. Büyüme teorilerinin amacı, bir ülke ekonomisinde büyümeyi belirleyen temel unsurların, o ülkedeki büyüme hızı ile diğer ülkelerdeki büyüme hızı arasındaki farkların ve kişi başına düşen milli gelirdeki değişikliklerin nedenini açıklamaktır.

İşsizlik kavramı ise, pek çok ülkenin toplumsal sorunlarının başında gelmektedir. Uzun yıllardır süregelen bu toplumsal sorun için ise çeşitli istihdam politikaları ortaya konulmuş ve günümüzde de bu politikalar uygulanmaya devam etmektedir. İstihdam politikaların temel amacı, ülkedeki vatandaşların işsiz kalmasını önlemek ve kişinin yaşamını idame ettirebilmesi için yeterli gelire sahip olabilmesini sağlamaktır. Bu politikaların sonucunda ise ülkeler ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı hedeflemektedirler. Belirtilen nedenle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler gelişme süreçlerinde işsizlikle mücadelede büyük önem vermektedir. Ülkelerin gelişim süreçlerinde önemli role sahip olan işsizlik kavramını açıklamak oldukça zordur.

Çalışma toplamda üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ekonomik büyüme ve işsizliğin kavramsal çerçevesini oluşturulmuş ve ekonomik büyüme teorileri ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümde ise ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki tartışılmaktadır. İkinci bölüm Beveridge Eğrisi, Philips Eğrisi ve Okun Yasasının ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki etkileri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Son bölümde ise, OECD ülkelerinde

panel veri analizi kullanılarak ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki analiz edilmiştir ve analiz sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın amacı, OECD ülkelerinde ekonomik büyüme ile işsizlik arasındaki ilişkiyi incelemek ve analiz sonuçlarını literatür kapsamında değerlendirmektir. Ekonomik büyümenin işsizliği azaltması konusunda beklenen ilişkinin OECD ülkelerinde geçerli olup olmadığı sınanmaktadır. Çalışmanın başlangıcında üç temel araştırma sorusu belirlenmiştir. Bu araştırma soruları şu şekildedir:

- 1- OECD ülkelerinde ekonomik büyüme ve işsizlik arasında ilişki var mıdır?
- 2- Ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki teorik çerçeve ile uygun mudur?
- 3- Yapılan analizler sonucunda uzun dönemde bu ilişki hangi yöndedir?

Araştırmanın yöntemi ise; ekonometrik analizler yapılırken panel veri analizi yönteminden yararlanılmıştır. Ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki OECD ülkelerinde, 1991-2023 yıllarını kapsayan dönemde yıllık veriler kullanılarak analiz edilmiştir. OECD ülkelerinin ekonomik büyüme ve işsizlik verileri OECD veri tabanından yararlanılmıştır. Ancak bazı ülkelerin bazı dönemlerinde veri eksikliğinin olması sebebiyle ve analizin daha anlamlı sonuçlar verebilmesi için bu veriler farklı kaynaklardan çalışmaya dahil edilmiştir. Verilerin ekonometrik analizi STATA 14.2 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada bağımlı değişken işsizlik verileri (UR), bağımsız değişken ise ekonomik büyüme (GDP) verileridir. Çalışma verileri zaman serisinden ve yatay kesit verilerinden oluştuğu için çalışmada panel veri analizi kullanılmıştır. İlk aşamada değişkenlerdeki ve modeldeki yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı Breusch Pagan LM (1980), Peseran Scaled LM, Bias-Corrected Scaled LM ve Peseran CD Testi yöntemleri ile analiz edilmiştir. İkinci aşamada ise, modelin heterojenliği Peseran ve Yamagata (2008) testi ile analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi Dumitrescu ve Hurlin (2012), Panel Granger Nedensellik Testi ile analiz edilmiştir. Son olarak UR VE GDP için Westerlund (2007) Panel eşbütünleme analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda nedenselliğin yönü iktisadi ve sosyal bilimler doğrultusunda sınanmıştır.

1. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kavramlar

Çalışmanın bu bölümünde ekonomik büyüme ve işsizlik kavramları açıklanmıştır.

1.1.1. Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme, bir ekonominin üretim kapasitesinde belirli bir süre içerisindeki değişim olarak tanımlanmaktadır. Üretim kapasitesindeki değişim ülkelerin Gayrisafi Milli Hasıla veya Gayrisafi Yurtiçi Hasılası ile ölçülür. Gayrisafi Milli Hasıla ve Gayrisafi Yurtiçi arasındaki farkı inceleyecek olduğumuzda; GSMH, bir ülke ekonomisinde bir yıl içerisinde üretilen mal ve hizmetlerin piyasa değerlerinin toplamıdır. GSYH ise sadece ülke sınırları içinde üretilen mal ve hizmet toplamını kapsamaktadır (Apak ve Uçak, 2007: 58).

1.1.1.1. Tanımı

Büyüme, sosyal bilimlerde ve iktisadi açıdan oldukça önemli makroekonomik kavramlardan birisidir. Bu nedenle büyüme ile alakalı farklı tanımlamalar mevcuttur. Bunun nedeni ise; iktisatçıların bu konuya olan yaklaşımlarının farklılık göstermesidir. Ekonomik büyüme bir ülke ekonomisinin belirli bir dönem içinde düzenli olarak genişlemesidir. Yani ekonomik büyüme sayısal verilerden oluşan sürekli ve anlamlı bir artışı ifade etmektedir. Bu anlamlı artış negatif yönlü ya da pozitif yönlü de olabilmektedir.

Adam Smith ile beraber klasik iktisadın temellerini oluşturan David Ricardo ekonomik büyüme konusunda karamsar bir bakış açısına sahip iktisatçılar arasında sayılmaktadır. Ricardo, toprakta azalan verimlilik yasası nedeniyle uzun dönemde ekonomik büyümenin durağanlaşabileceğini savunmaktadır. Böyle bir durumda beklenmeyen nüfus artışları gerçekleşecek, toprak kiralari artacak bunun sonucunda kar oranları düşecektir. Tüm bu olumsuz sonuçlar dolayısıyla ekonomik büyüme yavaşlayacaktır. Genel olarak büyüme, bir ülkenin ürettiği mal ve hizmetlerin miktarındaki artış olarak tanımlanır (Yerdelen Tatoğlu, 2010: 26).

Büyüme olumlu ya da olumsuz şekilde de gerçekleşebilmektedir. Büyümenin olumlu olması ülkelerin kendi içinde birey ve aile refahını sağlarken, uluslararası düzeyde de fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırmaktadır. Bahsedilen bu fırsat eşitsizliğinin ortadan kaldırılması içinse; büyümenin kendi içinde anlamlı olması gerekmektedir. Ayrıca ekonomik büyümenin anlamlı olabilmesi içinde işsizlik oranlarında düşüş gözlenmesi gerekmektedir. Kısacası ekonomik büyümenin işgücündeki işsiz kişilere istihdam sağlayabilmesi gerekmektedir. Ekonomik büyümenin olumsuz tarafı ise; gelir dağılımında eşitsizlik, ülke ekonomisinde kalkınmanın duraksaması, sosyal hakların azalması gibi çeşitli sorunlara neden olmasıdır. Bir ülkede refahın sağlanabilmesi için gerekli olan unsurların başında ekonomik büyüme gelmektedir. Ekonomik büyümenin artmasıyla beraber piyasada yeni iş imkanları artış gösterecek ve yeni oluşturulan bu alanlarda istihdamın artması beklenecektir. Ekonomik büyüme, kişi başına düşen fiyat değişimlerinden arındırılmış artışları ifade eder (Arslan, 2011: 161).

Ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için, üretim faktörlerinin verimliliği ve stoğu artırılmalıdır. Kısa dönemde verimlilik, ekonomik organizasyonda yapılacak düzenlemelerle artarken ,uzun dönemde ise eğitim ve sermaye mallarının kullanımına yönelik becerilerin artırılması ya da kısaca emeğin niteliğini yükseltmeye yönelik yatırımların artırılması ile mümkündür. (Tatoğlu, 2010: 26). Bir ülkede büyümenin sağlanabilmesi için, temelde uzun dönemde sahip olunan teknolojik gelişmeler, sermaye birikimi ve ülkedeki işgücünün varlığından söz edilmesi gerekmektedir. Büyümeyi etkileyen temel unsurlar ise: beşerî sermaye, fiziki sermaye birikimi, teknolojik gelişme ve nüfustur. Beşerî sermaye, kişinin daha üretken olmasına yardımcı olan bilgi ve donanımlarıdır. (OECD,2022). Ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için beşerî sermaye tek başına yeterli değildir. Bu sebeple ülkeler sadece beşerî sermayeye değil fiziksel sermayeye de yatırım yapmalıdırlar. Üretim sürecinde kullanılan aletler, fabrikalar ve teçhizatların tamamı fiziksel sermayeye örnektir. Fiziksel sermaye stoku arttıkça ülkede sermaye derinleşmesi yaşanır. Sermaye derinleşmesi ise, her çalışanın yararlanabileceği sermaye miktarına denir. Birtakım sermayeler işgücünün yerini alırken diğerleri işgücünü geliştirir. Sermaye ister işgücünün yerini alsın ister onu geliştirsın her halükârda daha yüksek verim sağlar (Mill, 2022: 228). Büyüme büyük ölçüde teknolojik gelişmeye de bağlıdır. Teknoloji unsuru, bir ülkenin kalkınmasında etkili olan ve aynı zamanda ülkelerin refah seviyelerini arttıran temel bir unsur olarak görülmektedir. Sürekli değişen ve gelişen teknolojinin üretime sağladığı kolaylık nedeniyle büyümenin kaynakları

arasında teknoloji faktörü de yer almaktadır. Schumpeter' göre sermaye bir üretim aracı olarak değil, girişimcilerin ürün ve hizmet üretimlerindeki gerçekleştireceği iyileştirmeler için gereken güç olarak değerlendirilmelidir. Banka kredileri ile de elde edilen bu sermaye, girişimcinin üretim sürecinde kullanacağı araçlara ulaşımını da kolaylaştıracaktır. Kısacası girişimcinin satın alma gücünü arttıracaktır. Bu noktada Schumpeter'e göre ekonomik büyümenin ortaya çıkmasında teknolojik gelişmelerin önemli etkisi vardır (Kitapçı, 2019: 56-57). Schumpeter bu konudaki fikirleriyle Max Weber göre daha farklı bir yaklaşım ortaya koymuştur. Max Weber kapitalizmin ortaya çıkış süreciyle beraber, sonrasında gelişen ekonomik olayları Protestan iş ahlakına bağlamıştır. Weber'in bu görüşünde müteşebbis, dünyada kazanılan ve üretilen mala mesafeli duran, çileli bir yaşam sürmektedir. Schumpeter ise girişimciyi, sahip olduğu yaratıcı düşünceler sebebiyle sürekli yenilikler üzerinde çalışan kişiler olarak tanımlamaktadır. Schumpeter'in teknolojik yenilikler konusundaki bu tür yaklaşımları ekonomik büyümenin gelişmesi noktasında tüm ülkeler için yeni fırsatlar sunmaktadır (Kitapçı, 2019: 56-57).

1.1.1.2. Unsurları

Çalışma kapsamında büyüme kavramının daha iyi anlaşılmasını sağlayacak olan unsurlar; üretim dönemi koşulları, üretim faktörlerindeki ve kapasitesindeki değişim, reel gayrisafi yurtiçi hasılanın gelişimi biçiminde belirlenmiştir.

1.1.1.2.1. Üretim Dönemi Koşulları

Üretim, bir ülke içerisinde yaşayan kişilerin gereksinimlerini gidermek amacıyla kıt olan mal ve hizmetlerin arttırılmasını amaçlayan çabalardır. Üretim dönemleri ise, iktisatçılar tarafından uzun dönem ve kısa dönem olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ekonomik büyüme kısa dönemde kapasite kullanımındaki artış olarak tanımlanırken, uzun dönemde ise kapasite kullanım oranlarındaki artış nedeniyle ortaya çıkacak mal ve hizmet üretimi olarak tanımlanmaktadır. Kısa dönem bir yıldan az süreyi kapsarken, uzun dönem ise ekonomide üretim için kullanılan tüm girdi miktarlarını değiştirebileceği uzunlukta zaman periyodu olarak tanımlanmaktadır. Piyasa koşullarına paralel olarak üretimi arttırmak isteyen üreticinin fabrikasını genişletebileceği, başka bir deyişle tüm faktörleri değiştirerek üretimi ayarlayabileceği bir dönemdir (Dinler, 2012: 144). Büyüme, ekonominin uzun dönem ile ilgilidir çünkü üretim faktörlerinin sayısı ve verimliliğinin artması ancak uzun dönemde gözlemlenebilmektedir. Bu nedenledir ki büyüme uzun dönemli dinamik bir değişkendir.

Fakat kısa vadede sınırlı miktarda da olsa ekonomik büyüme gerçekleşebilir. Örneğin üretimde yapılanmaya gidilerek birim maliyetler düşürülebilir, bununla beraber çıktı miktarında da artış gözlemlenecektir. Böylece üretimde girdilerin daha etkin kullanılması sayesinde, etkinlik artışı yani büyüme sağlanacaktır (Gürak, 2016: 173).

1.1.1.2.2. Üretim Faktörlerindeki ve Kapasitesindeki Değişim

Üretim faktörleri arasında en çok öneme sahip olan emek faktörüdür. Emek olmadan diğer üretim faktörleri olan sermaye ve toprağın bir öneme sahip olması mümkün değildir. Zira üretimde emek faktörü olmadan, diğer üretim faktörlerinin tek başlarına üretimde bulunmaları düşünülemez. Tam da bu noktada aslında emek, sermaye ve toprak faktörlerini bir araya getiren işleyen, üreten temel faktördür. (Akgül ve Davutoğlu, 2019: 2549).

Toprak/rant üretim faktörleri de sermaye içinde emek kadar önemli yere sahiptir. Çünkü üretimin gerçekleşmesi için emek ve toprak faktörünün bir araya gelmesi ve bir arada kullanılması gerekmektedir. Üretim faktörleri arasında önemli yere sahip olan faktörlerden birisi de sermayedir. Sermaye, para ve onun satın alabileceği üretim içinde kullanılan makine ve teçhizat olarak kabul edilmektedir. Girişimcilik kavramı, hem iktisadi açıdan hem de işletme literatürü açısından oldukça önemlidir. Girişimcilik kavramının üretim faktörü olarak kabul görmesi Fransız iktisatçı J. B. Say sayesinde olmuştur. Say sayesinde üretim faktörü olarak kabul gören girişimcilik kavramı Schumpeter'in dinamik girişimcilik kavramı ile literatürdeki önemini arttırmıştır. Schumpeter dinamik girişimci; piyasada ki yeni tedarik kaynaklarını, yeni satış ve yeni organizasyon yöntemlerini kullanarak eskinin yerine yenisini getirme çabası olarak tanımlamaktadır (Altınışik ve Külen, 2020: 278). Üretim faktörlerindeki veya kapasitesindeki artış ekonomik büyümeyi de olumlu etkilemektedir.

1.1.1.2.3. Reel Gayrisafi Yurtiçi Hasılanın Gelişimi

Gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH), bir ülke içerisinde belli bir dönem içerisinde üretilen mal ve hizmetten elde edilen katma değerın standart ölçüsüdür. Bu ölçüt belirlenen dönemde elde edilen nihai mal ve hizmetlere harcanan toplam tutarı belirlemektedir (OECD, 2022).

GSYH geliri, gelir de tüketimi belirler. Tüketim ise bir ülkenin refah seviyesini belirlememizi sağlayan en önemli faktördür. Gayrisafi yurtiçi hasıla sadece bir ülkenin refah seviyesi üzerinde değil, o ülkenin pek çok makro büyüklüğü üzerinde de etkilidir. En doğru

şekilde ifade edilmek istenirse, GSYH diğer makro değişkenlerin bir nedeni ve sonucudur (Yetkiner, 2012: 2). Bahsedilen makro değişkenleri de tüketim, yatırım ve devlet harcamaları olarak sıralayabiliriz. Gayrisafi yurtiçi hasıla, nominal ve reel gayrisafi yurtiçi hasıla olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Nominal ve reel GSYH, bir ülkenin ekonomik performansını değerlendirmek için kullanılan iki temel göstergedir. Nominal GSYH, belirli bir dönem içerisinde, bir ülkenin sınırları içinde üretilen nihai mal ve hizmetlerin cari fiyatlara göre piyasa değeridir (Ertek, 2008: 13). Reel GSYH ise, sabit fiyatlarla verilen gayrisafi yurtiçi hasılanın hacim seviyesini ifade eder. Gayrisafi yurtiçi hasılanın sabit fiyat tahminleri, belirli bir yılda üretilen tüm mal ve hizmetlerin değerlerinin bir temel dönem cinsinden ifade edilmesiyle elde edilir. Tahmin, model tabanlı analizler ve uzman değerlendirmesinin bir bileşimi kullanılarak, tek tek ülkelerdeki ve dünya ekonomisindeki ekonomik gidişatın değerlendirilmesine dayanır. Bu gösterge bir önceki yıla göre büyüme oranları ile ölçülmektedir (OECD, 2022). Reel GSYH, nominal gayri safi yurt içi hasılanın enflasyondan arındırılmış halidir (Ertek, 2008: 3-14). Reel gayrisafi yurtiçi hasıla, üretimdeki gerçek artışı ölçtüğü sırada enflasyondan etkilenmez bu nedenle daha net ekonomik büyüme sonuçları elde edilmektedir. Reel GSYH yaşam standartlarını iyileştirmekte ve uluslararası ekonomik büyüme verilerinin karşılaştırılmasına imkan sağlamaktadır. Ancak Nominal GSYH'deki artış, o ülkede söz konusu dönemde gerçekleştirilen nihai mal ve hizmet üretimindeki artışın parasal değeri hakkında bilgi vermesine karşın, söz konusu ülkede sağlanan büyüme oranının ölçülmesi için ölçüt olamaz. Çünkü nominal gayrisafi yurtiçiindeki yıllık artışın bir kısmı üretilen mal ve hizmet miktarındaki artıştan kaynaklanırken, bir kısmı da fiyatlardaki yıllık artıştan yani enflasyondan kaynaklanır. (Dinler, 2012: 350).

Reel hasıla, mal ve hizmetlerin değerini temel bir yılın fiyatları üzerinden ifade etmektedir. Reel hasıla nominal hasılaya göre, piyasa fiyatlarında zaman içinde meydana gelen değişimlerin üretilen malların ve hizmetlerin değeri üzerindeki etkisini bertaraf eden bir kavramdır. Bu nedenle reel hasıla bir ülkede bir yılda üretilen mal ve hizmetlerin miktarındaki değişimleri yansıtan bir büyüklüktür (Ünsal, 2016: 5). Reel gayrisafi yurtiçi hasıla ekonomik büyüme açısından oldukça fazla öneme sahiptir. Reel GSYH istihdam ve işsizlik ile doğrudan alakalı bir konudur. Reel gayrisafi yurtiçiinde artış olduğu takdirde istihdam da artmaktadır.

1.1.1.3. Türleri

Büyümenin türleri toplamda dokuz başlık altında incelenmektedir. Bunlar: Açık büyüme, kapalı büyüme, planlı büyüme, spontane büyüme, dengeli büyüme, dengesiz büyüme, biyolojik büyüme, durgun büyüme, üstel büyümedir. Belirtilen ekonomik büyüme türlerine ek olarak da 1996 yılında Birleşmiş Milletlerin İnsani Kalkınma Raporunda kaçınılması gerektiğini belirttiği beş adet büyüme türü vardır. Bunlar; acımasız büyüme, işsiz büyüme, köksüz büyüme, sessiz büyüme, geleceksiz büyümedir.

Açık büyüme modelinde uluslararası sermaye ve emek önemli faktördür. Ekonomik büyüme türü olan açık büyüme modeli devlet müdahalesinin sınırlı olduğu ülkelerde görülmektedir. Bu modelde temel amaç ülkede üretilen malların dünya pazarında alıcı bulması için ihracat yapılmasıdır. Bu nedenle ülke içine yabancı sermayenin girişi teşvik edilir. Kapalı büyüme ise açık büyüme türü gibi uluslararası sermaye yerine ülkenin kendi öz kaynaklarına dayanmaktadır. Bu büyüme türündeki amaç ülkenin dışa bağımlılığını en aza indirmektir. Kapalı ekonomi türünde devlet müdahalesi vardır. Planlı büyüme türünde ise adından anlaşılacağı üzere ekonomide kullanılan kaynakların olabildiğince etkin kullanılması ve bu kaynaklardan maksimum verimlilik elde edebilmek için bir plan dahilinde yürütülmesidir. Üretim faktörlerinin kendiliğinden harekete geçtiği ve devlet müdahalesi olmadan belli düzeyde büyüme sağlayan büyüme türüne spontane büyüme denilmektedir.

Dengeli büyüme modelinde üretim sürecinde kullanılan kaynaklar ile üretim sonucunda elde edilen mal ve hizmet çıktısının aynı oranda olması ve bu çıktının pazarının olması beklenir. Temel olarak bu büyüme modeli kaynak israfının olmaması için üretilen tüm malların tamamının satılması gerekmektedir. Dengesiz büyüme türü, dengeli büyümenin gerçekçi olmadığı düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Dengesiz büyümede yapılmak istenilen şey sektörler arası bağımlılık durumunun olmadığı ülkelerde bile bu dengesizliklerden faydalanılması gerektiğidir. Bu nedenledir ki az gelişmiş ülkelerin, elindeki sınırlı yatırım kaynaklarıyla belirli sektörlerde yoğunlaşması gerektiği savunulmaktadır. Bir diğer büyüme türü ise biyolojik büyümedir. Bu büyüme türünde ise canlıların büyüme evrelerinden esinlenilmiştir. Yani büyüme belirli bir noktaya kadar hızlı devam etmekte daha sonra ise yavaşlamakta ve bir yerden sonra durmaktadır. Durgun büyümede ise, nüfus artış oranı ile milli gelir artış hızı birbirine eşit olduğu için kişi başı gelir artış hızında da bir değişiklik olmayacağı için o da sıfır olacaktır. Yani büyüme durgun bir hal alacaktır. Üstel büyümede

ise, ekonomik büyüme hızı gittikçe artmaktadır. Bu tür büyüme belirli dönemde gerçekleştiği için kalıcılığı söz konusu değildir.

Yukarıda incelenen ekonomik büyüme türlerine ek olarak bir de Birleşmiş Milletlerin 1996 yılında İnsani Kalkınma Raporu'nda da değindiği gibi kaçınılması gereken beş büyüme türü daha vardır . Bu büyüme türlerinden ilki işsiz büyümedir. Ekonomilerde büyüme gerçekleşse bile yeterli istihdam oranlarının sağlanamaması nedeniyle ülkedeki işsizlik oranında artışın görülmesi işsiz büyüme olarak tanımlanmaktadır. Bu türe ek olarak büyüme sürecinde gelir dağılımı düzeltilemediği gibi daha da adaletsiz hale gelirse ve fakirlik seviyesi altında yaşayan kişi sayısında artış gözlemlenirse bu büyüme modeli de acımasız büyüme modeli olarak tanımlanmaktadır. Gelir dağılımının adaletsiz olmasıyla beraber, zengin kesimin gelir dağılımından aldığı pay artarken fakirlik sınırı altına düşen insan sayısı daha da artmaktadır. Bir ekonomi de büyüme gerçekleşse bile demokratik iyileşmenin sağlanamaması, bireysel hakların kötüye gitmesi sessiz büyüme olarak adlandırılır. Bu durumlar göz önüne alındığında ekonomik büyüme tek başına yeterli olmayacaktır. Ekonomik büyümenin gerçekleştiği dönemde toplumda geleneklerin yozlaşması ve kültürel kimliğin kaybedilmesi olarak karşımıza çıkan büyüme modeli kültürel yozlaşmadır. Ekonomik büyüme gerçekleştirilirken daha çok yenilenemeyen kaynakların tüketilmesi, doğal unsurların tahrip edilmesi ve bunlara göz yumulması geleceksiz büyüme olarak adlandırılmaktadır.

1.1.1.4. Başlıca Ekonomik Büyüme Modelleri

İktisatta geçmişten günümüze kadar geliştirilen ve üzerinde tartışılan çok fazla sayıda büyüme teorisi ve modelleri vardır. Büyüme teorilerinin amacı, bir ülke ekonomisinde büyümeyi belirleyen temel unsurların, o ülkedeki büyüme hızı ile diğer ülkelerdeki büyüme hızı arasındaki farkların ve kişi başına düşen milli gelirdeki değişikliklerin nedenini açıklamaktır (Zhang, 2005: 1) Çalışma kapsamında başlıca ekonomik büyüme modelleri ise: Klasik dönem öncesi, Klasik dönem, Neoklasik dönem, Keynesyen, Post-Keynesyen Büyüme modelleridir.

1.1.1.4.1. Klasik Dönem Öncesi Ekonomik Büyüme Teorileri

Klasik dönem öncesi büyüme teorileri, temelde iki farklı iktisadi görüşe dayanmaktadır. Bu görüşlerden ilki büyümede ticaretin önemini savunan Merkantilizmdir. Bir diğeri ise 18. Yüzyılın ortalarında ortaya çıkan ve tarımsal üretimin önemini savunan Fizyokratlardır. Merkantilistlere göre, zenginliğin tek kaynağı kıymetli madenlerdir. Bu nedenle bir ülkede zenginliğin artması isteniliyorsa ilk önce ülke içerisindeki kıymetli madenlerin arttırılması gerekmektedir. Ülke içerisindeki kıymetli madenlerin arttırılabilmesi için bütün politikalar bu doğrultuda gerçekleştirilmiş ve ülke içerisindeki maden çıkışı engellemek için mal ithalatı yapmaktan kaçınılmıştır. Bu durumda Merkantalistler devletin ülke içerisinde ihracatı teşvik etmesi gerektiğini, ithalatı da sınırlandırması gerektiğini savunmaktadırlar (Baday Yıldız ve Berber, 2009: 2).

Kapitalizmin görüşüne göre Merkantalistler paraya ve dış ticarete oldukça fazla önem vermektedirler. Merkantalistler için "Maldan korku" ve "satmak endişesi", ticari anlayışın göstergesiydi. Merkantalistlere göre, dış ticaret fazlası elde edilmesi nihai amaç sayılıyordu. Merkantilistlerin bildiği 'artık' sadece dış ticaretten elde edilebilen fazlaydı. Çünkü bir ülkede ithalatının artması diğer ülkede ihracatının artması anlamına gelmektedir. Merkantalistler bu durumun farkına vardıklarında ülkelerin çıkarlarının çatıştığını kabul etmişlerdir. Liberalizmin savunduğu her ülkenin serbest ticaretten karlı çıkacağı, bu nedenle ülkelerin çıkarlarının tam uyuma içinde olduğu görüşü ile bu durum tamamen farklılık göstermektedir (Kazgan, 1969: 44). Bahsedilen bu dönemde Merkantalistler için söz konusu para birimi değerli madenlerdir. Bankacılık tanımı henüz gelişmediği için banka sisteminden söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle ülke içerisindeki değerli maden arzını arttırmak için diğer ülkelerden ülkeye değerli maden girişinin olması gerekmektedir.

Fizyokrat büyüme modeli, bir grup Fransız tarafından ortaya atılmış iktisadî düşünce akımıdır. Ülke ekonomisinin büyümesinde, mal hareketleri ve üretim süreci etken araçlardır ve kendiliğinden meydana gelen (spontane) bir olaydır. 18.yüzyılın ikinci yarısında ise merkantalist düşünceye eleştiri olarak ortaya çıkan fizyokrat düşünce, ekonomik büyümenin kaynağının merkantalistlerin savunduğu kıymetli madenler olmadığını, asıl büyümenin kaynağının tarım olduğunu savunmuştur ve büyümenin gerçekleşmesi için tarımda daha fazla üretimin yapılması gerektiğini ortaya koymuşlardır. Tarımda işlenen toprak, üreticinin vermiş olduğu emekten çok daha fazlasını üreticiye geri verebilmektedir. Ancak sanayi ya da ticaret

böyle bir özelliğe sahip değildir. Özetlemek gerekirse Merkantalistler ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için kıymetli madenlere önem verirken, fizyokratlar ise ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için tarımsal faaliyetlere önem verilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

1.1.1.4.2. Klasik Dönem Büyüme Teorileri

İktisadi sistemle ilgili ilk kapsamlı inceleme, Avrupa’da yaşanan Aydınlanma sürecinde klasik iktisat ekolleri tarafından yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde bu dört iktisatçının ekonomik büyüme üzerine yapmış olduğu çalışmalara yer verilmektedir.

İktisat biliminin kurucusu olarak nitelendirilen Adam Smith’in ekonomik büyüme ile alakalı görüşleri değerlendirilirken yaşadığı dönemin şartları ve gerçekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Adam Smith’in *Ulusların Zenginliği* kitabı yayımlandığı dönemde İngiltere ve Amerika’da Merkantalist düşünce yayındı. Adam Smith kitabıyla Merkantalist düşünceye karşı klasik bir bildirge yayınlamıştır. Adam Smith bu eseri ile tarıma dayalı kırsal toplumdan, sanayiye dayalı topluma geçişi, dönemin şartlarını göz önüne alarak incelemiştir. Smith kitabında zenginliğin süreciyle ilgilenmektedir. Smith’e göre toplum artık avcılık, toplayıcılık ve tarımsal sürecini tamamlamış artık sanayi sürecine girmiştir. Smith’e göre işçi sınıfı üretimin artışında etkili olmaktadır. Bu düşüncede diğer ekonomik ekollerin terk edilmesine neden olmuştur. Adam Smith temelde bir ülke ekonomisinin görünmez el yani piyasa güçleri tarafından yönetilebileceğini belirtmiştir. Yani piyasayı dengeye getiren bir etkeni ifade etmektedir. Smith’e göre herkesin kendi çıkarlarını düşündüğü bir toplumda piyasa nasıl bir çıkmaza sürüklenmemektedir. İşte bu noktada görünmez el kavramı aslında arz ve talep dengesini sağlayacak olan fiyat mekanizmasıdır. Böylelikle Smith ekonomide doğal bir düzenin olduğunu ve buna bağlı olarak da tam rekabet şartlarının işlediğini ifade etmektedir. Bir ülke ekonomisinde büyüme süreci doğal güçlerin faaliyetleri sonucu ortaya çıkan doğal düzene göre işlemektedir. Smith’in *Ulusların Zenginliği* kitabında, ekonomik büyüme ile ilgili görüşlerine bakıldığında, ekonomik büyümenin sağlanması için iş bölümü, uzmanlaşma ve sermaye birikimi ön planda tutulmalıdır. Bunun sebebi ise, iş bölümü ile uzmanlaşma emeğin verimliliğini arttırmasıdır. Adam Smith’e göre piyasada rekabetin arttırılabilmesi için iş bölümü oldukça önem arz etmektedir (Smith, 2008: 5-23).

Adam Smith’e göre emek verimliliğinin ve kişi başına düşen milli gelirin arttırılmasındaki en önemli faktör iş bölümüdür. Ancak iş bölümünden önce sermaye birikiminin varlığından da söz edilmesi gerekmektedir. Çünkü sermaye birikimi sayesinde iş

bölümü yapılabilecek ve iş gücünün verimliliğinde bir artış söz konusu olacaktır. Smith'e göre iş bölümü ilk önce firma içinde, daha sonra o ülkedeki diğer firmalar ve bölgeler arasında en son ise ülkeler arasında gerçekleşmelidir. Adam Smith iş bölümünün avantajlarını ve faaliyet ölçeğine ve piyasanın kapsamına bağlılığını tartışmıştır (Smith, 2008: 5-23). Teknolojik ilerleme, iş bölümü ile piyasa ölçeği birbirine bağlıdır. İnsanların becerilerinin, bilgilerinin ve kaynaklarının avantajını özgürce kullandıkları özgür kurumların önemini vurgulamıştır. Adam Smith'in iş bölümü ve rekabetçi denge ile ekonomik teorisi, pozitif dinamik unsurlardan bağımsız olarak, büyümeye sınırlar koymuştur (Zhang, 2005: 4). İş bölümü ile uzmanlaşmanın üretimi arttırmasının üç temel nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki iş bölümü uzmanlaşmadan kaynaklanan kazançlar sağlar, bir diğeri ise iş bölümü sayesinde bir görev veya iş değişikliği sırasında kaybedilen zamandan tasarruf eder ve en önemlisi de makinelerin gelişmesini teşvik eder. Emek gücünün yerini makine gücü alır ve üretim makineleşir (Kurz, 2017: 44).

David Ricardo ise, Büyüme Kuramına önemli katkılarda bulunan klasik iktisatçılardan birisidir. Ricardo Smith'in Ulusların Zenginliği kitabını okuyarak politik ekonomiye yönelmiştir. Smith'in analizlerinden büyülenen Ricardo bu analizlerde giderilmesi gereken bazı eksiklikler tespit etmiştir. Ricardo'nun 1817 yılında yayımladığı Politik Ekonominin ve Vergilendirmenin İlkeleri adlı kitabıyla Smith'in analizlerindeki eksikliklerinin giderilmesini sağlamıştır (Turna, 2017: 13). Ricardo'ya göre temel mallar gibi emeğinde bir fiyatının olması gerektiğini savunmaktadır. Bu fiyatı belirleyende işçinin kendi yaşamını idame ettirebilecek kadar asgari düzeydeki ücret düzeyidir. Bu durumda da işçinin fiyatını piyasadaki temel ihtiyaçların fiyatı belirlemektedir.

Ricardo'ya göre ekonomik büyüme ilk önce kendiliğinden gerçekleşmektedir. Bu büyüme teknoloji ve nüfus artışı ile tetiklenebilmektedir. Daha sonra ise ekonomi durgunluğa girer ve dış ticarette üstünlükler teorisine dayandırılarak toplam üretim miktarı arttırılabilir. Dış ticarette üstünlük teorisi ise, ülkenin ihracatının arttırılması, ithalatın azaltılması şeklinde gerçekleşmektedir. Toplam üretim miktarının artması ile ekonomik büyüme gerçekleşmiş olacaktır. Ricardo, üretim sürecinde girdilerin kendi aralarındaki bölüşümü belirleyen kanunları incelerken kendi adını taşıyan büyüme teorisini kurmuştur. Ricardo'ya göre ekonomi de tam rekabet koşulları hakimdir. Ekonomide tam rekabet koşullarının etkin olması, tüm firmaların fiyat alıcı olması ve bu durumun fiyatları etkilemediği anlamına gelmektedir. (Ricardo, 2008: 129-144).

Ricardo, Bir ülkede nüfus artışının yaşanması ile beraber üretim artışının gerçekleşeceği buna bağlı olarak da ekonomik büyüme sürecine geçileceğini ifade etmektedir. Büyüme sürecine geçildiği dönemde de kar oranlarında da yüksek olacağını ifade etmektedir. Kar oranlarının yükselmesi durumunda elde bulunan tasarruflar yatırıma yönlendirilecektir. Bu durum sermaye birikimi arttırmaya başlayacaktır. Böyle bir durumda işçi ücretleri de bu durumdan etkileneceğinden cari ücretler de asgari geçim ücretinin üstüne çıkacaktır. Ancak belli bir noktaya gelindiğinde kârlar düşmeye başlayacak sermaye birikimi ve büyüme duracaktır. Bu durumun gerçekleşmesinde, azalan verimler kanunu etkilidir (Ricardo, 2008: 129-144). Ricardo'nun bir ekonomin sürekli tam istihdam ve tam rekabet şartlarında olduğu varsayımı gerçeklere ve tecrübelerle uymaması nedeniyle iktisatçılar tarafından eleştirilmektedir. Çünkü azalan verimler kanununa göre Ricardo'nun modeli yetersiz kalmaktadır.

Klasik iktisatçılar arasında yer alan İngiliz iktisatçı Thomas Robert Malthus ise, 1798 yılında 'Nüfus İlkeleri Üzerine Bir Deneme' adlı ünlü kitabını yayınlamıştır. Nüfusun artış hızıyla gıda ürünlerinin artış hızı karşılaştırılmış, bu karşılaştırmadan sonra bu ikili arasındaki farkın insanlığı açlık ve sefaletle götüreceği iddiasını öne sürmektedir. Çalışmasına göre bir ülkede yaşayan kişi sayısı yani nüfus, besin maddelerinin artışından daha hızlı artış gösterirse ilerleyen süreçte kişi başına düşen besin miktarında azalma meydana gelecektir. Malthus'un yaşadığı dönemde yoksulluk ve İngiltere'nin nüfusunun azalması sorunları entellektüeller tarafından tartışılmakta ve bu sorunlar için çözüm aranmaktadır. Bu iki ayrı konuyu birbirlerine bağlı olarak ele alan Malthus'un bu sorunlara ortak çözüm üretmesi üzerine iktisatçılar tarafından Malthus'un başarısı takdir görmüştür (Malthus, 2017: 8-25). Malthus, artan talep ve yeni pazarlar için makineleşmenin önemini belirtmiştir. Bu durumda sanayileşme, kentleşme ve göçün üretim sürecindeki önemi de dikkate alınmalıdır. Malthus'da Adam Smith'in içsel büyüme kuramında bahsedildiği üzere makineleşmeye bağlı olarak teknolojik gelişmeleri ön planda tutmuştur. Bu modelin temel varsayımı ücretler artınca nüfusunda artacağı varsayımdır. Ancak günümüzde nüfus artışı ile gıda ürünlerinin arasındaki tutarsız artış oranları, yaşam sürelerinin ve kişisel gelirin yükselmesine ve hijyenik bir toplum oluşturmaya neden olmaktadır. Bu durumların ortaya çıktığı dönemlerde ülke içerisindeki ölüm oranlarında düşüş gözlemlenmektedir (Malthus, 2017: 8-25).

Belli bir süre sonra Malthus'un savunduğu tezinin doğru olmadığı, hatta tam tersinin ortaya çıktığı görülmüştür. Ekonomiler hızla büyümüş, yeni tarım alanları açılmış, gıda

üretiminde daha farklı teknolojiler kullanılmaya başlanmıştır. Tarımda ve sanayide yapılan yenilikler ile gıda ürünleri miktarında sağlanan artışın ülke nüfusunu misliyle geçtiği görülmüştür. Durumun bu şekilde olması sebebiyle Malthus, karamsar iktisatçı olarak teorisi de karamsar ekonomi teorilerinden birisi olarak tarihte yerini almıştır (Eğilmez, 2018).

Klasik iktisat okuluna göre ‘Her arz kendi talebini yaratır’ şeklinde bilinen Say Yasası geçerlidir. Say Yasasına göre, üretilen her mal satılacaktır. Say Yasası’nda esas olan malla malın mübadelesidir. Para, sadece bu mübadeleye aracılık eder. Dolayısıyla gerçek satın alma gücünü para değil mallar temsil etmektedir (Bilgili, 2018: 47). Ekonomik büyümenin arttırılabilmesi için ilk önce o ekonomide üretimin arttırılması gerekmektedir. Böyle bir durumda üretimin arttırılması içinse o ülkede sanayileşmenin gelişmesi gerekmektedir. Bu durum fazla üretim esnasında oluşabilecek sorunların çözümü için ticari faaliyet sahasının genişlemesine imkan sağlandığından, talep hacminde de artış meydana gelecektir. Böyle bir durumda girişimci her piyasada farklı rollere bürünmektedir. İlk önce verimli hizmetler piyasasında alıcı , sonra da mal ve hizmetler piyasasında satıcı rolüne girmiştir. Girişimci bu durumda, üretim faktörleri ile mal piyasaları arasında bir köprü unsuru olarak görmektedir. Bu düşünce doğrultusunda, iktisadî liberalizmin temellerini oluşturan, “Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” görüşünü savunmuş ve bu görüşlerin iktisadî hayatta uygulanması konusunda Mahreçler Kanunu’nu¹ ortaya koymuştur (Aksu, 2014: 359-360).

1.1.1.4.3. Neoklasik Dönem Büyüme Modelleri

Neoklasik büyüme modeli, nüfus artışına ve teknolojik gelişmelere tasarrufların, yatırımların ve ekonomik büyüme de meydana gelen değişimlerin nasıl cevap verdiğini açıklamaktadır. Bir başka ifade ile Neoklasik büyüme modeli, işgücünde ve sermaye stoğunda meydana gelen değişimlerin, ekonomik büyüme oranında meydana gelen değişimlerle birbirlerini nasıl etkilediklerini ortaya koymaktadır. Teoride, ekonomik büyümenin gerçekleşmesi nüfus artışından etkilenmezken, nüfus artışı ekonomik büyümeye etki etmektedir. Aynı şekilde teknolojiye meydana gelen ilerlemeler ekonomik büyüme oranını etkilerken, ekonomik büyüme oranında meydana gelen değişimler teknolojinin büyüme ya da gelişme oranını etkilememektedir. Böyle bir durumda teknolojik ilerlemenin ortaya çıkması şansa bağlı olarak kabul edilmektedir. Nüfusun gelişmesi ve teknolojik ilerleme

¹ Mahreçler Kanunu; mahreç kavramı, mal ve hizmetlerin talebe arz edildiği bir yer bir sürüm alanıdır. Piyasa alanı, pazar kavramı anlamına gelmektedir. Bu kanunda, fazla üretimin krizlere neden olacağı öne sürülmüştür. (Özgüven,1991).

dışsaldır (Turna, 2017: 27). Neo-klasik büyüme modeline göre, teknolojik gelişmeler, emek arttırıcı teknolojik gelişme niteliğinde olup, bu gelişme ekonomik büyümeyi sağlarken aynı zamanda birim başına sermaye ihtiyacının da karşılanmasını da gerektirmektedir. Modele göre nüfus artışının da emek başına düşen sermaye stokunun düşüreceğini ve üretimi azaltıcı etkisi olduğunu belirtmektedirler. Bu nedenle Neo-klasik iktisatçılar nitelikli beşerî sermaye ile ekonomik büyüme ilişkisini tam olarak açıklayamamışlardır. Neo-klasik büyüme modeli uzun dönemler boyunca birçok çalışmada yol gösterici niteliğinde kullanılmıştır. Fakat ülkelerin gelişmişlik düzeyindeki farklılıkları açıklama konusunda yetersiz kalmıştır. Bunun nedeni ise, kısa vadeli dalgalanmaları ve ekonomide ki ani değişimleri açıklayamamasıdır. Neo klasik büyümeye göre tasarruflar ile ekonomik büyüme arasında doğru orantı vardır. Yani tasarruflardaki artış ne kadar fazla olursa, ekonomik büyüme üzerindeki etkisi de o kadar fazla olacaktır. (Aksu, 2014: 374).

1.1.1.4.4. Keynesyen Büyüme Modeli

Keynesyen Büyüme Modeline göre ekonomide eksik istihdam vardır. Bu durum ancak toplam talebin arttırılması ve ekonominin durgunluk durumundan çıkması halinde son bulacaktır. Bir ekonomide toplam talebin artması demek o ekonomide yatırım harcamalarının artması anlamına gelmektedir. Böyle bir durumda ekonomik büyüme de pozitif ve anlamlı artışlar meydana gelmektedir. (Yılmaz, 2005: 66).

Keynesyen Büyüme Modeli, özel kesimin harcama yetersizliğini ve kamu harcamalarını arttırmak için ikame etmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Özel kesimin harcama yetersizliği olması durumunda toplam gelir toplam harcamadan büyük olmaktadır. Devlet, kamu harcamalarını arttırmak için ekonomiye müdahale ettiğinde kamu harcaması çarpanı sayesinde ekonomi tam istihdama doğru yönelecektir. Dolayısıyla ekonomiyi eksik istihdam dengesinden tam istihdam dengesine yönlendirmek için genişletici maliye politikası uygulaması öngörülmüştür (Bilgili, 2018: 148). Keynesyen Büyüme Modeli arz ağırlıklı değil, talep ağırlıklıdır. Keynesyen Büyüme Modelinde teknolojik yatırımlara, getirdiği yeniliklere ve beşerî sermayeye de yer verilmektedir (Gürak, 2006: 85-86). Modelde bir ülkenin ekonomik durgunluktan nasıl kurtulacağı, ekonomik büyümeyi pozitif yönde arttıran kaynakların ne şekilde ivme kazandıracağı konularına ağırlık verilmiştir. Bu nedenle model şekil olarak eksik kalmış ve modeli statik bir hale getirmiştir (Acar, 2002: 81).

Keynesyen Büyüme Modeli oluştururken gelişmiş ülkeler çalışmaya dahil edilmiştir. Bu da model için önemli bir eksikliktir. Bu nedenle Keynes Büyüme Modeli, gelişmiş ülkelere özgü kalmıştır ve yüksek işsizlik oranlarına sahip gelişmemiş ülkelerde bu modelin kullanılmamasına sebebiyet vermiştir. İşte bu nedenle az gelişmiş ülkelerin büyüme sürecinin nasıl oluştuğunu ortaya koymakta yetersiz kalmıştır (Kazgan, 1991: 285).

1.1.1.4.5. Post- Keynesyen Büyüme Modeli

İktisatta Post Keynesyen Okul olarak bilinen geleneğin köklerinin Klasik iktisada kadar dayandığı bilinmektedir. Post Keynesyen Büyüme modeli Keynesyen Büyüme Modelini örnek alan bir grup iktisatçının fikirlerine dayanmaktadır. Post Keynesyen geleneği kendi içerisinde yapıcı fikir değiş tokuşlarına sahip olduğu için diğer iktisat okullarından ayrılmaktadır (Kutlu ve Horvath, 2017: 98).

Post- Keynesyen iktisatçılar Keynes'in temel fikirlerine önem vermiştir ve Phillips örneğinde görüleceği gibi de nicel açıdan ispatlamaya çalışmıştır. Post- Keynesyen iktisatçılar belirsizlik ve zaman sorununu ele almış Monetarizmi ve Rasyonel Beklentileri reddetmişlerdir. Devletin etkin, ekonominin ise istikrarsız olduğunu ileri sürmüşlerdir. Post- Keynesyen düşünceye göre, klasiklerin ileri sürdüğü gibi kendi kendine işleyen mekanizmalar sayesinde ekonomi kendiliğinden dengeye gelmeyecektir. Ekonomi, klasiklerin öngördüğünün tersine istikrarsızdır. Çünkü monopol ve oligopol şeklinde örgütlenmelerden dolayı dengeden küçük bir sapma olması durumunda bu gittikçe artan bir sapmaya dönüşecektir. Monopol ve oligopol şeklindeki örgütlenmelerin varlığı, mal ve hizmetlerin fiyatlarının piyasada arz ve talep tarafından serbest bir biçimde belirlenmesini engeller. Post- Keynesyen teoriye göre, ekonomik büyüme ve gelir dağılımının temel belirleyicisi yatırımlardır. Post Keynesyen teorisine göre bir ekonomideki yatırımların etkisi, o ekonomideki nispi fiyatlardaki değişimlerden kaynaklanan ikame etkisinden daha önemlidir. Diğer bir ifadeyle hem toplam talep hem de sektörel talepteki değişimler, nispi fiyatlardaki değişimlerden ziyade, gelirdeki değişimlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Bilgili, 2018: 374-375).

Post- Keynesyen iktisatçıların piyasanın işleyişindeki bozukluklara ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sonuçlara bakışı farklıdır. Bu durum şu şekilde ifade edilebilir. Post- Keynesyen iktisatçıların bazıları artan ücret maliyetlerini enflasyonun bir nedeni olarak göstermekte bazıları ise, Neo-Keynesyenleri suçlayarak Keynes'in gelecekteki olayların

tahmin edilmesi yönündeki belirsizlik fikrini ihmal ettiğini öne sürmektedirler. Çünkü beklentiler iktisadi davranışların belirlenmesi açısından oldukça önemlidir. Belirsizlik durumunda, beklentiler dalgalandığı için gelir ve istihdam düzeyinde dalgalanmalar olmaktadır. Geleneksel iktisatçılar gelir dağılımıyla ilgili bir teoriye sahip değillerdir. Buna göre, çeşitli grupların gelirden daha fazla pay almak amacıyla giriştiği mücadele birçok sorunun kaynağı olarak gösterilmektedir. Çünkü, ücret ve karlar arasındaki dağılım, tüketim ve yatırım kanallarını etkilemede önemli rol oynamaktadır (Bilgili, 2018: 230).

1.1.2. İşsizlik

İşsizlik, pek çok ülkenin toplumsal sorunlarının başında gelmektedir. Uzun yıllardır süregelen bu toplumsal sorun için ise çeşitli istihdam politikaları ortaya konulmuş ve günümüzde de bu politikalar uygulanmaya devam etmektedir. İstihdam politikaların temel amacı, ülkedeki vatandaşların işsiz kalmasını önlemek ve kişinin yaşamını idame ettirebilmesi için yeterli gelire sahip olabilmesini sağlamaktır. Bu politikaların sonucunda ise ülkedeki kalkınma düzeyi artacaktır. Belirtilen nedenle ülkeler gelişme süreçlerinde işsizlikle mücadeleye büyük önem vermektedir. Ülkelerin gelişim süreçlerinde önemli role sahip olan işsizlik kavramını açıklamak oldukça zordur. Tanımında birçok unsuru taşıdığı için, bu unsurların herhangi birinin eksikliği halinde tam anlamıyla işsizlik kavramından bahsedebilmek mümkün değildir.

1.1.2.1. Tanımı

Günümüzde işsizlik kavramı ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Yapılan bu çeşitli tanımlamalardan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) Cenevre'de 1982 yılında yapmış olduğu işsizlik tanımı belirleyici niteliktedir. Yapılan bu tanımda üç temel esas dikkat çekmektedir; bunlardan ilki kişinin çalışma isteğinde olması, ikincisi ise çalışmaya elverişli olmasıdır. Üçüncü temel esas ise, daha önce bahsedilen çalışma isteğinde olma ve çalışmaya elverişli olma durumlarının sağlanmış olmasıdır. Bu üç temel esas sağlandığında kişi işsiz sayılmaktadır. Yapılan diğer tanımlara bakacak olduğumuzda; bir ekonomide cari ücret düzeyinde çalışmak istediği halde iş bulamayan kişilerin olması, söz konusu ekonomide işsizliğin olduğu anlamına gelmektedir. O halde, cari ücret düzeyinde çalışmak istediği halde iş bulamayan kişilere işsiz denir (Dinler, 2012: 491). İşsizlik emek faktörünün tam kullanılamaması olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda emek faktörünün tam kullanılmaması nedeniyle üretim kaybı oluşacaktır ve bahsedilen emek faktörünün insan olması, kişi de gelir

kaybına sebebiyet verecektir. Gelir kaybının kişi üzerinde yaratmış olduğu maddi ve manevi baskı pek çok ülkede ekonomik sorunların başında gelmektedir. (Biçerli, 2003: 401). Yapılan tanımlara göre çalışma isteğinde ve yeteneğinde olan bir kişinin çalışma imkânı bulamaması o kişinin yaşamını derinden etkilemektedir. Kişi ekonomik ve sosyal olarak olumsuz etkilenebilmektedir. Özellikle belirli bir işte çalışırken beklenmedik bir anda işsiz kalmaları insanlar için oldukça zor bir durumdur. Çünkü kişi belirli bir ücret karşılığında bir işte çalıştığı süreçte kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayacak maddi kazançla sahip olmaktadır. Bu kazanç kişinin kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin refah seviyesini belirlemektedir. William Beveridge göre, “işsizliğin doğurduğu en büyük fenalık, bedeni değil manevi, getireceği sefalet değil, doğurduğu kin ve korkudur (Talas, 1976: 105).

1.1.2.2. Unsurları

İşsizlik tanımlarına bakıldığında bir kişinin işsiz sayılabilmesi için üç temel unsurun varlığından söz edilmesi gerekmektedir. ILO’nun tanımı referans aldığımızda, ILO’ya göre işsiz, “referans döneminde istihdamda olmayan kişilerden iş bulabilmek için son dört hafta içinde aktif iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler işsiz nüfusa dahildir”. Ayrıca üç ay süre içerisinde iş başı yapabileceği bir iş bulmuş veya kendi işini kurmuş ancak eksikliklerin tamamlanması amacıyla bekleyenlerde işsiz nüfusuna dahil edilmektedir. (ILO,2024). Bu tanımdan yola çıkarak işsizliğin unsurları; Cari ücret karşılığı çalışma, iş arama kanallarını kullanma, iş aramaya hazır olmadır. Bu unsurları biçimlendiren en önemli faktör ise kapitalizm açısından katma değer yaratma düşüncesidir. Kişiler iş aradıkları süreçte sisteme katma değer sağlamak zorundadırlar.

1.1.2.2.1. Cari Ücret Karşılığı Çalışmaya Razi Olmak

Ücret, işçiye yaptığı ya da yapacak olduğu iş veya gördüğü ya da göreceği olduğu hizmet karşılığında, yazılı ya da sözlü iş sözleşmesi gereğince işveren tarafından nakden yapılan ödemeler olarak tanımlanmaktadır. (ILO, 2023).

Serbest bir ekonomi düzeninde girişimci, bir kişiden kendi iş yerinde veya işletmesinde iş görebilmesini istemesi için bu işin karşılığı bir parayı işi yapan kimseye ödemesi gerekmektedir. Ücret emeğin fiyatı olarak bireyin ekonomik yaşantısı içinde önemli bir yere sahiptir. Fakat bugün ücret geçmişte olduğu gibi yalnız ekonomik değil aynı zamanda

sosyal bir olay olarak düşünölmektedir. Liberal düşünce döneminde işçinin ücretinin kaynağı olan emek, meta gibi kabul olunmuş ve bunun içinde uzun sürede economiciler, fizyokratlardan beri yalnız kaynağını, yani emeğı ele alarak seviyesinin ne suretle oluştuğunu ve bu seviyenin değışmelerinin nedenlerini araştırmakla yetinmişlerdir. Günümüzde ise ücret, işçinin yalnızca iş görmesi karşılığında ödenen maddi kaynak olarak değil, aynı zamanda kişinin insan haklarını da göz önüne alan ekonomik olduğu kadar sosyal bir olay olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenden dolayı toplumlar, iktisadi sistemlerin mantığını da daima göz önünden tutarak emeğin sömürölmesini önlemek amacıyla ücret politikaları geliştirmektedirler (Talas, 1972: 6-7). Bu politikalar kapsamında kişiler iş aradıkları dönemde yaşamlarını idame ettirebilecek seviyede iş gücü piyasasındaki iş gücünün, arz ve talebe göre belirlenen fiyatında çalışmaya razı olmaları gerekmektedir. Kapitalizmde işgücü piyasasının kurumsal düzeni içerisinde işçi sınıfı, piyasa yapısının koşullarına göre biçimlenmiş ve belirlenmiş cari ücret düzeyinde çalışmak durumundadır. Bir ülke ekonomisinin yeteri kadar gelişip gelişmediğı, öncelikli olarak cari ücret karşılığı çalışmak isteyen kişilere iş sağlayıp sağlamamasıyla ölçölür.

1.1.2.2.2. İş Arama Kanallarını Kullanma

İş arama kanalları, işsizlerin açık iş imkanlarına başvuruda bulunmak için kullandıkları bir araçtır. İşgücü piyasasının önemli unsuru olan işsizler, işverenlerin oluşturmuş olduğu açık iş ilanlarına bu yöntem sayesinde kolayca erişebilmektedirler. Aynı zamanda işgücü piyasasının diğer unsuru olan işverenlerde bu yöntem sayesinde açık iş taleplerine istedikleri nitelikte işçi temin edebilmektedirler. İş arama kanalları, işsizlerin iş arama sürecini kolaylaştırdığı için bireyin sosyo-ekonomik refah seviyelerinin de artmasına katkı sağlamaktadır. Bu nedenledir ki iş arama kanalları hem işveren hem de işçi açısından oldukça önemlidir.

İş arama süreci kişinin çalışmaya duyduğu istek doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda paternalist ve kurumsal iş arama kanallarına başvurulmaktadır. Teknolojinin imkanlarının sınırlı olduğu dönemde kişiler iş aradıkları süreçte daha çok akraba, eş-dost ve gazetede ki iş ilanlarını takip etmektedirler. Ancak teknolojinin gelişerek internet çağını başlattığı dönem sonrası artık iş arayanlar, iş başvurularını daha çok internet üzerinden yapmaya başlamışlardır. Bu dönemde sadece iş arayanlar değil, aynı zamanda işverenlerde talep ettikleri işgücünü de internet üzerinden istihdam etmektedirler. İşverenlerin ve işçilerin

bu dönemde sağlıklı iş arama kanallarına başvurmaları, işgücü piyasası için oldukça önemlidir. ILO'nun 1948'de kabul ettiği 88 Sayılı sözleşme üye ülkelere bir kamu istihdam servisi kurma yükümlülüğü getirmiş, 96 Sayılı sözleşmesi ise özel istihdam bürolarının da bu işlerle uğraşabileceğini düzenlemiştir. Dünyada işsizlik ve istihdam sorunlarının giderek ağırlaşması, işgücü piyasası politikalarının işsizlikle mücadeledeki önemini arttırmıştır. Yüksek işsizlik oranlarını azaltmaya çabalayan ülkelerde; kamu iş ve işçi bulma hizmetlerinin etkinliğinin artırılması, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi, bu tür hizmetlerle işverenler arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi ve özel istihdam bürolarının yaygınlaştırılması şeklindeki tedbirlerin önem kazandığı gözlenmektedir. Kamu istihdam kurumlarında ise devlet tarafından iş ve işçi bulma hizmetleri ve mesleki konularda danışmanlık yapmak, iş bulma gücü çeken işsizler için farklı bölgelerde veya aynı bölgede eski işine benzer koşullarda iş bulma, aksi durumda bu kişilerin yeniden çalışma hayatına girebilmesi için vasıf kazandırma ve edindirme eğitimi vermek, işgücü piyasasıyla ilgili programlar için öneri planları hazırlamak ve hazırlanan programları uygulamak amacıyla kurulmuş kurumlardır (Bilgin, 2007: 9). Bu doğrultuda pasif ve aktif istihdam politikaları² uygulamaktadır. Kamu istihdam kurumları iş piyasasında düzenleyici rol oynamakta ve iş piyasasının şeffaflaşmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenledir ki kamu istihdamı kurumları sayesinde işgücünün etkin bir şekilde kullanımı gerçekleştirilmektedir.

İş arayanların ve işverenlerin kullandıkları iş arama kanalları; Paternalist, kurumsal olarak ikiye ayrılmaktadır. Paternalist iş arama kanalları; akraba, eş-dost, gazete, internet, sosyal medya, işletme ziyaretleridir. Kurumsal iş arama kanalları ise, İŞKUR, Geçici-özel istihdam büroları, kamu tekeli, kamusal iş bulma mekanizmaları, yeniden piyasalaşmadır. Paternalist iş arama kanallarını kullanan kişi iş aradığı süreçte kendi yakın çevresi, akrabası ve eşi dostu ile iş aradığını paylaşarak kısa sürede bir işe yerleşebilmektedir. Bu iş arama kanalı genellikle referans ilişkisine bağlı olduğu için kişiler iş bulma konusunda daha avantajlı hale gelebilmektedirler. 1990'dan öncesi gazeteler iş arama kanalı olarak oldukça önemli yere sahipti ancak 1990'dan sonra internetinde hayatımıza girmesiyle birlikte gazetelerinde günlük yaşamımızda ki yeri gittikçe önemini kaybetmektedir. Gazetelerin ilan sayfalarında ki iş

² İşsizlikle mücadele politikalarının temelde aktif ve pasif istihdam politikaları olarak iki ana kategoriden oluştuğu görülmektedir. Aktif istihdam politikalarının temel amacı kişinin işsizlik durumuna son vermek iken, pasif istihdam politikalarının kişinin işsizlik döneminde alışkın olduğu yaşam koşullarını devam ettirebilmesini amaçlamaktadır. Bu noktada her iki politika da son derece önemli iken aktif istihdam politikalarının işsizlik durumunu ortadan kaldırmayı amaçladığı için daha da öne çıktığını söyleyebiliriz (Acar ve Kazancı Yabanova, 2017: 86). Pasif istihdam politikaları; işsizlik sigortası ve işsizlik yardımıdır. Aktif istihdam politikası ise geçici işsizlikle mücadelede izlenen politikalar.

ilanları da bu sebepten dolayı daha az başvurulur hale gelmektedir. Sonrasında internetin de hayatımıza girmesiyle beraber her gün bir yenisi eklenen sosyal medya platformu gazetelerin yerini alarak günümüzde iş arama kanalı olarak oldukça etkin şekilde kullanılmaktadır.

1.1.2.2.3. Çalışmaya Hazır Olma

İşsizlik, iktisatçılar tarafından genellikle, ‘çalışma arzusunda ve yeteneğinde olduğu halde iş gücünün, arz ve talebe göre belirlenen fiyatı karşılığında iş arayıp da bulamama durumu ‘olarak tanımlanır. Buna göre, kişi açısından işsizlik durumunun varlığı için, öncelikle kişinin çalışma istediğinde, çalışmaya hazır olması yani iş arıyor olması gereklidir. Çalışmaya hazır olması durumu, kişinin kendi istek ve arzusu gerçekleşmektedir. İş arama isteği olmadan, kişi belirli iş arama kanallarına başvuru yapmayacak ve cari ücret karşılığında çalışmaya da razı olmayacaktır. İşsizliğin genel tanımına göre, aynı anda ifade edilebilecek üç kriterden oluşmaktadır. İlk olarak ‘kişinin iş arama niyetinde olması ve iş aradığı süreçte çalışmaya hazır olması gerekmektedir. Son olarak ise, iş aradığı dönemde kişinin farklı bir işinin olmaması yani çalışmıyor olması gerekmektedir. Referans dönemi içerisinde bu üç kriteri uyan, belirli yaş üzerindeki nüfus işsiz olarak kabul görmektedir.

1.1.2.3. Türleri

İşsizlik bir ekonomide çalışma çağındaki olan kişilerin değişik nedenlerden dolayı istihdamda yer alamaması sebebiyle ortaya çıkan insan gücü kaybı olarak değerlendirilir. İstihdamda yer alamama veya istihdamda yer olsa bile var olan yerini koruyamama gibi durumların değişik sebepleri olduğundan dolayı işsizlik olgusunun her bir biçimi için ayrı işsizlik türü bulunmaktadır (Yıldız, 2014: 2). Bu işsizlik türleri de işsizlik statüsüne giriş çıkışların ülke ekonomisini nasıl etkileyeceği ve ne oranda etkileyeceğini incelemek için oldukça önemlidir. Ayrıca bu ayrım işsizliğe neden olan ekonomik unsurları kendi içerisinde kategorize etmemiz konusunda oldukça önemlidir (Biçerli, 2003: 412).

1.1.2.3.1. Konjonktürel İşsizlik

Piyasada yeterince açık iş olmaması nedeniyle meydana gelen işsizlik türü konjonktürel işsizliktir (Biçerli, 2003: 427). Kapitalist düzeni benimsemiş ülkelerde, hızlı ekonomik büyüme teşvik edilmektedir. Bu da ülke ekonomisinin konjonktürel olarak dalgalanmasına neden olmaktadır. Bu dalgalanma sürecinde ekonomik canlanmanın yani ekonomik büyümenin pozitif olduğu dönemlerde talep artışı nedeniyle işgücüne katılım

artacaktır ve milli gelirde de artış gözlemlenecek. Bu süre zarfında üretimin talep doğrultusunda artması sonucu mal ve hizmet arzı, talebi aşmaya başlayacaktır. Bu artış belli bir süre sonra ekonomide canlılığın yerini durgunluğun almasına neden olacaktır. Böylece stoklar artıp, üretim gerilerken, işgücüne olan talebin azaldığı bu depresyon dönemlerinde, işsizlik artmaktadır (Dinler, 2012: 498). Bir gayri iradi işsizlik türü olan konjonktürel işsizlik, bir ülkedeki gerçek işsizlik oranının doğal işsizlik oranından sapan kısmı kadardır. Konjonktürel işsizliğin özelliklerinin başında “geçici ve yapısal işsizliğe nazaran yıldan yıla daha fazla dalgalanma göstermesi” gelmektedir (Biçerli, 2003: 431).

İktisadi dönemlere göre farklılık gösteren konjonktür hareketler, Monetarist iktisatçılara göre para arzında meydana gelen değişimler sonucunda meydana gelmektedir. Monetaristlere göre para arzı ekonomilerdeki değişmeye bağlı olarak koordine edilirse, bu tür dalgalanmalar meydana gelmez. Monetaristler, değişmeye uyumlu bir para arzını önermektedirler (Akın, 2018: 7).

1.1.2.3.2. Mevsimlik İşsizlik

İşsizliğin temel sebepleri arasında, bazen iktisadi faaliyetlerin mevsimlik dalgalanmalara maruz kalmaları olabilir. Bazı mesleklerde ve bazı faaliyet alanlarında işin özellikleri nedeniyle çalışma şartları mevsimlere göre değişmektedir. İş mevsimi gelince o sahada çalışma imkanları artar ve mevsim geçince işsizlik başlar. Mevsimlik işsizliğin en açık şekli üretimin tabii şartlara bağlı bulunduğu tarım alanlarında görülür. Turizm, inşaat, sulama gibi mevsimlik faaliyet gösteren iş yerleri de mevsimlik işçi çalıştırma konusunda dikkat edilmesi gereken önemli çalışma alanlarıdır. Turizm sektörünün daha çok yaz aylarında faaliyet göstermesi bu dönemlerde bu sektörde mevsimlik işçi artışının varlığından söz etmek mümkündür. Yine aynı doğrultu da inşaat sektöründe de işlerin artışı ve hızlandırılması genellikle yaz aylarında yapılmaktadır. Bu da o sektörde yaz aylarında çalışan mevsimlik işçi sayısını arttırmaktadır (Üstünel, 1975: 170).

Mevsimlik işsizlikte konjonktürel işsizlik gibi emek talebindeki dalgalanmalar sonucunda meydana gelmektedir. Ancak burada sözü edilen talep dalgalanmaları önceden öngörülen ve varlığı tahmin edilen dalgalanmalardır. (Biçerli, 2003: 431). Mevsimsel işsizlik, geri kalmış ülkelerdeki işsizlik sorununun yalnız bir tanesidir. Bu ülkelerde tarımda ve diğer işlerde çalıştırılan işçi sayısı, elde edilen üretime oranla hayret verecek derecede çoktur. Sorun çözümlendiğinde, şu sonuca varılır ki, çalışır görüldüğü halde işçiler randıman

yetersizliğinden dolayı, günün bir bölümünü boş geçirmekte ve bu, gizli işsizlik denilen işsizlik türünü yaratmaktadır (Talas, 1976: 113).

1.1.2.3.3. Yapısal İşsizlik

Bir ülkenin ekonomisinde meydana gelen değişmelerin sebep olduğu işsizliklere yapısal işsizlik denir. Mesela gelişmemiş metotlar ile tarım üretimi yapılan bir ülkede tarımın makine ile yapılmaya başlaması halinde, makineli üretim yaygın bir hal aldıkça insan emeğine ihtiyaç duyulmamaya başlanacaktır. Köyde çalışma imkanlarını kaybeden işçilerin miktarı artacaktır. Bu sebeple işçiler köyden kente göç etmeye başlayacaktır. Buna benzer büyüme değişmelerinin devam ettiği sürece ekonomide işsizlik oranları artmaya devam edecektir (Üstünel, 1975: 171). Bir başka sebeple ülkelerin belirli dönemlerde ya da aniden meydana gelen ekonomik krizlerin etkisi de yapısal işsizliğe sebebiyet vermektedir. Ekonomik krizler bir ülke içerisinde işsizliğin uzun dönemlere yayılmasına sebebiyet vermektedir.

İşsizlik türleri arasında en önemlisi yapısal işsizliktir. Bir ülkede yapısal işsizliğin oluşmasında ki temel sebep uzmanlık gerektiren işler için tek bir iş piyasası yerine çok sayıda alt iş piyasalarının bulunmasıdır. İşçilerin çoğu bu alt piyasalarda iş bulabilmektedir. Bu piyasalar arası geçişler kısa dönemde nispeten kapalı olduğu için bu piyasalar arasında hareketlilik de kolay olmayacaktır. Bu nedenle bazı piyasalarda işsiz sayısından fazla açık iş bulunurken, aynı anda bazılarında iş arayanların sayısı açık işlerden fazladır. Emek piyasalarında açık işler ile iş arayanların aynı anda mevcut olmaları ve bir araya gelmemeleri ile oluşan işsizliğe yapısal işsizlik denilmektedir (Biçerli, 2003: 422).

1.1.2.3.4. Teknolojik İşsizlik

Teknolojik değişim ve gelişimin toplumsal hayata yönelik etkileri düşünüldüğünde hiç şüphesiz ilk akla gelenler arasında teknolojinin yol açabileceği işsizlik yer almaktadır (Dağlı ve Kösekahyaoğlu, 2021: 1238). Herhangi bir alanda teknolojik gelişmenin iki tür etkisi olabilir. İlk olarak bir ülkedeki teknolojik gelişmelerin artması o ülke içerisinde üretilen mal ve hizmetlerin daha az faktör kullanımı ile üretilmesini sağlayacaktır. Bu durumda eskiye nazaran daha az insan gücüne ihtiyaç duyulacaktır. Teknolojik gelişmelerin artması kimi durumlarda bazı mesleklerin ortadan kalkmasına sebebiyet vermektedir. Böyle bir durumda ara meslekler yok olmaya mahkum durumundadır. Teknolojik gelişmeye rağmen işsizlik olmaması ve doğru bir ifade ile başlangıçta ortaya çıkan işsizliğin zaman içinde telafi edilmesi

teknolojik gelişmenin ikinci etkisidir (Biçerli, 2003: 425) Teknolojik gelişmelerin işsizliğe etkileri konusunda pek çok iktisatçı farklı görüşlere sahiptir. Bazı iktisatçılar teknolojik gelişmeler nedeniyle makineleşmenin artacağını, bu artış nedeniyle emek gücüne olan ihtiyacın azalacağından dolayı bu gelişmelerin işsizliği arttıracığını savunurken, bazıları da teknolojik gelişmenin kısa dönemde işsizliğe sebep olsa da uzun dönemde yeni iş alanların açılacağı düşüncesiyle işsizliği telafi edeceğini hatta istihdam artışına sebep olacağını savunmaktadırlar (Yavuz, 2012: 46).

1.1.2.3.5. Friksiyonel (Arızı) İşsizlik

Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerde rastlanan bir diğer işsizlik türü de emek arızı işsizliktir. Bu işsizliğin sebebi nerede ne iş bulabileceğini bilmeyen işçilerin mevcudiyetinden veya mevcut işinden memnun olmayan çalışanların iş değiştirme masraflarından korkması nedeniyle ortaya çıkan işsizlik türüdür. Mesela bir ülkede bazı işverenler işyerinde çalışacak işçi ararken, bazı işçilerde işsiz gezmektedirler. Böyle bir durumda işsizliğin nedenini talep yetersizliği olarak göremeyiz. Sadece işçilerin mevcut çalışma imkanlarından habersiz bulunmaları veya çalışacakları yerlere gitmenin masrafına katlanamamalarıdır. İki tarafında piyasa şartları hakkında tam ve mükemmel bilgilere sahip olmasını önleyen sebepler, genellikle emek piyasasının işleyişindeki sürtünmeler olduğu için bu işsizliğe friksiyonel işsizlik adı verilmektedir. Hiç şüphesiz, bir ekonomide ne kadar friksiyonel işsiz bulunacağı özellikle o ülkedeki işçi piyasalarının iyi organize edilip edilmediğine bağlı olacaktır. Bu durumda işçi ve iş bulma kurumlarına oldukça fazla önem verilmesi gerekmektedir. İyi organize edilen ve etkin bir şekilde çalışan işçi ve iş bulma kurumları sayesinde işsizlik nispeten azalabilir (Üstünel, 1975: 174).

1.1.2.3.6. Doğal İşsizlik

Potansiyel gayrisafi yurtiçi hasıla ve reel gayrisafi milli hasıla birbirine eşit iken, tam istihdam düzeyi sağlanmış olacaktır. Böyle bir durumda ölçülen işsizlik oranına doğal işsizlik oranı denilmektedir. Doğal işsizlik oranı ülkelerin ekonomik yapılarına göre değişiklik göstermektedir. Friedman'a göre doğal işsizlik, herhangi bir andaki reel ücretler üzerinde değişme baskısı yaratmayan işsizlik oranını ifade etmektedir. Bu işsizlik düzeyinde sermaye birikimi, reel ücretlerin artışı ve teknolojik ilerlemeye bağlı olarak ortaya çıkan işgücü verimliliğindeki artışın ücretlere yansıtılması şeklinde gerçekleşmektedir. Reel ücret artışının,

talep artışı fazlası yaratılarak işsizlik oranının doğal işsizlik oranının altına düşürülmesi, uzun dönemde enflasyona sebep olmaktadır (Akın, 2018: 9).

Klasik iktisatçılar, ücretlerin esnek olması nedeniyle ekonomide tam istihdamın sağlanacağını bu nedenle işsizliğin olmayacağını iddia etmektedirler. Keynesyen iktisat ise, ekonomide asgari ücretin olması nedeniyle eksik istihdamın olabileceğini öne sürmektedir. Monetarist iktisatçılar ise her ekonomide belli bir oranda bir işsizliğin var olabileceğini, işsizliği bu oranın altına indirmenin uzun dönemde mümkün olmayacağını ve bu işsizlik oranlarının doğal olduğunu öne sürmektedirler (Akın, 2018: 9).

1.1.2.4. İşsizlik Teorileri

Çalışmanın bu bölümünde işsizlik kavramı ile ilgili teoriler yer almaktadır. Keynesyen ve Neoklasik teorilerle bu kısım açıklanmaya çalışılacaktır. Keynes, klasik iktisadın iki varsayımını dikkate alarak işsizlik teorisini oluşturmuştur. İlk olarak Klasik Teoride ücret kavramının emeğin marjinal verimine eşit olduğu varsayımı üzerinde durmuş, ikinci olarak da bir istihdam hacminde ücretin faydasını istihdam hacminin marjinal fedakarlığa eşit olduğu varsayımında bulunmuştur. Keynes'e göre işsizlik sorunun efektif talep ilkesi ile açıklanması gerekmektedir. Keynes'in çalışmaları da bu doğrultuda olmuştur. Çünkü talep yetersizliği nedeniyle üretim hacmi sınırlandırılmaktadır. Böyle bir durumda faktör gelirinde azalış meydana gelir. Bunun sonucu olarak da efektif talep düşer. Keynes'in İşsizlik Teorisinin temelini oluşturan bu bakış açısına göre üretim düzeyini de efektif talep belirliyordu. Keynes, Neoklasiklerin işçilerin marjinal verimliliklerine eşit bir ücreti kabul etmeme varsayımını reddederek, işsizliğin yetersiz toplam talep nedeniyle ortaya çıkacağını ileri sürmüştür (Fisunoğlu ve Köksel, 2009: 35-42).

Neo-klasik iktisatçılara göre, işsizliğe neden olan temel sebep, işçilerin kendi verimliliklerine eşit ücreti kabul etmeyişleridir. Bu nedenle istihdamda meydana gelen bir artış yalnız parasal ücretlerin, verimliliğe eşit oluncaya kadar düşürülmesi ile mümkündür. Ayrıca parasal ücretler, reel ücretlere eşit olma eğilimindedir. Reel ücret, istihdamın marjinal zahmetine eşittir. İşçiler bu ücretlerinden daha az olan parasal ücretlerde çalışmayı kabul etmezler. Bundan dolayı, Neo-Klasik iktisatçılar işsizliğin isteğe bağlı (iradi) olacağını savunmuşlardır (Fisunoğlu ve Köksel, 2009: 42).

2. BÖLÜM

2. EKONOMİK BÜYÜME VE İŞSİZLİK ARASINDAKİ İLİŞKİ

2.1. Büyüme İşsizlik İlişkisi

Bir ülkenin ekonomik başarısını arttırması için ekonomik büyüme, istihdam ve işsizlik oranları son derece önemli makro ekonomik değişkenlerdir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için ekonomik büyüme, işsizlik ve istihdam oranları ekonomi politikalarının vazgeçilmez unsurlarını oluşturmaktadırlar.

Ekonomik büyüme, kişi başına üretilen mal ve hizmetlerin miktarındaki artış anlamına gelirken, istihdam ise üretimin gerçekleştirilebilmesi amacıyla işgücünün kullanılması olarak ifade edilmektedir. Genel olarak iktisatçılar arasında ekonomik büyümenin artış gösterdiği dönemlerde istihdamın artacağı, işsizliğin azalacağına dair genel bir görüş vardır. Daha geniş bir ifadeyle, bir ülke içerisinde üretilen mal ve hizmetlerdeki artış, beraberinde ülke içerisinde bu mal ve hizmetleri üretmek için kullanılan işgücünde de artışı meydana getirecektir. Ancak bu durum her zaman bu şekilde olmamaktadır. Ülke ekonomilerinin belirli dönemlerde yaşamış olduğu ekonomik zorluklar bu düşüncenin tersi sonuçları ortaya çıkartmaktadır. Bazı ülkelerde ekonomik büyüme artarken diğer yandan istihdamın azalması yani işsizlik oranlarında artış dikkat çekmektedir. Bu durum iktisatçılar tarafından istihdam yaratmayan büyüme olarak adlandırılmaktadır (Murat ve Yılmaz Eser, 2013: 94). Bu nedenledir ki ekonomik büyümenin istihdam üzerindeki etkileri incelenirken, işsizlik faktörü ile beraber ele alınmaktadır. Ekonomik büyüme oranlarında meydana gelen değişikliklerin işsizlik oranlarını etkileyip etkilemediği hakkında hem teorik hem de ampirik literatür çalışmaları uzun yıllardır devam etmektedir. İktisatçılara göre üretimde meydana gelen artış, toplam talebinde arttırmaktadır. Bu talebi karşılayabilmek amacıyla firmalar istihdamı arttır böylece işsizlik azalmış olur. Kısacası ekonomik büyüme ve işsizlik arasında ters yönlü ilişkinin oluşması beklenmektedir (Uğurlu Yazıcı, 2018: 39). Ancak ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ters yönlü ilişki kısa vadede gözlemlenemeyebilir. Ekonomik faaliyetlerin diğer ölçümlerinin pozitif hale gelmesinin ardından işsizlik oranının sürekli bir düşüş göstermesi alışılmış bir durum değildir. Dolayısıyla, işsizlik oranları genellikle geciken bir ekonomik gösterge olarak anılır. Örneğin ekonomisi durgun ülkelerde ekonomik büyümenin tekrarda artış göstermesiyle beraber işsizlik oranlarında kayda değer bir düşüş görülmemesinin nedeni bazı firmaların

ihtiyaçlarından çok daha az sayıda kişi i stihdam etmiş olmasıdır. Bu süreçte işverenler ilk etapta mevcut çalışanlarının verimliliğini arttırmaya odaklanarak, onların daha fazla çıktı üretmesini sağlamaktadır. Eldeki işgücü tamamen kullanıldıktan sonra, verimlilik artışı durgunluğa girmektedir. İşverenler bu süreçte yeni işi alımı gerçekleştirmek zorunda kalacaktır. Ekonomik verimliliğin genişlemeye devam etmesiyle beraber, emek arzındaki ve iş gücü verimliliğinde birleşik büyüme oranları ile çıktı artışı sağlanacaktır (ztrk ve Sezen, 2018: 2).

1940 yılına kadar kurumsallaşmış sosyal devlet anlayışından bahsedilemediği için, devlet işgücü piyasasının doğrudan bir tarafı değildir. Bu nedenle devlet, verileri kendi bünyesinde bulundurmamaktadır. Düzensiz ve anlaşılması zor olan bu veriler nedeniyle 1940'lardan önce tam anlamıyla ekonometrik analizlerden söz etmek mümkün değildir. Ulusal İstatistik Ofislerinin kurulmasıyla beraber 1950'lerin başında ekonometrik analizler hız kazanmıştır. Ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki iktisatçılar açısından önemli ve açıklanması g bir ilişkidir. Geçmişten günümüze kadar iktisatçılar bu ilişkiyi açıklamaya ve formülüze etmeye çalışmışlardır. Kimi iktisatçılar bunu dolaylı yoldan gerekleştirseler de Arthur Okun ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkiyi formülüze etmeyi başarmıştır. Ancak Okun'un bu ilişkiyi formzle etmesinde ekonomik büyüme ve işsizlik ilişkisini dolaylı yoldan açıklamaya çalışan iktisatçıların önemi oldukça fazladır. Okun Yasası'na en önemli iki kaynak 1940'da William Beveridge'in 'Beveridge Eğrisi' ve 1958'de A. W. Philips'in 'Philips Eğrisi'dir.

2.1.1 Beveridge Eğrisi

William Beveridge 1944 yılında işgücü talebi ile işsizlik oranları arasındaki ilişkiyi incelediği bir rapor hazırlamıştır. Beveridge'nin hazırladığı rapora göre işsizlik oranları ve iş açık oranları arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır (Güler, 2015: 1) Beveridge Eğrisi, istihdamı yakından ilgilendiren açık işler ve işsizlik arasındaki ilişkiyi ölçmede kullanılan bir araç olarak görülmektedir. Beveridge Eğrisi, açık işler ve yaşanan işsizlik hakkında önemli bilgiler verirken işgücü piyasasında meydana gelen gelişmeleri izleme fırsatı sunmaktadır. (z, 2013: 16). 1940'lı yıllarda Beveridge Eğrisi büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışsa da bu dönemde tam anlamıyla geliştirilemeyen Beveridge eğrisi 1958'de Dicks-Mireux ve Dow tarafından açık iş ve işsizlik eğrisi olarak bu tür sorunların üstesinden gelmek için geliştirilmiştir. 1980'den sonra literatür de "Beveridge Eğrisi" olarak yer almaya

başlamıştır (Dow ve Dicks-Mireaux, 1958:1-33). Beveridge Eğrisi; açık iş ve işsizlik arasındaki ilişkiyi temel almaktadır. İşsizlik türlerinin özelliklerini göz önünde bulundurarak teoride işsizlik türlerini birbirinden ayırt etmek bu kadar kolay değildir. Bu amaçla kullanılan araçların başında ‘Beveridge Eğrisi’ gelmektedir (Biçerli, 2003: 432)

Bu dönemde piyasa analizi için baskın yaklaşım arz-talep yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda denge durumu arz ve talebin birbirine eşit olması ile karakterize edilmektedir. Dengesizlik durumunda ise piyasada ya sadece talep fazlası ya da sadece arz fazlası bulunmaktadır. Beveridge ilişkisinde ise emek piyasasında hem karşılanamayan emek talebi hem de karşılanamayan emek arzı aynı anda var olmaktadır. İstatistiksel bir olgu olarak bu iki değişken negatif düzenlilik göstermektedir. Başlangıçta piyasada aynı anda hem işsizlerin hem de açık işlerin nasıl bir arada var olduğu ve bu iki kavram arasında negatif ilişkinin nasıl ortaya çıktığı konusunda literatürde kaynak eksikliği bulunmaktadır. Literatür eksikliği bu çalışmanın eleştirilmesine neden olmuştur. Günümüzde bu ilişkiyi açıklayan iki teorik yaklaşım bulunmaktadır. Birincisi Hansen (1970) tarafından geliştirilen ayrışık alt piyasalar modelidir. Bu modelde Beveridge ilişkisi alt piyasalar arasında var olan friksiyonlar nedeniyle ortaya çıkmaktadır. İkincisi ise denge yaklaşımına dayanan modellerdir (Kaya, 2020: 4). Hansen tarafından geliştirilen ayrışık alt piyasalar modeli geleneksel arz-talep denge durumunu emek arz ve talebin eşit olması ile tanımlamaktadır. Bu modelde piyasada açık iş veya işsizlik bulunmamaktadır. Dengesizlik durumunda ise emek piyasasında ya sadece emek arzı fazlası ya da sadece emek talebi fazlası bulunmaktadır. (Kaya, 2020: 5-6)

Bu süre içerisinde Keynesyen iktisatçılar enflasyon ile pek ilgilenmemişlerdir. Keynesyenler enflasyonu tam istihdamdan sonraki bir olay olarak kabul etmişlerdir. Bununla birlikte 1950’li yıllarda tam istihdam öncesinde zaman zaman enflasyonun hızlandığı görülmüştür. Tam istihdam öncesi meydana gelen enflasyonu Keynesyen iktisat açıklamakta zorlanmıştır. İşte bu noktada enflasyon oranı ile işsizlik oranı arasında ters yönlü ilişki kuran Philips Eğrisi Keynesyen iktisadın imdadına yetişmiştir (Bilgili, 2018: 204).

2.1.2 Philips Eğrisi

1958 yılında İngiliz iktisatçı olan A. W. Philips İngiliz emek piyasalarına ilişkin tarihsel verilerin kullanıldığı ampirik analizi yayınladı. Philips yapmış olduğu çalışmasında makro ekonomik teorelin temel sorularından birisi olan ‘enflasyonun sebebi nedir?’ sorusuna cevap aramaktadır. İşsizlik oranı emek piyasasının sıklığını yansıtan ve kolaylıkla

gözlenebilen bir değişken olduğundan, Philips Eğrisinin başlıca amacı İngiltere’de parasal ücretler değişim oranının işsizlik düzeyi ve işsizlik oranındaki değişme ile açıklanacağı hipotezinin istatistiksel veriler ile desteklenip desteklenemeyeceğini incelemektir (Biçerli, 2003: 506).

Philips Eğrisinin altında yatan mantık oldukça basittir. Atlanta olimpiyatları esnasında herhangi bir nedenle emek talebi emek arzına nazaran daha fazla ise, bu durumda denge ücret oranının cari ücretin üstüne çıkacağı ve firmaların istihdamı arttırmak istediklerinde ücretler üzerinde yukarıya doğru baskı oluşacağı beklenebilir. Bunun yanı sıra yeni işçilerin işe alınmaları ile birlikte işsizlik oranı da düşecektir. Emek arzı ile emek talebi arasındaki fark ne kadar büyük olursa, ücret oranları üzerindeki yukarıya veya aşağıya baskı o derece kuvvetli olacaktır. Emek arzı fazlasının olduğu ve işsizliğin arttığı dönemlerde bunun tersi doğru olacaktır (Biçerli, 2003: 506). 1960’lı yıllara gelindiğinde ekonomik büyüme ve işsizlik ilişkisinin tam anlamıyla açıklanamadığını fark eden Arthur Okun ABD’nin büyüme ve işsizlik oranları ile yapmış olduğu analizle ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkiyi formülize etmeyi başarmıştır.

2.1.3 Okun Yasası

1960’ların başında ekonomik büyüme ile işsizlik arasındaki ilişkiyi ilk inceleyen araştırmacı Arthur Okun’dur. Bir ekonomide istihdam sektöründe işsizliğin üretim sektöründe negatif yönde etkiye sahip aynı zamanda ekonomik büyüme ile de ters yönde etkiye sahip olduğu literatürde sıklıkla karşılaşılan konulardandır. Bunun üzerine Okun , tam istihdam koşulları sağlandığı durum için bir ekonomide ne kadar üretim yapılabilir sorusu üzerine işsizlik ve üretim arasındaki ilişkiyi fark ve aralık yöntemlerini kullanarak incelemiştir (Yardımcı, 2021: 82). Literatüre Okun Yasası olarak giren bu çalışmada, Okun ABD’nin 1948-1960 dönemi büyüme ve işsizlik verileri ile yapmış olduğu analizde ekonomik büyüme ve işsizlik arasında negatif bir ilişkinin olduğunu saptamıştır (Uslu, 2018: 1517).

Okun , yapmış olduğu analizler sonucunda ABD’nin ortalama büyüme oranını %2,25 olarak belirlemiştir. Bu oranı aşan büyüme oranlarının işsizliği azaltacağını ortaya koymuştur (Uslu, 2020: 103). Amerikan Ekonomisi ’ne ilişkin İkinci Dünya Savaşı sonrası (1948-1960) büyüme ile işsizlik rakamlarını inceleyen Okun, 1962 yılında yaptığı çalışmada işsizlik ile GSYH arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu göstermiştir. Okun tarafından ortaya atıldığı için Okun Kanunu adını alan bu teoriye göre, işsizlik oranındaki her %1’lik değişme, reel

GSMH'yi %3 oranında ters yönde değiştirmektedir. (Yerdelen Tatoğlu,2010:32) Kısacası ekonomik büyüme ile işsizlik arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. Başka bir ifadeyle, Okun Yasasına göre bir ülkede ekonomik büyüme oranı yüksek ise o ülkede işsizlik oranı düşüktür. Yine aynı şekilde o ülkede düşük büyüme oranları ya da negatif büyüme oranı gözlemleniyorsa o ülkede işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır (Ceylan ve Şahin, 2010: 158).

Ampirik olarak, Okun işsizlik ve üretim arasındaki ilişkinin iki versiyonunu tahmin etmiştir: Birincisine "boşluk" versiyonu denir ve gerçek işsizliğin doğal değerine göre farkını üretim açığına bağlar. İkincisine de "fark" versiyonu denir. Bu versiyon ise, üretimdeki değişimi işsizlik oranındaki değişikliklerle ilişkilendirir (Lee, Schmidt-Klau, Weiss ve Chacaltana, 2020: 5). Okun yasası, iktisat politikalarının belirlenmesini ve bu durumun işsizlik oranlarını nasıl etkileyeceğini bulmamıza imkân vermektedir. Okun katsayısı ile ampirik olarak elde edilen tahminler işsizliğin ekonomik büyümeye karşı duyarlılığının bir ölçüsüdür. (Silvapulle, Moosa ve Silvapulle, 2004: 355).

Yukarıda bahsi geçen üç iktisatçının temel amacı, yaşadıkları dönem içerisinde ekonomik büyümenin işsizlik üzerindeki etkisini araştırmak ve farklı bakış açılarıyla çözüm üretmektir. Beveridge Eğrisi ile açık iş ve işsizlik arasındaki ilişkiyi, Philips Eğrisi ise enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Bu iki eğri temelde işsizlik oranlarını ele alarak farklı sonuçlara ulaşmaktadırlar. İlk olarak büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki Beveridge Eğrisi ile açıklanmaya çalışılsa da veri yetersizliği nedeniyle bu çabası sonuç vermemiştir. Sonra ki yıllarda tekrar geliştirilen Beveridge Eğrisi açık iş ve işsizlik eğrisi olarak sorunun nedenini bulmuş ve bu soruna çözüm üretmiştir. Philips ise, çalışmasında temel olarak enflasyon ve işsizlik verilerini ele almıştır. Enflasyona sebep olan sorunların neler olduğunu araştıran Philips bu yolda temel olarak işsizlik ve ekonomik büyüme oranlarını ele almaktadır. Çünkü Philips'e göre emek talebinin emek arzından daha fazla olduğu durumlarda, denge ücret oranı cari ücret üzerine çıkmaktadır. Bu durumda firmalar istihdamı arttırmak istediklerinde ücretlerde yukarıya doğru bir artış gerçekleştirmektedirler. Philips Eğrisine göre, yüksek enflasyon düşük işsizliğe, düşük enflasyon ise yüksek işsizliğe yol açmaktadır.

Okun ise çalışmalarında büyüme ve işsizlik arasındaki negatif ilişkiyi açıklamaya çalışmaktadır. Okun'a göre ekonomik büyümenin sürekli olarak artış gösterdiği durumlarda işsizlik azalmaktadır. Keynesyen iktisada göre Okun Yasasını açıklamak oldukça basittir.

Çünkü firmalara gelen talep artışlarına göre firmaların üretim planları değişir. Üretimdeki artış işgücü piyasasında işgücüne olan talebi arttıracaktır. Böyle bir durumda ise işsizlik oranlarını azalacaktır. Kısacası yüksek ve sürekli büyüme oranları işsizliği azaltırken, düşük ve negatif büyüme oranları işsizliği arttıracaktır. Ancak Okun Yasası ile elde edilen veriler yıllık olarak değişim göstermektedir. Genel olarak Okun Yasası belirlenen büyüme hedefinin zaman içerisinde işsizlik oranlarına nasıl etki edeceğine dair bize bilgi vermektedir.

Sosyal açıdan ekonomik büyüme ve işsizlik ilişkisi incelendiğinde ise bir ülkede işsizlik yoksulluğun en temel sebebidir. Bir ülke ekonomisinde belirli bir süre ekonomik büyümenin pozitif yönde artış göstermesi, her yıl işsizlik oranlarını azaltacağı düşüncesi kapitalist sistemin işleyişine uygun değildir. Ekonomik büyümenin her zaman yeni iş imkanları yaratması mümkün değildir. Teknolojik gelişmeler birçok sektörde işgücüne olan ihtiyacı azaltabilir. Böyle bir durumda kişiler sosyoekonomik birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. Bu zorluklardan en temeli yaşamını idame ettirmekte zorlanmasıdır. Yaşamını idame ettirmekte zorlanan çalışan kronikleşmiş işsizlik dolayısıyla göç etmeye başlayacak, sosyal olarak toplumdan uzaklaşan bireylerin artışına sebebiyet verecektir. Bir ülke içerisindeki çalışma çağındaki olan kesimin istedikleri halde emeklerini piyasaya sunamamalarından kaynaklanan bir sorundur. Emegini piyasaya sunamayan kişiler doğal olarak üretime katkı sağlayamayacak ve bu durum hem milli gelirden hem de kişinin bireysel gelirinde düşüşleri meydana getirecektir. İşsizliğin ekonomik yapı üzerindeki etkileri, yarattığı sıkıntılarla sosyal yapı üzerinde de etkili olmaktadır. Böyle bir etki altında kaldığı için işçiler ülke içerisinde kendi emeklerini nispi ölçüde fazlalık haline getirip, işsizliğe dönüştüren araçları da üretmiş olur. Ne var ki, kapitalist üretim yasaları göz önüne alınmadığında işçinin bu verimindeki artış sayesinde istikrarlı büyüme ile istihdam artışı arasında doğrusal bir ilişki kurulabileceği görülmektedir (Akkaya ve Gürbüz, 2012: 4-5).

3. BÖLÜM

3. EKONOMETRİK ANALİZ SONUÇLARI ve YORUMLARI

3.1. Literatür

Tablo 1. Literatür Taraması

Yazar- Yıl	Çalışılan Dönem ve Ülkeler	Yöntem	Sonuç
Arthur Okun (1962)	ABD (1960)	Zaman Serisi Analizi	Okun, 1948-1960 dönemi işsizlik ve ekonomik büyüme verilerini kullanarak ekonomik büyümedeki her 1 puanlık artışın işsizlik oranında 0,5 azalışa neden olacağını belirlemiştir.
Stanley Fischer (1992)	Gelişmekte Olan Ülkeler (1992)	Regresyon Analizi	Bu çalışmanın temel amacı bir ülkenin makroekonomik durumunu ortaya koymaktır. Politikalar uzun vadeli büyüme için önemlidir. Makroekonomik istikrar büyümeyi teşvik eder.
Knight, Looyza ve Villanueva (1993)	Gelişmiş Ülkeler (1960-1985)	Panel Veri Analizi	Yapılan çalışmada beşeri ve fiziki sermayenin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir.
Hoon ve Phelps (1997)	G-7 Ülkeleri (1965-1995)	Eşbütünleme analizi	Çalışmada G-7 ülkelerinde verimlilikteki azalış ile işsizlik oranları arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.
Ewald Walterskirchen (1999)	AB Ülkeleri (1988-1998)	Çapraz Ülke Analizi ve Zaman Serisi Analizi	Çalışmada, yapılan analizler sonucunda ele alınan yıllar içerisinde işsizlik oranlarının ekonomik büyüme arttığında azaldığı gözlemlenmiştir. Çalışmanın sonucunda büyüme arttıkça işsizliğin azalacağı sonucuna varılmıştır.
Muscantelli-Tirelli (2001)	OECD Ülkeleri (1955-1990)	Yapısal Zaman Serisi VAR Analizi	Çalışmada emek verimliliği büyümesi ve işsizlik arasında negatif bir korelasyon olabileceği düşüncesi nedeniyle emek verimliliği artışı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda işsizlik ve verimlilik artışı arasında negatif ilişkinin söz konusu olduğu ortaya konulmuştur.
Fabien Tripier (2002)	ABD (1948-2000)	VAR Modeli	Çalışmada 1948-2000 yılları arasındaki veriler ile büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki VAR modeli ile açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak bu iki değişken arasında uzun dönemde negatif, kısa dönemde pozitif ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.
Maria Gabriela Ladu (2005)	OECD Ülkeleri (1981-1995)	Üç Aşamalı En Küçük Kareler Yöntemi	Çalışmada ele alınan dönemler arasında büyüme artmasına rağmen işsizlik sürekli olarak azalmamaktadır. Bunun sebebi ise istihdamda iş yıkımı şoklara iş yaratımının yaptığından daha fazla hızlı tepki vermesidir.

Tablo 1. Literatür Taraması Devamı

Osman Cenk Kanca (2012)	Türkiye (1970-2010)	Granger Nedensellik Analizi Eşbütünleşme Analizi	Çalışmada Türkiye’de ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki amprik olarak ortaya konulmuştur. 1970-2010 yılları arasında ele alınan veriler ile yapılan nedensellik analizi sonucunda büyüme oranından işsizlik oranlarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığından söz etmek mümkündür.
Ali ve Rehman (2015)	Pakistan (1980-2012)	Otoregresif Dağıtılmış Gecikme Modeli Vektör Hata Düzeltme	Bu çalışmada Pakistan’da 1980- 2012 yılları arasında makroekonomik istikrarsızlığın GSYH üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. Yapılan analizler sonucunda Pakistan’da makroekonomik istikrarsızlık ile GSYH arasında eşbütünlemenin varlığı doğrulanmaktadır.
Dilber, Eryiğit ve Ayvaz Güven (2015)	AB Ülkeleri ve Türkiye (2001- 2011)	Panel Eşbütünleşme	Çalışmada AB üye ülkelerinde ve Türkiye’de büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki panel birim kök testleri ve panel eşbütünleme testleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Analiz sonucunda ise değişkenler arasında uzun dönemli eşbütünleşme ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir.
İsmet Göçer (2015)	Türkiye (2001-2005)	Nedensellik	Yapılan çalışmada 2008 krizi göz önüne alınarak 2001 ve 2005 verileri ile ekonomik büyümenin işsizlik üzerindeki etkilerinin Okun Yasası’na uyup uymadığı nedensellik analizi ile ortaya konulmuştur.
Ferda Yerdelen Tatoğlu (2017)	Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye (2008-2016)	Panel Veri Analizi	Bu çalışmada 2008- 2016 döneminde Avrupa ülkelerinde işsizlik oranı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda Avrupa Ülkelerinde Okun Yasasının geçerli ve Okun katsayısının -0.09 civarında olduğu bulunmuştur.
Fındık Özlem Alper (2018)	Seçilmiş AB ülkeleri ve Türkiye (1996-2016)	Panel Veri Analizi	Çalışmada yapılan analizler sonucunda, incelenen dönemler kapsamında bilgi ve iletişim teknolojilerinin hem Türkiye’de hem de seçilmiş AB ülkelerinde büyümeyi olumlu yönde etkilediği gözlemlenirken işsizliği de azalttığı ortaya konulmuştur.
Sarıca, Avcı ve Ceylan (2022)	Türkiye (2005-2020)	Doğrusal Olmayan Sınır Testi Yaklaşımı (NARDL)	Bu çalışmada Türkiye’de büyüme ve işsizlik arasındaki asimetrik ilişki incelenmektedir. 2005-2020 döneminde Türkiye’de Okun Yasası’nın geçerli olduğu saptanmış, ekonomik büyüme ve işsizlik arasında kısa dönemde asimetrik, uzun dönemde simetrik bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Okun (1962), 1948-1960 dönemi işsizlik ve ekonomik büyüme verilerini kullanarak ekonomik büyümedeki her 1 puanlık artışın işsizlik oranında 0,5 azalışa neden olacağını belirlemiştir. Okun Yasası olarak bilinen bu çalışmada ekonomik büyüme ve işsizlik arasında asimetrik bir ilişkinin var olduğu bulunmuştur.

Muscantelli ve Tirelli (2001), OECD ülkelerinde 1955-1990 yılları arasında Yapısal Zaman Serisi ve Var Analizi ile yapılan analizde emek verimliliği büyümesi ve işsizlik arasında negatif bir korelasyon olabileceği düşüncesi nedeniyle emek verimliliği artışı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda işsizlik ve verimlilik artışı arasında negatif ilişkinin söz konusu olduğu ortaya konulmuştur.

Tripier (2002), çalışmada 1948-2000 yılları arasındaki veriler ile büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki VAR modeli ile açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak bu iki değişken arasında uzun dönemde negatif, kısa dönemde pozitif ilişkinin olduğu tespit edilmiştir

Ladu (2005), OECD ülkeleri için 1981- 1995 dönemi işsizlik ve büyüme verilerini incelemiş, bu dönemde Üç Aşamalı En Küçük Kareler Yöntemi ile ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Amprik sonuçlara göre ele alınan dönemlerde büyüme artasına rağmen işsizlik sürekli olarak azalmamaktadır. Bunun sebebi ise istihdamın iş yıkımı şoklara iş yaratımının yaptığından daha fazla tepki vermesidir.

Kanca (2012), çalışmada Türkiye’de ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki amprik olarak ortaya konulmuştur. 1970-2010 yılları arasında ele alınan veriler ile yapılan nedensellik analizi sonucunda büyüme oranından işsizlik oranlarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığından söz etmek mümkündür.

Dilber, Eryiğit ve Ayvaz Güven (2015), Çalışmada AB üye ülkelerinde ve Türkiye’de büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki panel birim kök testleri ve panel eşbütünleme testleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Analiz sonucunda ise değişkenler arasında uzun dönemli eşbütünleşme ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir.

Göçer (2015), Türkiye’de işsizlik oranı ile büyüme arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmada 2008 küresel ekonomik krizinin etkileri de dikkate alınarak 2001-2015 dönemi verileri ile Granger Nedensellik analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, Türkiye’de 2001–2015 yılları arasında % 4.3’ü aşan her % 1 puanlık büyümenin, işsizliği %0.11 puan azalttığı görülmüştür. Böylece Okun Yasası’nın Türkiye açısından geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tatoğlu Yerdelen (2017), Bu çalışmada, 2008-2016 yılları arasında Avrupa ülkelerinde işsizlik oranı ile iktisadi büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçta, Avrupa Ülkelerinde

Okun Yasasının geçerli ve Okun katsayısının -0.09 civarında olduğu bulunmuştur. İlaveten Okun Yasası incelenen 23 ülkeden 13'ünde geçerlidir.

Alper (2018), 2008-2016 döneminde Panel Veri Analizi ile AB üye ülkeleri ve Türkiye'de ekonomik büyüme, işsizlik, teknoloji arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmaktadır. Çalışmada yapılan analizler sonucunda, incelenen dönemler kapsamında bilgi ve iletişim teknolojilerinin hem Türkiye'de hem de seçilmiş AB ülkelerinde büyümeyi olumlu yönde etkilediği gözlemlenirken işsizliği de azalttığı ortaya konulmuştur.

Sarıca, Avcı, Ceylan (2022), çalışmada 2005-2020 yılları arasındaki işsizlik ve büyüme oranları Türkiye'de Okun Yasası'nın geçerliliği için ele alınmıştır. Yapılan çalışma sonucunda Türkiye ekonomisindeki çıktı açıklarının işsizlik oranı üzerindeki etkisi 2005-2020 dönemi için NARDL yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, uzun dönemde çıktı açığındaki %1 artışın işsizlik oranında %1.42 azalışa neden olduğunu, çıktı açığındaki %1 azalışın ise işsizlik oranını %1.41 artırdığını ortaya koymaktadır.

3.2. Ekonometrik Analiz

Bu bölümde OECD ülkeleri için ekonomik büyümenin işsizlik üzerindeki etkisi incelenirken uygulanan metodoloji ve kullanılan model tanıtılmaktadır. Geçmişten günümüze ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki birçok iktisatçı tarafından açıklanmaya çalışılmış ancak ele alınan verilerin ve zaman serilerinin farklılık göstermesi nedeniyle tam anlamıyla net bir açıklamanın varlığından söz etmek mümkün değildir. Yapılan analizler sonucunda OECD ülkelerinde ekonomik büyüme ve işsizlik ilişkisine ilişkin ampirik literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Ekonometrik araştırmalar yapılırken birçok farklı veri setinden faydalanmak mümkündür. Bu veri setleri ise, yatay kesit verileri, zaman serileri ve bu ikisini de kapsayan panel verilerdir. Bu çalışmada OECD ülkelerinde 1991-2023 yılları arasında ekonomik büyümenin işsizlik oranları üzerindeki etkisinin araştırılması için panel veri analizi kullanılmıştır. Panel veri analiz yöntemleri 20. Yüzyılın ortalarında geliştirilmeye başlanmış ve günümüzde de halen gelişme süreci içinde olan bir yöntemdir. Panel veri analizleri yatay kesit analizleri veya zaman serisi analizlerine göre daha etkin tahmin sonuçları vermektedir. Panel veri analiziyle, tek başına yapılan yatay-kesit veya zaman serileri analizlerine oranla, daha etkin parametre tahminleri elde edilmektedir (Hsiao, 2003: 3).

3.2.1. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Panel veri analizlerinde beklenmeyen şoklar ve öngörülemeyen bileşenler varlıkları sebebiyle birimlerin birbirleriyle bağımlı olup olmadığını anlayabilmek için analizlere başlarken ilk olarak yatay kesit bağımlılığı testi yapılmalıdır. Yatay kesit bağımlılığından elde edilen sonuçlar neticesinde birinci nesil panel veri analizi ya da ikinci nesil birim kök analizlerin yapılmasına karar verilmektedir. Yatay kesit bağımlılığı panel veri modelinde birimler için elde edilen hata terimleri arasındaki korelasyonun varlığını ifade etmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2017:9). Yatay kesit bağımlılığı analizlerinde genellikle Breusch ve Pagan (1980), Pesaran (2004) ve Pesaran ve Yamagata (2008) kullanılmaktadır. Bu analizler kendi içlerinde panelin kesit boyutu ile zaman boyutu arasındaki ilişki nedeniyle farklılık göstermektedir. Breusch ve Pagan (1980) yatay kesit bağımlılığı testinde panelin kesit boyutu zaman boyutundan büyük olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Buna karşılık Pesaran vd. (2008) analizleri de zaman boyutu kesit boyutundan büyük olduğu veya kesit boyutunun zaman boyutundan büyük olduğu durumlarda kullanılır (Yayar ve Öztaş, 2020: 194). Yapılan çalışmada yatay kesit bağımlılığı testleri için oluşturulan analiz hipotezleri;

H0: Yatay kesit bağımlılığı yok

H1: Yatay kesit bağımlılığı var olarak tanımlanmıştır.

Analiz sonucunda elde edilen verilere göre olasılık değerleri %10 ve %5 anlamlılık değerlerinden küçükse sıfır hipotezi kabul edilmez ve değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığın olduğu sonucuna varılır (Yayar ve Öztaş, 2020: 194).

3.2.2. Homojenlik Testi

Panel veri analizinde verilerin heterojen olması, panelin geneli için hesaplanan katsayıların analize dâhil edilen her ülke için geçerli olmadığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, kullanılacak yöntemin seçiminden önce katsayı homojenliği testi uygulanmalıdır (Güzel ve Arslan, 2019: 39-58). Panel veri analizlerinde verilerin yatay kesitler arasında farklılaşıp farklılaşmadığı homojenlik testi ile kontrol edilmektedir. Homojenlik testi için yapılan çalışmalara Swamy öncülük etse de homojenlik testi ile ilk kapsamlı çalışma Pesaran ve Yamagata (2008) testi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yapılan analizler için kullanılan hipotezler;

H_0 : Eğim katsayıları homojendir.

H_1 : Eğim katsayıları homojen değildir. Şeklindedir.

3.2.3. Panel Kök Birim Analizi

Birim kök analizi durağanlık ile ilişki içerisinde olan bir analiz sürecidir. Bir serinin birim köke sahip olması serinin durağan olmayan bir sürece sahip olduğu anlamına gelmektedir. Çalışmalarda analiz edilen modelin birim kök içeriyor olması elde edilen analiz sonuçlarının anlamlı olmadığı sonucunu vermektedir. Bu sebepten dolayı herhangi bir çalışmada analizlere başlamadan önce serilere birim kök testi yapılması gerekmektedir. Panel birim kök testleri birinci kuşak ve ikinci kuşak şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Birinci nesil testler yatay-kesit birimleri arasında ilişkinin olmadığını varsayarken, ikinci nesil birim kök testleri değişkenler arasında ilişkinin olduğunu dikkate almaktadır.

3.2.4. Panel Nedensellik Testi

Panel veri analizlerinde nedensellik istatistik bilimleri için oldukça önemli bir kavramdır. Ekonometrik model oluşturulurken önemli adımlardan birisi de analizi yapılacak veriler arasında nedensellik bağının olup olmadığının kontrol edilmesidir. Ele alınan bağımlı değişken ile bağımsız değişken ile regresyon modeli kurulmaktadır. Kurulan regresyon modeli ile de değişkenler arasındaki bağımlılık ilişkisi incelenmektedir. Ancak bu bağımlılık analiz sonuçlarında kesin bir sonucu ifade etmemektedir. Yani verilerin birbirleriyle bağımlı olmaları değişkenlerin birinin neden, diğerinin sonuç olduğunu göstermez. Panel analizlerde genel olarak nedensellik testi için Dumitrescu ve Hurlin (2012) testi kullanılmaktadır.

3.2.5. Panel Eşbütünleşme Analizi

Birim kökler araştırıldıktan sonra seriler arasında uzun dönemde karşılıklı bir ilişkinin bulunup bulunmadığının araştırıldığı eşbütünleşme analizi yapılmaktadır (Gülmez ve Yardımcıoğlu, 2012: 345). Yapılan istatistiksel çalışmalar doğrultusunda zaman serileri ile yapılan analizlerin büyük bir kısmının durağan olmayan serilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Böyle bir durumda serilerin sahte regresyon içerme olasılıkları oldukça yüksektir. Bu sorunun ortadan kaldırılabilmesi için serilerin farkları alınarak bu farkların tekrardan regresyona tabi tutulması gerekmektedir. Ancak serilerin farklarının alınması, seriler arasındaki uzun dönemli ilişkinin ortadan kaldırılmasına neden olabilmektedir. Bu sorunun ortadan kaldırılması için de eşbütünleşme analizi önerilmektedir. Eşbütünleşme, değişkenler arasında uzun dönem

denge ilişkisi olup olmadığını test eden ve söz konusu ilişkiyi doğrudan tahmin etmeye olanak tanıyan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Pedroni, 2004: 597-625). Çalışmada yapılan Eşbütünleşme testleri için oluşturulan hipotezler,

H0: Değişkenler arasında eşbütünleşme yoktur

H1: Değişkenler arasında eşbütünleşme vardır, şeklinde kurulmaktadır.

3.3. Veri Seti, Ekonometrik Yöntem ve Bulgular

Ekonomik büyüme ve işsizlik kavramı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından oldukça önemli iki makroekonomik kavramdır. Bu nedenledir ki uzun yıllardır iktisatçılar bu iki makroekonomik kavram arasındaki ilişkiyi farklı yöntemlerle analiz ederek açıklamaya çalışmışlardır. Özellikle ekonometri alanındaki gelişmeler ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkiyi ampirik olarak test etmekte oldukça fayda sağlamıştır. Farklı görüşlerin varlığı literatürde ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkide fikir birliğini zorlaştırmaktadır. Bu sebeple ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada veri seti oluşturulurken, OECD ülkelerinde 1991-2023 yılları ekonomik büyüme ve işsizlik verileri ele alınmış ve verileri eksik olan ülkeler çalışmaya dahil edilmemiştir. Dahil edilmeyen ülkeler, Estonya, İzlanda, İsrail, Letonya, Litvanya ve Slovenya'dır. Bu kısıtlılıklardan sonra ele alınan ülkeler Avustralya, Avusturya, Kanada, Şili, Kolombiya, Kosta Riko, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Japonya, Kore, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovak Cumhuriyeti, İspanya, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'dir. Çalışmaya dahil edilen OECD ülkelerinin ekonomik büyüme ve işsizlik verileri OECD veri tabanından yararlanılmıştır. Ancak bazı ülkelerin bazı dönemlerinde veri eksikliğinin olması sebebiyle ve analizin daha anlamlı sonuçlar verebilmesi için bu veriler farklı kaynaklardan çalışmaya dahil edilmiştir.

Verilerin ekonometrik analizi STATA programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada bağımlı değişken işsizlik verileri (UR), bağımsız değişken ise, ekonomik büyüme (GDP) verileridir. Analizde ilk olarak OECD ülkelerinin GDP ve UR serilerinin davranış biçimini gözlemlemek üzere zaman serisi grafikleri elde edilmiştir. Grafik 1'de ülkeler bazında GDP serisinin logaritmik değerlerine ait grafik; Grafik 2'de ise UR serisinin logaritmik değerlerine ait grafik sunulmuştur.

Grafik 1. OECD Ülkelerinde Kişi Başına Düşen GSYH Serisinin Logaritmik Değerlerine Ait Grafikler (1991-2023)

Grafik 2. OECD Ülkelerinde İşsizlik Oranları Serisinin Logaritmik Değerlerine Ait Grafikler (1991-2023)

OECD, yani İktisadi İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı, küresel ekonomik iş birliği ve kalkınmayı teşvik etmek amacıyla 30 Eylül 1961 yılında kurulmuş bir uluslararası örgüttür. OECD örgütünün ekonomik büyüme, mali istikrar, ticaret ve yatırım, teknoloji, yenilik, girişimcilik ve kalkınma alanlarında iş birliği yoluyla refahın sağlanması ve yoksullukla mücadele etme , ekonomik ve sosyal gelişmeleri desteklemek gibi birçok önemli amacı mevcuttur. Örgütün bir diğer amacı geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerin desteklenmesi için kalkınma odaklı çalışmalar yürütülmesidir. Avustralya, Avusturya, Estonya, İzlanda, İsrail, Letonya, Litvanya, Slovenya, Kanada, Şili, Kolombiya, Kosta Riko, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Japonya, Kore, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovak Cumhuriyeti, İspanya, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere toplamda 38 üye ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler kendi aralarında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri belirlenirken ekonomik düzey, sağlık, yaşam standardı, eğitim, teknolojik gelişmeler gibi pek çok faktör göz önünde bulundurulmaktadır. Fakat en önemli kriter gayri safi milli hasıladır. Günümüz şartlarında gelişmekte olan ülkelere kişi başına düşen milli gelir seviyesi düşüktür. Kişi başına düşen milli gelirin düşük olması nedeniyle halkın büyük çoğunluğu alt gelir düzeyindedir. Gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelere göre yüksek doğum oranlarına sahiptirler. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelere hızlı nüfus artışı gözlenmektedir. Nüfustaki bu hızlı artış kişi başına düşen milli gelirdeki artışı önler. Gelişmiş ülkeler ise, sağlık, eğitim, altyapı, barınma hizmetleri gibi hem sosyal hem de ekonomik yapıları oldukça gelişmiş ülkelerdir. Nüfuslarının büyük bölümü sanayi ve hizmet sektöründe çalışırlar. Kişi başına düşen milli gelir fazla olduğu için genellikle zengin ülkelerdir. Bir ülkedeki milli gelirin artışı kişinin toplam geliri, ülkenin ekonomik koşulları ve ülke içerisindeki üretime bağlıdır. Kısacası milli geliri etkileyen temel faktörler ekonomik büyüme ve işsizliktir. OECD ülkelerinin yapısının daha iyi anlaşılabilmesi için Tablo 2’de 1991- 2023 yılları arasındaki ekonomik büyüme ve işsizlik verileri karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 2. OECD Ülke Grubu İçin 1991-2023 Yılları Veri Karşılaştırma Tablosu

Ülkeler	Yıl	Ekonomik Büyüme	İşsizlik
Avustralya	1991	-0,38	9,58
Avustralya	2023	1,90	3,60
Avusturya	1991	3,44	3,40
Avusturya	2023	-0,40	5,30
Belçika	1991	1,83	6,44
Belçika	2023	1,40	5,50
Kanada	1991	-2,09	10,32
Kanada	2023	1,20	5,40
Şili	1991	7,80	8,15
Şili	2023	0,00	9,10
Kolombiya	1991	2,00	10,10
Kolombiya	2023	1,20	9,40
Kosta Rika	1991	2,27	5,40
Kosta Rika	2023	5,30	8,50
Çekya	1991	-11,61	2,30
Çekya	2023	-0,30	7,00
Danimarka	1991	1,39	7,85
Danimarka	2023	1,30	4,80
Finlandiya	1991	-5,89	6,61
Finlandiya	2023	0,00	7,00
Fransa	1991	1,05	9,63
Fransa	2023	0,90	7,10
Almanya	1991	5,11	5,53
Almanya	2023	-0,10	3,00
Yunanistan	1991	3,10	7,60
Yunanistan	2023	2,40	10,80
Macaristan	1991	-1,82	8,50
Macaristan	2023	-0,60	4,10
İrlanda	1991	1,93	14,76
İrlanda	2023	-0,60	4,50
İtalya	1991	1,54	8,52
İtalya	2023	0,70	7,70
Japonya	1991	3,52	2,10
Japonya	2023	1,70	2,60
Kore	1991	10,78	2,45
Kore	2023	1,40	2,70

Tablo 2. OECD Ülke Grubu İçin 1991-2023 Yılları Veri Karşılaştırma Devamı

Lüksemburg	1991	8,64	1,66
Lüksemburg	2023	-1,10	5,30
Meksika	1991	3,98	2,69
Meksika	2023	3,40	2,80
Hollanda	1991	2,44	5,67
Hollanda	2023	0,20	3,50
Yeni Zelanda	1991	-2,30	10,60
Yeni Zelanda	2023	1,60	3,70
Norveç	1991	3,08	5,45
Norveç	2023	1,30	3,50
Polonya	1991	-7,02	13,60
Polonya	2023	0,40	2,80
Portekiz	1991	4,37	4,18
Portekiz	2023	2,20	6,50
Slovakya	1991	0,00	12,20
Slovakya	2023	1,10	5,80
İspanya	1991	2,55	15,50
İspanya	2023	2,40	12,10
İsveç	1991	-1,15	3,10
İsveç	2023	-0,50	7,70
İsviçre	1991	-0,92	1,80
İsviçre	2023	0,80	3,80
Türkiye	1991	0,72	8,10
Türkiye	2023	4,50	9,60
Birleşik Krallık	1991	0,73	8,60
Birleşik Krallık	2023	4,35	4,40
ABD	1991	-0,11	6,82
ABD	2023	2,40	3,60

Araştırmanın uygulama kısmında öncelikle 1991-2023 dönemini kapsayan ve işsizlik oranları ile ekonomik büyüme arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkiyi test etmek için oluşturulan seriler için tanımlayıcı istatistikler Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. OECD Ülke Grubu İçin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Hata	Minimum	Maksimum
GDP	1056	2.482528	3.137746	-11.61494	24.47525
UR	1056	7.591951	4.005406	1.66	27.82

Tablo 4. OECD Ülke Grubu İçin Ekonomik Büyüme İstatistikleri

Ülkeler	Gözlem Sayısı	Ortalama Değer	Standart Hata	Minimum	Maksimum
Avustralya	33	2.9068	1.3018	-0.3818	5.0276
Avusturya	33	1.7297	2.1894	-6.6329	4.8064
Belçika	33	1.7890	1.9976	-5.2607	6.8509
Kanada	33	2.1924	2.1925	-5.0382	5.2869
Şili	33	4.2860	3.5518	-6.1452	11.7374
Kolombiya	33	3.4160	3.2433	-7.2522	11.0161
Kosta Rika	33	4.2296	2.5448	-4.2733	9.2011
Çekya	33	1.8538	3.7544	-11.6149	6.7669
Danimarka	33	1.7943	2.0826	-4.9065	6.8445
Finlandiya	33	1.6114	3.231	-8.0744	6.337
Fransa	33	1.4637	2.2169	-7.5404	6.4352
Almanya	33	1.3583	2.1104	-5.6938	5.1082
Yunanistan	33	1.0471	4.3217	-10.1493	8.3799
Macaristan	33	2.0942	3.0702	-6.5978	7.0857
İrlanda	33	5.7774	5.5432	-5.0957	24.4752
İtalya	33	0.7577	2.7935	-8.9741	8.3137
Japonya	33	0.8467	1.9628	-5.6932	4.0979
Kore	33	4.6434	3.4119	-5.1294	11.4669
Lüksemburg	33	3.2188	2.8301	-3.2389	8.6441
Meksika	33	2.1769	3.5036	-8.6515	7.1988
Hollanda	33	2.0316	2.1825	-3.8860	6.1918
Yeni Zelanda	33	2.8242	1.9547	-2.3000	6.1915
Norveç	33	2.2470	1.6406	-1.9403	5.2846
Polonya	33	3.6734	2.8243	-7.0155	7.1028
Portekiz	33	1.5136	3.0235	-8.3005	6.8275
Slovakya	33	3.3689	3.2764	-5.4555	10.8320
İspanya	33	1.9163	3.2980	-11.1673	6.4031
İsveç	33	2.1148	2.4864	-4.3397	6.1470
İsviçre	33	1.6226	1.7172	-2.2973	5.3918
Türkiye	33	4.6302	4.4531	-5.7500	11.4393
Birleşik Krallık	33	1.8921	3.0243	-10.3599	8.6749
ABD	33	2.4117	1.8327	-2.7678	5.9454

Tablo 5 OECD Ülkeleri İçin İşsizlik İstatistikleri

Ülkeler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Hata	Minimum	Maksimum
Avustralya	33	6.3478	1.8994	3.6000	10.8700
Avusturya	33	5.0345	0.8435	3.4000	6.5000
Belçika	33	7.6687	1.2741	5.3700	9.7500
Kanada	33	7.7363	1.6223	5.3000	11.4000
Şili	33	7.9387	1.4139	6.0800	10.7700
Kolombiya	33	11.7206	3.0366	7.8000	20.5000
Kosta Rika	33	7.8472	3.4762	3.9000	19.6100
Çekya	33	5.4051	2.1694	2.0200	8.7800
Danimarka	33	5.9012	1.4917	3.6800	9.5500
Finlandiya	33	9.4166	2.7908	6.3700	16.5800
Fransa	33	9.6218	1.5362	7.1000	12.4000
Almanya	33	6.6993	2.5505	2.9800	11.2800
Yunanistan	33	14.045	6.0647	7.6000	27.8200
Macaristan	33	7.3548	2.5806	3.3000	12.1000
İrlanda	33	8.8563	4.2630	4.1700	15.6400
İtalya	33	9.5821	1.7355	6.1500	12.8200
Japonya	33	3.6784	1.0050	2.1000	5.3800
Kore	33	3.5003	1.0145	2.0600	6.9500
Lüksemburg	33	4.2387	1.4993	1.6600	6.6900
Meksika	33	3.8824	0.9792	2.5000	6.2700
Hollanda	33	5.7648	1.5007	3.0800	8.3600
Yeni Zelanda	33	5.7478	1.9371	3.3000	10.6500
Norveç	33	4.0896	0.8445	2.7200	5.9500
Polonya	33	10.7472	5.2189	2.8000	20.0300
Portekiz	33	8.5927	3.4244	4.1300	17.1800
Slovakya	33	12.356	3.9871	5.7200	19.4600
İspanya	33	16.2457	4.9655	8.2200	26.1200
İsveç	33	7.4687	1.4021	3.1000	9.8900
İsviçre	33	3.9272	0.8487	1.8000	5.1000
Türkiye	33	9.5039	1.9514	6.3000	13.7400
Birleşik Krallık	33	6.2524	1.8730	3.7000	10.4000
ABD	33	5.7675	1.6672	3.6000	9.6200

Tanımlayıcı istatistikler verildikten sonra uygulamanın ilk basamağını oluşturan yatay kesit bağımlılığının analizi yapılmıştır. Bu bağlamda uygulanan Breusch Pagan LM (1980) Testi sonuçları Tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 6. OECD Ülke Grubu İçin Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri Sonuçları

	GDP	UR
Breusch-Pagan LM Testi	4649.364 (0.0000)*	2858.994 (0.0000) *
Peseran Scaled LM testi	131.8694 (0.0000)*	75.02514 (0.0000)*
Bias-Corrected Scaled LM Testi	131.3694 (0.0000)*	74.52514 (0.0000)*
Peseran CD Testi	61.15145 (0.0000)*	15.47605 (0.0000)*

Not: %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Not: Parantez içindeki değerler p-değerlerini ifade etmektedir

Tablo 3’de görüldüğü üzere, hem UR hem de GDP değişkenleri için yatay kesit bağımlılığı yoktur şeklindeki H_0 hipotezi red edilmiştir. Değişkenlerin istatistiklerinin olasılık değerleri 0.01’in altındadır. Bu değişkenlerde yatay kesit bağımlılığı olduğu anlamına gelir. Yatay kesit bağımlılığının tespit edilmesi durumunda ikinci nesil birim kök testleri kullanılması gerekir. Breusch Pagan LM (1980) testinden sonra modelde eğim heterojenliği olup olmadığının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda uygulanan Pesaran ve Yamagata (2008) Eğim Heterojenliği Testi sonuçları Tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 7. Pesaran ve Yamagata (2008) Eğim Heterojenliği Testi

	Değer
$\hat{\Delta}$	3.709 (0.000)*
$\tilde{\Delta}_{adj}$	3.890 (0.000)*

Not: * %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Not: Parantez içindeki değerler p-değerlerini ifade etmektedir

Tablo 4’de OECD ülke grubu için yapılan Pesaran ve Yamagata (2008) Eğim Heterojenliği Testi sonucunda, olasılık değerleri 0.01 anlamlılık düzeyinden küçük olduğu için “ H_0 : eğim katsayıları homojendir” sıfır hipotezi reddedilir ve “ H_1 :eğim katsayıları heterojendir” şeklinde kurulan alternatif hipotezi kabul edilir, dolayısıyla OECD ülke grubu modelinin eğim katsayılarının heterojen olduğu söylenebilir. Eğim Heterojenliği Testinden sonra panel birim kök analizi yapılmıştır. Uygulanan test ile serilerin durağanlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla kullanılan ikinci nesil birim kök testlerinden biri olan Pesaran (2007) CADF Test sonuçları Tablo 5’ de görülmektedir.

Tablo 8. Panel Birim Kök (CADF) Testi Sonuçları

Değişkenler		Test istatistiği (p-değeri)
UR	Düzeyde - I(0)	-1.758 (0.529)*
	Bir Farkta - I(1)	-3.657 (0.000)*
GDP	Düzeyde - I(0)	-4.451 (0.000)*

Not: * %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Not: Parantez içindeki değerler p-değerlerini ifade etmektedir.

Tablo 5’de OECD ülke grubu için yapılan Pesaran (2007) CADF Testi sonucunda GDP değişkeninin %1 anlamlılık seviyesinde düzeyde durağan olduğu ancak bağımlı değişken olan UR değişkeninin ise düzeyde durağan olmadığı ve ilgili serinin birinci dereceden farkı alındıktan sonra durağan hale geldiği görülmektedir.

Serilerin durağanlık testleri yapıldıktan sonra, panel nedensellik analizine geçilmiştir. Söz konusu test ile çalışmada yer alan bağımlı değişken UR ile bağımsız değişken GDP arasındaki kısa dönemli nedensellik ilişkisinin varlığının ve yönünün tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda uygulanan Dumitrescu ve Hurlin (2012) Panel Granger Nedensellik Test sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 9. Dumitrescu & Hurlin (2012) Granger Panel Nedensellik Test Sonuçları

H ₀	H ₁	Test istatistiği (p değeri)		
		$W_{N,T}^{Hnc}$	$Z_{N,T}^{Hnc}$	Z_N^{Hnc}
UR, GDP’nin Granger Nedeni Değildir.	UR→GDP	3.4204	9.6816 (0.000)*	8.2566 (0.000)*
GDP, UR’nin Granger Nedeni Değildir.	GDP→UR	6.4911	21.9645 (0.000)*	19.0625 (0.000)*

Not: * %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Not: Parantez içindeki değerler p-değerlerini ifade etmektedir

Tablo 6’da OECD ülke grubu için uygulanmış Dumitrecu-Hurlin (2012) panel nedensellik testi sonuçları yer almaktadır. Sonuçlara göre, “İşsizlik oranları (UR) ekonomik büyüme oranının (GDP) granger nedeni değildir” ve “Ekonomik büyüme(GDP) işsizlik oranlarının (UR) granger nedeni değildir” biçiminde kurulan sıfır hipotezleri (H₀) %1 anlamlılık seviyesinde reddedilmektedir. Başka bir ifadeyle işsizlik oranları ile ekonomik büyüme arasında %1 anlamlılık düzeyinde çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu söylenebilir.

Özetle çalışmaya dahil edilen OECD grubu ülkelerde, işsizlik ile ekonomik büyüme arasında kısa dönemli ve çift taraflı bir nedensellik ilişkisinin olduğu görülmektedir.

Bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki kısa dönem nedensellik ilişki testi yapıldıktan sonra, panel eşbütünleşme analizi gerçekleştirilmiştir. Uygulanan test ile çalışmada yer alan işsizlik ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Westerlund (2007) Panel Eşbütünleşme Testi kullanılmış ve teste ilişkin sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 10. UR ve GDP İçin Westerlund (2007) Panel Eşbütünleşme Test İstatistiği Sonuçları

Test	Değer	Z-Değeri	Olasılık Değeri
G_t	-2.708	-5.820	(0.000)**
G_a	-9.441	-2.338	(0.010)**
P_t	-12.438	-4.044	(0.000)**
P_a	-8.299	-4.861	(0.000)**

Not: ** %5 anlamlılık düzeyinde

Not: Parantez içindeki değerler p-değerlerini ifade etmektedir.

Tablo 7’ye bakıldığında hesaplanan dört olasılık değerinin de anlam seviyesi 0.05’ten küçük olduğu ve dolayısıyla “eşbütünleşme ilişkisi yoktur” şeklinde kurulan sıfır hipotezin reddedildiği söylenebilir. Dolayısıyla panelde tüm yatay kesit birimleri için işsizlik ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir.

4. SONUÇ

Ekonomik büyüme ve işsizlik kavramı sadece OECD ülkeleri için değil gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler için iktisadi ve sosyal açıdan oldukça önem arz eden makroekonomik kavramlardır. Bu nedenle büyüme ile alakalı farklı tanımlamalar mevcuttur. Bunun nedeni ise; iktisatçıların bu konuya olan yaklaşımlarının farklılık göstermesidir. Ekonomik büyüme kavramı kısaca bir ekonominin üretim kapasitesindeki artış olarak tanımlanmaktadır. Bir ülkede ekonomik büyüme olumlu ya da olumsuz şekilde gerçekleşebilir. Büyümenin pozitif yönde artış göstermesi büyümenin olumlu yönde olduğunu ifade etmektedir. Büyümenin olumlu olması ülkelerin kendi içinde birey ve aile refahını sağlarken, uluslararası düzeyde de fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırmaktadır. Bahsedilen bu fırsat eşitsizliğinin ortadan kaldırılması içinse; büyümenin kendi içinde anlamlı olması gerekmektedir. Ayrıca ekonomik büyümenin anlamlı olabilmesi içinde işsizlik oranlarında düşüş gözlenmesi gerekir. Kısacası ekonomik büyümenin işgücündeki işsizlere istihdam sağlayabilmesi gerekmektedir. Ekonomik büyümenin olumsuz tarafı ise, büyüme oranlarının negatif seyretmesiyle meydana gelmektedir. Ekonomik büyümenin negatif seyretmesi, gelir dağılımında eşitsizlik, ülke ekonomisinde kalkınmanın duraksaması ve sosyal hakların azalması gibi çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Bu durumda ekonomik büyüme kavramının daha iyi anlaşılmasını sağlayacak unsurlar belirlenmiştir. Bu unsurlar; üretim dönemi koşulları, üretim faktörlerindeki ve kapasitesindeki değişim, reel gayrisafi yurtiçi hasılanın gelişimi biçiminde belirlenmiştir.

Ekonomik büyüme kavramı farklı dönemlerde farklı iktisadi görüşlere sahip iktisatçılar tarafından ele alınmıştır. İlk olarak Klasik Dönem öncesi olarak ayrılan, savunucularının Merkantalistler ve Fizyokratların olduğu bir grup iktisatçı ekonomik büyüme kavramını ele almıştır. Klasik dönem öncesi olarak tanımlanan büyüme teorileri temelde bu iki farklı iktisadi görüşe dayanmaktadır. Merkantalistlere göre zenginliğin kaynağı olarak kıymetli madenler görülmektedir. Bu nedenle Merkantilist düşüncede, zenginleşmek ya da büyümek, kıymetli madenlerin stokunun artmasına dayandırılmaktadır. Bu düşünce ile ilerleyen Merkantalistlere göre, zenginleşmek için ülkedeki değerli maden stokunun arttırılması gerekmektedir. Merkantalist düşünceye tepki olarak çıkan fizyokrat düşünce ise, büyümenin kaynağının kıymetli madenler olmadığını, asıl büyümenin kaynağının tarım olduğunu savunmuşlardır ve büyümenin gerçekleşmesi için tarımda daha fazla üretimin yapılması

gerektiğini ortaya koymuşlardır. İktisadi sistemle ilgili ilk kapsamlı ilk inceleme ise, Avrupa’da yaşanan Aydınlanma sürecinde klasik iktisat tarafından yapılmıştır. İktisadi büyüme teorileri, birbirlerinden ayrıldıkları bazı noktalar olsa dahi , birbirlerinin zıttı olmaktan çok, tamamlayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Günümüz ekonomik büyüme verilerine baktığımızda ve günümüzde ekonomik büyümenin kaynağı olan ticaret, Ricardo’nun Ekonomik Büyüme Teorisi ile benzerlik göstermektedir.

Klasik iktisatçılardan sonra da ekonomik büyüme kavramını Keynesyen büyüme teorileri açıklamaya çalışmıştır. Keynes, teorisini arz ağırlıklı değil, talep ağırlıklı kurmuştur. Keynesyen iktisada göre temel amaç, ekonomide büyümeyi sağlamak değil, işsizliği azaltmaktır. Keynesyen iktisadın düşüncelerinden yola çıkan Post Keynesyen Okul olarak bilinen gelenek, Keynes’in düşüncelerini önemsemişler ve Keynes’in izinden gitmişlerdir. Ancak sonraki süreçte ana-akım iktisada ters düştükleri için “radikal” olarak addedilen bir grup iktisatçının fikirlerine dayanmaktadır. Bu nedenle Post Keynesyen Okulu’nun içerisinde yapıcı bir fikir değiş tokuşu olduğu için bu okulun tam olarak sınırları çizilememiştir. (Kutlu ve Horvath, 2017: 98).

İşsizlik ise, ülkelerin ekonomik durumunu yansıtan en önemli makroekonomik kavramlardan birisidir. İşsizlik kavramı kısaca, işgücünün değişik sebeplerle istihdama katılamaması ve istihdam da kalamamasıdır. İşsizlik kavramını temelde üç unsur oluşturmaktadır. Bu unsurlar, kişinin cari ücret karşılığı çalışmaya razı olması, iş arama kanallarını kullanması ve bir işte çalışmaya hazır olmasıdır. İşsizlik olgusunun farklı sebeplerle ortaya çıkması iktisatçılar tarafından detaylandırılmış ve kategorik olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar değişiklik gösterse de genel olarak doğal işsizlik, konjonktürel işsizlik, mevsimlik işsizlik, yapısal işsizlik, teknolojik işsizlik ve friksiyonel işsizlik olarak tanımlanmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sorunlarının başında gelen işsizlik olgusu pek çok sosyal problemi de beraberinde getirmektedir. Bu problemlerin başında kişinin yaşamını idame ettirebilecek asgari güce sahip olamayışı, sağlık, eğitim ve sosyal imkanlardan mahrum kalması gelmektedir. Ekonomik büyüme ve işsizlik ilişkisinin hem iktisadi hem de sosyal açıdan öneminin araştırılması için geçmişten günümüze birçok analizler yapılmış ve bu analizler doğrultusunda ülkeler ekonomik büyümeyi arttırmayı amaçlarken işsizlik oranlarını düşürmek için politikalar geliştirmişlerdir. Bu çalışmalar dolaylı ya da doğrudan olmak üzere iki makroekonomik kavram arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışsa da ele alınan dönemler ve ülkelerin ekonomik

yapısı nedeniyle bu çalışmalar birbiri ile farklılık göstermektedir. Çalışmaların bir kısmı ekonomik büyüme ile işsizlik arasında uzun dönemli ilişkinin olduğunu savunurken, bazıları da ekonomik büyüme ve işsizlik arasında uzun dönemli ilişkinin olmadığını savunmaktadırlar.

Yapılan çalışmada, 1991- 2023 dönemleri için 32 OECD üye ülkesine ait ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişki, panel veri analizi ile test edilmiş ve sonuçlar bu analiz doğrultusunda yorumlanmıştır. İlk aşamada değişkenlerdeki ve modeldeki yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı Breusch Pagan LM (1980), Peseran Scaled LM, Bias- Corrected Scaled LM ve Peseran CD Testi yöntemleri ile analiz edilmiş, ikinci aşamada ise, modelin heterojenliği Peseran ve Yamagata (2008) testi ile analiz edilmiştir. Diğer aşamada ise değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi Dumitrescu ve Hurlin (2012), Panel Granger Nedensellik Testi ile analiz edilmiştir. Son olarak UR VE GDP için Westerlund (2007) Panel eşbütünleme analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda UR hem de GDP değişkenleri için yatay kesit bağımlılığı yoktur şeklindeki H_0 hipotezi red edilmiştir. Bu değişkenlerde yatay kesit bağımlılığı olduğu anlamına gelir. Pesaren ve Yamagata (2008) Eğim Heterojenliği testi sonucunda ise eğim katsayıları heterojendir sonucuna ulaşılmıştır. OECD ülke grubu için yapılan Pesaran (2007) CADF Testi sonucunda GDP değişkeninin %1 anlamlılık seviyesinde düzeyde durağan olduğu ancak bağımlı değişken olan UR değişkeninin ise düzeyde durağan olmadığı ve ilgili serinin birinci dereceden farkı alındıktan sonra durağan hale geldiği görülmektedir. Serilerin durağanlık testleri yapıldıktan sonra, panel nedensellik analizine geçilmiştir. Söz konusu test ile çalışmada yer alan bağımlı değişken UR ile bağımsız değişken GDP arasındaki kısa dönemli nedensellik ilişkisinin varlığının ve yönü tespit edilmiştir. Bu bağlamda uygulanan Dumitrescu ve Hurlin (2012) Panel Granger Nedensellik Test sonuçlarına göre, “İşsizlik oranları (UR) ekonomik büyüme oranının (GDP) granger nedeni değildir” ve “Ekonomik büyüme(GDP) işsizlik oranlarının (UR) granger nedeni değildir” biçiminde kurulan sıfır hipotezleri %1 anlamlılık seviyesinde reddedilmektedir. Başka bir ifadeyle işsizlik oranları ile ekonomik büyüme arasında %1 anlamlılık düzeyinde çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Analizler sonucunda elde edilen sonuçlar belirli bir noktada Okun Yasası ile benzerlik gösterse bile, Arthur Okun yapmış olduğu analizlerde sadece Amerika’nın belirli zaman aralığında ki ekonomik büyüme ve işsizlik verilerini kullanmıştır. Ayrıca analizler sonucunda negatif yönlü bir ilişkinin varlığından söz etmektedir. Arthur’da farklı olarak bu çalışmada 1991-2023 zaman aralığında OECD ülkelerinin

ekonomik büyüme ve işsizlik verileri ele alınmış ve yapılan analizler sonucunda ekonomik büyüme ve işsizlik arasında çift yönlü ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Analizler sonucunda çalışmanın başlangıcında belirlenen üç temel araştırma sorularının cevapları da şu şekildedir: Yapılan analizler sonucunda ekonomik büyüme ile işsizlik arasında ilişkinin olduğu, bu ilişkinin teorik çerçeveye uygun ve çift taraflı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ekonomik büyüme ile işsizlik arasında uzun dönemli bir ilişkisinde olduğu Westerlund Panel Eşbütünleme Analizi ile tespit edilmiştir.

Ele alınan OECD ülkelerinde analiz sonuçları dikkate alınarak hem ekonomik büyüme hem de işsizlik için ülkelerin ekonomik ve sosyal yapıları, uzun dönemde işsizlik sorunu dikkate alınarak birçok politika geliştirilebilir. Çalışmaya yönelik engelleri ortadan kaldırmak ve özellikle dezavantajlı gruplar için aktif işgücü politikalarının etkinliğini güçlendirmek, teknoloji çağı da göz önüne alınarak dijital becerileri artırmak ve eğitim sonuçlarındaki eşitsizlikleri azaltmak için birçok politika geliştirilebilir. Böyle bir durumda politikalar kişiler ve iş arasındaki beceri uyumsuzluklarını azaltacak ve fırsatlara eşit erişim sağlayacaktır. Bu politikalar sayesinde adil gelir dağılımı ve refahın yaygınlaşması daha kolay şekilde gerçekleştirilebilir. Ayrıca günümüzde küreselleşen toplumların ekonomik büyümelerindeki artışlara rağmen neden fakirleştiğinin anlaşılması konusunda ekonomik büyümenin kaynakları incelenmesi gerekmektedir. Ele alınan veriler ekonomik büyüme ve işsizlik olduğu için daha sonraki çalışmalarda işsizlik bağımlı değişkenine ek olarak ekonomik büyümeyi etkileyen birçok bağımlı değişken eklenerek aydınlatılmak istenilen farklı konularda analizler yapılarak farklı sonuçlar elde edilebilir.

Tablo 11. Analizlerde Kullanılan Veri Seti

Ülkeler	Zaman	Büyüme	İşsizlik
Avustralya	1991	-0,38	9,58
Avustralya	1992	0,43	10,73
Avustralya	1993	4,05	10,87
Avustralya	1994	3,98	9,72
Avustralya	1995	3,88	8,47
Avustralya	1996	3,86	8,51
Avustralya	1997	3,91	8,36
Avustralya	1998	4,66	7,68
Avustralya	1999	5,03	6,87
Avustralya	2000	3,92	6,29
Avustralya	2001	2,03	6,74
Avustralya	2002	3,98	6,37
Avustralya	2003	3,09	5,93
Avustralya	2004	4,22	5,40
Avustralya	2005	3,15	5,03
Avustralya	2006	2,76	4,79
Avustralya	2007	3,77	4,38
Avustralya	2008	3,59	4,23
Avustralya	2009	1,89	5,56
Avustralya	2010	2,23	5,21
Avustralya	2011	2,41	5,08
Avustralya	2012	3,92	5,22
Avustralya	2013	2,61	5,66
Avustralya	2014	2,61	6,08
Avustralya	2015	2,20	6,06
Avustralya	2016	2,78	5,71
Avustralya	2017	2,32	5,60
Avustralya	2018	2,91	5,31
Avustralya	2019	2,18	5,17
Avustralya	2020	-0,33	6,46
Avustralya	2021	2,11	5,11
Avustralya	2022	4,27	3,70
Avustralya	2023	1,90	3,60
Avusturya	1991	3,44	3,40
Avusturya	1992	2,09	3,60
Avusturya	1993	0,53	3,96
Avusturya	1994	2,40	4,24
Avusturya	1995	2,67	4,24
Avusturya	1996	2,35	4,73
Avusturya	1997	2,09	4,73
Avusturya	1998	3,58	4,72
Avusturya	1999	3,56	4,15
Avusturya	2000	3,38	3,93
Avusturya	2001	1,27	3,98
Avusturya	2002	1,65	4,38

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Avusturya	2003	0,94	4,76
Avusturya	2004	2,74	5,89
Avusturya	2005	2,24	6,03
Avusturya	2006	3,45	5,64
Avusturya	2007	3,73	5,22
Avusturya	2008	1,46	4,44
Avusturya	2009	-3,76	5,67
Avusturya	2010	1,84	5,19
Avusturya	2011	2,92	4,90
Avusturya	2012	0,68	5,19
Avusturya	2013	0,03	5,72
Avusturya	2014	0,66	6,03
Avusturya	2015	1,01	6,15
Avusturya	2016	1,99	6,45
Avusturya	2017	2,26	5,92
Avusturya	2018	2,43	5,21
Avusturya	2019	1,45	4,84
Avusturya	2020	-6,63	6,03
Avusturya	2021	4,24	6,50
Avusturya	2022	4,81	5,00
Avusturya	2023	-0,40	5,30
Belçika	1991	1,83	6,44
Belçika	1992	1,53	7,09
Belçika	1993	-0,96	8,63
Belçika	1994	3,23	9,75
Belçika	1995	2,38	9,68
Belçika	1996	1,32	9,54
Belçika	1997	3,79	9,22
Belçika	1998	1,96	9,34
Belçika	1999	3,54	8,40
Belçika	2000	3,72	6,88
Belçika	2001	1,10	6,59
Belçika	2002	1,71	7,53
Belçika	2003	1,04	8,18
Belçika	2004	3,57	8,39
Belçika	2005	2,32	8,43
Belçika	2006	2,55	8,25
Belçika	2007	3,68	7,48
Belçika	2008	0,45	6,97
Belçika	2009	-2,02	7,99
Belçika	2010	2,86	8,38
Belçika	2011	1,69	7,22
Belçika	2012	0,74	7,63
Belçika	2013	0,46	8,55
Belçika	2014	1,58	8,66
Belçika	2015	2,04	8,65
Belçika	2016	1,27	7,85
Belçika	2017	1,62	7,10

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Belçika	2018	1,79	5,96
Belçika	2019	2,24	5,37
Belçika	2020	-5,26	5,54
Belçika	2021	6,85	6,28
Belçika	2022	3,01	5,60
Belçika	2023	1,40	5,50
Kanada	1991	-2,09	10,32
Kanada	1992	0,89	11,19
Kanada	1993	2,66	11,40
Kanada	1994	4,49	10,42
Kanada	1995	2,68	9,51
Kanada	1996	1,69	9,61
Kanada	1997	4,28	9,12
Kanada	1998	3,89	8,28
Kanada	1999	5,14	7,59
Kanada	2000	5,14	6,82
Kanada	2001	1,88	7,22
Kanada	2002	3,00	7,67
Kanada	2003	1,81	7,58
Kanada	2004	3,09	7,19
Kanada	2005	3,21	6,76
Kanada	2006	2,64	6,47
Kanada	2007	2,05	6,17
Kanada	2008	1,00	6,29
Kanada	2009	-2,92	8,45
Kanada	2010	3,09	8,18
Kanada	2011	3,14	7,63
Kanada	2012	1,76	7,40
Kanada	2013	2,33	7,15
Kanada	2014	2,87	7,03
Kanada	2015	0,65	6,94
Kanada	2016	1,04	7,03
Kanada	2017	3,03	6,42
Kanada	2018	2,74	5,84
Kanada	2019	1,91	5,69
Kanada	2020	-5,04	9,69
Kanada	2021	5,29	7,54
Kanada	2022	3,82	5,30
Kanada	2023	1,20	5,40
Şili	1991	7,80	8,15
Şili	1992	11,17	6,67
Şili	1993	6,59	6,54
Şili	1994	5,03	7,82
Şili	1995	8,93	7,30
Şili	1996	6,80	6,33
Şili	1997	7,39	6,12
Şili	1998	4,18	6,39
Şili	1999	-0,27	10,14

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Şili	2000	4,97	9,67
Şili	2001	3,15	9,85
Şili	2002	3,20	9,80
Şili	2003	4,72	9,54
Şili	2004	6,67	10,01
Şili	2005	5,84	9,23
Şili	2006	6,05	7,80
Şili	2007	5,17	7,13
Şili	2008	3,79	7,79
Şili	2009	-1,12	9,68
Şili	2010	5,85	8,15
Şili	2011	6,22	7,13
Şili	2012	6,16	6,55
Şili	2013	3,31	6,08
Şili	2014	1,79	6,50
Şili	2015	2,15	6,33
Şili	2016	1,75	6,68
Şili	2017	1,36	6,97
Şili	2018	3,99	7,38
Şili	2019	0,74	7,22
Şili	2020	-6,15	10,77
Şili	2021	11,74	8,86
Şili	2022	2,44	8,30
Şili	2023	0,00	9,10
Kolombiya	1991	2,00	10,10
Kolombiya	1992	4,04	9,40
Kolombiya	1993	5,39	7,80
Kolombiya	1994	5,81	8,30
Kolombiya	1995	5,20	8,70
Kolombiya	1996	2,06	11,80
Kolombiya	1997	3,43	12,10
Kolombiya	1998	0,57	15,00
Kolombiya	1999	-4,20	20,10
Kolombiya	2000	2,92	20,50
Kolombiya	2001	1,68	15,00
Kolombiya	2002	2,50	14,50
Kolombiya	2003	3,92	13,20
Kolombiya	2004	5,33	13,70
Kolombiya	2005	4,83	11,10
Kolombiya	2006	6,72	11,10
Kolombiya	2007	6,74	11,30
Kolombiya	2008	3,28	11,39
Kolombiya	2009	1,14	12,22
Kolombiya	2010	4,49	11,97
Kolombiya	2011	6,95	10,99
Kolombiya	2012	3,91	10,51
Kolombiya	2013	5,13	9,74
Kolombiya	2014	4,50	9,21

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Kolombiya	2015	2,96	8,95
Kolombiya	2016	2,09	9,23
Kolombiya	2017	1,36	9,30
Kolombiya	2018	2,56	9,53
Kolombiya	2019	3,19	10,37
Kolombiya	2020	-7,25	15,86
Kolombiya	2021	11,02	13,81
Kolombiya	2022	7,26	10,60
Kolombiya	2023	1,20	9,40
Kosta Rika	1991	2,27	5,40
Kosta Rika	1992	9,20	3,90
Kosta Rika	1993	7,10	4,00
Kosta Rika	1994	4,52	4,00
Kosta Rika	1995	4,15	5,20
Kosta Rika	1996	1,35	6,20
Kosta Rika	1997	5,48	5,70
Kosta Rika	1998	7,16	5,30
Kosta Rika	1999	4,21	5,90
Kosta Rika	2000	3,87	5,10
Kosta Rika	2001	3,49	6,00
Kosta Rika	2002	3,42	6,40
Kosta Rika	2003	4,32	6,70
Kosta Rika	2004	4,42	6,40
Kosta Rika	2005	3,98	6,80
Kosta Rika	2006	7,33	5,90
Kosta Rika	2007	8,22	4,60
Kosta Rika	2008	4,74	4,90
Kosta Rika	2009	-0,87	7,80
Kosta Rika	2010	5,36	7,20
Kosta Rika	2011	4,40	10,30
Kosta Rika	2012	4,88	10,17
Kosta Rika	2013	2,49	9,39
Kosta Rika	2014	3,54	9,62
Kosta Rika	2015	3,65	9,61
Kosta Rika	2016	4,20	9,54
Kosta Rika	2017	4,16	9,07
Kosta Rika	2018	2,62	10,26
Kosta Rika	2019	2,42	11,76
Kosta Rika	2020	-4,27	19,61
Kosta Rika	2021	7,94	16,43
Kosta Rika	2022	4,55	11,30
Kosta Rika	2023	5,30	8,50
Çekya	1991	-11,61	2,30
Çekya	1992	-0,51	2,60
Çekya	1993	0,06	4,31
Çekya	1994	2,91	4,29
Çekya	1995	6,50	4,01
Çekya	1996	4,27	3,89
Çekya	1997	-0,52	4,78

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Çekya	1998	-0,36	6,47
Çekya	1999	1,38	8,70
Çekya	2000	4,00	8,78
Çekya	2001	3,04	8,13
Çekya	2002	1,57	7,29
Çekya	2003	3,58	7,78
Çekya	2004	4,81	8,29
Çekya	2005	6,60	7,94
Çekya	2006	6,77	7,13
Çekya	2007	5,57	5,33
Çekya	2008	2,69	4,41
Çekya	2009	-4,66	6,68
Çekya	2010	2,43	7,29
Çekya	2011	1,76	6,72
Çekya	2012	-0,79	6,97
Çekya	2013	-0,05	6,97
Çekya	2014	2,26	6,12
Çekya	2015	5,39	5,06
Çekya	2016	2,54	3,97
Çekya	2017	5,17	2,91
Çekya	2018	3,22	2,27
Çekya	2019	3,03	2,02
Çekya	2020	-5,50	2,55
Çekya	2021	3,55	2,81
Çekya	2022	2,35	2,60
Çekya	2023	-0,30	7,00
Danimarka	1991	1,39	7,85
Danimarka	1992	1,96	8,60
Danimarka	1993	0,01	9,55
Danimarka	1994	5,33	7,70
Danimarka	1995	3,03	6,72
Danimarka	1996	2,90	6,33
Danimarka	1997	3,26	5,24
Danimarka	1998	2,22	4,87
Danimarka	1999	2,95	5,17
Danimarka	2000	3,75	4,33
Danimarka	2001	0,82	4,53
Danimarka	2002	0,47	4,58
Danimarka	2003	0,39	5,41
Danimarka	2004	2,67	5,50
Danimarka	2005	2,34	4,84
Danimarka	2006	3,91	3,91
Danimarka	2007	0,91	3,75
Danimarka	2008	-0,51	3,68
Danimarka	2009	-4,91	6,41
Danimarka	2010	1,87	7,75
Danimarka	2011	1,34	7,76
Danimarka	2012	0,23	7,78

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Danimarka	2013	0,93	7,38
Danimarka	2014	1,62	6,92
Danimarka	2015	2,34	6,27
Danimarka	2016	3,25	5,98
Danimarka	2017	2,82	5,82
Danimarka	2018	1,99	5,15
Danimarka	2019	1,49	5,03
Danimarka	2020	-2,42	5,63
Danimarka	2021	6,84	5,10
Danimarka	2022	2,73	4,40
Danimarka	2023	1,30	4,80
Finlandiya	1991	-5,89	6,61
Finlandiya	1992	-3,29	11,71
Finlandiya	1993	-0,66	16,34
Finlandiya	1994	3,96	16,58
Finlandiya	1995	4,22	15,40
Finlandiya	1996	3,67	14,57
Finlandiya	1997	6,33	12,64
Finlandiya	1998	5,46	11,36
Finlandiya	1999	4,38	10,22
Finlandiya	2000	5,77	9,78
Finlandiya	2001	2,61	9,13
Finlandiya	2002	1,71	9,07
Finlandiya	2003	2,00	9,01
Finlandiya	2004	3,99	8,82
Finlandiya	2005	2,78	8,40
Finlandiya	2006	4,03	7,72
Finlandiya	2007	5,30	6,87
Finlandiya	2008	0,78	6,37
Finlandiya	2009	-8,07	8,37
Finlandiya	2010	3,19	8,54
Finlandiya	2011	2,55	7,97
Finlandiya	2012	-1,40	7,81
Finlandiya	2013	-0,90	8,30
Finlandiya	2014	-0,36	8,75
Finlandiya	2015	0,54	9,46
Finlandiya	2016	2,81	8,92
Finlandiya	2017	3,19	8,77
Finlandiya	2018	1,14	7,43
Finlandiya	2019	1,22	6,74
Finlandiya	2020	-2,35	7,72
Finlandiya	2021	2,84	7,67
Finlandiya	2022	1,63	6,70
Finlandiya	2023	0,00	7,00
Fransa	1991	1,05	9,63
Fransa	1992	1,60	10,64
Fransa	1993	-0,63	11,82
Fransa	1994	2,36	12,28

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Fransa	1995	2,11	11,95
Fransa	1996	1,41	12,40
Fransa	1997	2,34	12,33
Fransa	1998	3,59	12,05
Fransa	1999	3,42	11,32
Fransa	2000	3,92	9,56
Fransa	2001	1,98	8,74
Fransa	2002	1,14	8,63
Fransa	2003	0,82	8,51
Fransa	2004	2,83	8,90
Fransa	2005	1,66	8,88
Fransa	2006	2,45	8,85
Fransa	2007	2,42	8,02
Fransa	2008	0,25	7,43
Fransa	2009	-2,87	9,12
Fransa	2010	1,95	9,28
Fransa	2011	2,19	9,22
Fransa	2012	0,31	9,76
Fransa	2013	0,58	10,30
Fransa	2014	0,96	10,28
Fransa	2015	1,11	10,35
Fransa	2016	1,10	10,07
Fransa	2017	2,29	9,43
Fransa	2018	1,87	9,03
Fransa	2019	1,84	8,43
Fransa	2020	-7,54	8,03
Fransa	2021	6,44	7,88
Fransa	2022	2,45	7,30
Fransa	2023	0,90	7,10
Almanya	1991	5,11	5,53
Almanya	1992	1,92	6,57
Almanya	1993	-0,98	7,79
Almanya	1994	2,39	8,45
Almanya	1995	1,54	8,25
Almanya	1996	0,81	8,94
Almanya	1997	1,79	9,68
Almanya	1998	2,01	9,45
Almanya	1999	1,89	8,63
Almanya	2000	2,91	8,01
Almanya	2001	1,68	7,86
Almanya	2002	-0,20	8,68
Almanya	2003	-0,70	9,81
Almanya	2004	1,18	10,50
Almanya	2005	0,73	11,28
Almanya	2006	3,82	10,28
Almanya	2007	2,98	8,54
Almanya	2008	0,96	7,42
Almanya	2009	-5,69	7,22

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Almanya	2010	4,18	6,58
Almanya	2011	3,93	5,52
Almanya	2012	0,42	5,08
Almanya	2013	0,44	4,95
Almanya	2014	2,21	4,71
Almanya	2015	1,49	4,37
Almanya	2016	2,23	3,91
Almanya	2017	2,68	3,57
Almanya	2018	0,98	3,21
Almanya	2019	1,08	2,98
Almanya	2020	-3,83	3,63
Almanya	2021	3,16	3,58
Almanya	2022	1,81	3,10
Almanya	2023	-0,10	3,00
Yunanistan	1991	3,10	7,60
Yunanistan	1992	0,70	8,90
Yunanistan	1993	-1,60	10,20
Yunanistan	1994	2,00	9,80
Yunanistan	1995	2,10	10,10
Yunanistan	1996	2,86	10,40
Yunanistan	1997	4,48	10,50
Yunanistan	1998	3,89	12,20
Yunanistan	1999	3,07	11,98
Yunanistan	2000	3,92	11,23
Yunanistan	2001	4,13	10,68
Yunanistan	2002	3,92	10,33
Yunanistan	2003	5,79	9,74
Yunanistan	2004	5,06	10,61
Yunanistan	2005	0,60	10,01
Yunanistan	2006	5,65	9,03
Yunanistan	2007	3,27	8,42
Yunanistan	2008	-0,34	7,77
Yunanistan	2009	-4,30	9,75
Yunanistan	2010	-5,48	12,96
Yunanistan	2011	-10,15	18,09
Yunanistan	2012	-7,09	24,81
Yunanistan	2013	-2,52	27,82
Yunanistan	2014	0,48	26,65
Yunanistan	2015	-0,20	24,98
Yunanistan	2016	-0,49	23,88
Yunanistan	2017	1,09	21,84
Yunanistan	2018	1,67	19,74
Yunanistan	2019	1,88	17,88
Yunanistan	2020	-9,32	17,62
Yunanistan	2021	8,38	14,79
Yunanistan	2022	5,56	12,40
Yunanistan	2023	2,40	10,80
Macaristan	1991	-1,82	8,50
Macaristan	1992	-3,06	9,90

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Macaristan	1993	-0,58	12,10
Macaristan	1994	2,95	10,80
Macaristan	1995	1,49	10,20
Macaristan	1996	0,08	9,92
Macaristan	1997	3,14	9,05
Macaristan	1998	3,90	8,71
Macaristan	1999	3,07	6,87
Macaristan	2000	4,48	6,27
Macaristan	2001	4,07	5,58
Macaristan	2002	4,74	5,58
Macaristan	2003	4,07	5,74
Macaristan	2004	5,00	6,07
Macaristan	2005	4,29	7,17
Macaristan	2006	3,95	7,46
Macaristan	2007	0,28	7,39
Macaristan	2008	1,00	7,80
Macaristan	2009	-6,60	9,68
Macaristan	2010	1,08	10,80
Macaristan	2011	1,87	10,67
Macaristan	2012	-1,25	10,68
Macaristan	2013	1,80	9,85
Macaristan	2014	4,23	7,50
Macaristan	2015	3,71	6,63
Macaristan	2016	2,20	4,97
Macaristan	2017	4,27	4,05
Macaristan	2018	5,36	3,59
Macaristan	2019	4,86	3,30
Macaristan	2020	-4,54	4,13
Macaristan	2021	7,09	4,05
Macaristan	2022	4,55	3,60
Macaristan	2023	-0,60	4,10
İrlanda	1991	1,93	14,76
İrlanda	1992	3,34	15,39
İrlanda	1993	2,69	15,64
İrlanda	1994	5,76	14,34
İrlanda	1995	9,63	12,29
İrlanda	1996	7,38	11,67
İrlanda	1997	11,02	9,88
İrlanda	1998	8,77	7,55
İrlanda	1999	10,53	5,93
İrlanda	2000	9,40	4,40
İrlanda	2001	5,31	4,17
İrlanda	2002	5,90	4,72
İrlanda	2003	3,01	4,85
İrlanda	2004	6,79	4,74
İrlanda	2005	5,74	4,63
İrlanda	2006	4,99	4,79
İrlanda	2007	5,31	5,00

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

İrlanda	2008	-4,48	6,79
İrlanda	2009	-5,10	12,66
İrlanda	2010	1,68	14,57
İrlanda	2011	1,28	15,41
İrlanda	2012	-0,13	15,48
İrlanda	2013	1,17	13,78
İrlanda	2014	8,83	11,88
İrlanda	2015	24,48	9,93
İrlanda	2016	1,77	8,41
İrlanda	2017	9,31	6,73
İrlanda	2018	8,47	5,78
İrlanda	2019	5,30	4,97
İrlanda	2020	6,62	5,85
İrlanda	2021	15,13	6,27
İrlanda	2022	9,43	4,50
İrlanda	2023	-0,60	4,50
İtalya	1991	1,54	8,52
İtalya	1992	0,83	8,79
İtalya	1993	-0,85	9,72
İtalya	1994	2,15	10,65
İtalya	1995	2,89	11,18
İtalya	1996	1,27	11,17
İtalya	1997	1,83	11,22
İtalya	1998	1,81	11,30
İtalya	1999	1,63	10,87
İtalya	2000	3,79	10,05
İtalya	2001	1,95	9,01
İtalya	2002	0,25	8,47
İtalya	2003	0,14	8,43
İtalya	2004	1,42	8,05
İtalya	2005	0,82	7,78
İtalya	2006	1,79	6,87
İtalya	2007	1,49	6,15
İtalya	2008	-0,96	6,78
İtalya	2009	-5,28	7,88
İtalya	2010	1,71	8,54
İtalya	2011	0,71	8,51
İtalya	2012	-2,98	10,88
İtalya	2013	-1,84	12,37
İtalya	2014	0,00	12,82
İtalya	2015	0,78	12,00
İtalya	2016	1,29	11,75
İtalya	2017	1,67	11,26
İtalya	2018	0,93	10,60
İtalya	2019	0,48	9,93
İtalya	2020	-8,97	9,30
İtalya	2021	8,31	9,56
İtalya	2022	3,72	8,10
İtalya	2023	0,70	7,70

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Japonya	1991	3,52	2,10
Japonya	1992	0,90	2,15
Japonya	1993	-0,46	2,50
Japonya	1994	1,08	2,89
Japonya	1995	2,63	3,15
Japonya	1996	3,13	3,35
Japonya	1997	0,98	3,40
Japonya	1998	-1,27	4,11
Japonya	1999	-0,33	4,68
Japonya	2000	2,76	4,72
Japonya	2001	0,39	5,03
Japonya	2002	0,04	5,38
Japonya	2003	1,54	5,26
Japonya	2004	2,19	4,72
Japonya	2005	1,80	4,42
Japonya	2006	1,37	4,14
Japonya	2007	1,48	3,84
Japonya	2008	-1,22	3,99
Japonya	2009	-5,69	5,07
Japonya	2010	4,10	5,05
Japonya	2011	0,02	4,58
Japonya	2012	1,37	4,35
Japonya	2013	2,01	4,03
Japonya	2014	0,30	3,59
Japonya	2015	1,56	3,38
Japonya	2016	0,75	3,12
Japonya	2017	1,68	2,81
Japonya	2018	0,64	2,44
Japonya	2019	-0,40	2,35
Japonya	2020	-4,15	2,77
Japonya	2021	2,56	2,82
Japonya	2022	0,95	2,60
Japonya	2023	1,70	2,60
Kore	1991	10,78	2,45
Kore	1992	6,20	2,52
Kore	1993	6,88	2,90
Kore	1994	9,27	2,48
Kore	1995	9,61	2,07
Kore	1996	7,89	2,06
Kore	1997	6,17	2,62
Kore	1998	-5,13	6,95
Kore	1999	11,47	6,58
Kore	2000	9,06	4,42
Kore	2001	4,85	4,00
Kore	2002	7,73	3,26
Kore	2003	3,15	3,55
Kore	2004	5,20	3,66
Kore	2005	4,31	3,75

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Kore	2006	5,26	3,48
Kore	2007	5,80	3,26
Kore	2008	3,01	3,17
Kore	2009	0,79	3,63
Kore	2010	6,80	3,71
Kore	2011	3,69	3,41
Kore	2012	2,40	3,23
Kore	2013	3,16	3,10
Kore	2014	3,20	3,49
Kore	2015	2,81	3,59
Kore	2016	2,95	3,67
Kore	2017	3,16	3,68
Kore	2018	2,91	3,83
Kore	2019	2,24	3,78
Kore	2020	-0,71	3,94
Kore	2021	4,30	3,67
Kore	2022	2,61	2,90
Kore	2023	1,40	2,70
Lüksemburg	1991	8,64	1,66
Lüksemburg	1992	1,82	2,07
Lüksemburg	1993	4,20	2,58
Lüksemburg	1994	3,82	3,17
Lüksemburg	1995	1,43	2,87
Lüksemburg	1996	1,40	2,92
Lüksemburg	1997	5,42	2,70
Lüksemburg	1998	6,67	2,69
Lüksemburg	1999	8,18	2,41
Lüksemburg	2000	6,94	2,23
Lüksemburg	2001	3,07	1,90
Lüksemburg	2002	3,23	2,56
Lüksemburg	2003	2,62	3,81
Lüksemburg	2004	4,23	4,95
Lüksemburg	2005	2,48	4,65
Lüksemburg	2006	6,02	4,58
Lüksemburg	2007	8,10	4,17
Lüksemburg	2008	-0,30	4,92
Lüksemburg	2009	-3,24	5,12
Lüksemburg	2010	3,76	4,58
Lüksemburg	2011	1,04	4,83
Lüksemburg	2012	1,65	5,07
Lüksemburg	2013	3,17	5,88
Lüksemburg	2014	2,62	6,05
Lüksemburg	2015	2,27	6,46
Lüksemburg	2016	4,98	6,33
Lüksemburg	2017	1,32	5,62
Lüksemburg	2018	1,22	5,50
Lüksemburg	2019	2,92	5,59
Lüksemburg	2020	-0,91	6,69

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Lüksemburg	2021	7,17	5,42
Lüksemburg	2022	1,38	4,60
Lüksemburg	2023	-1,10	5,30
Meksika	1991	3,98	2,69
Meksika	1992	3,57	2,78
Meksika	1993	2,87	3,42
Meksika	1994	4,39	3,64
Meksika	1995	-5,91	6,27
Meksika	1996	6,22	5,53
Meksika	1997	7,20	3,73
Meksika	1998	6,19	3,16
Meksika	1999	2,76	2,50
Meksika	2000	5,03	2,51
Meksika	2001	-0,45	2,76
Meksika	2002	-0,24	2,98
Meksika	2003	1,19	3,41
Meksika	2004	3,57	3,92
Meksika	2005	2,11	3,60
Meksika	2006	4,81	3,60
Meksika	2007	2,08	3,72
Meksika	2008	0,94	3,97
Meksika	2009	-6,30	5,48
Meksika	2010	4,97	5,38
Meksika	2011	3,44	5,23
Meksika	2012	3,55	4,95
Meksika	2013	0,85	4,93
Meksika	2014	2,50	4,83
Meksika	2015	2,70	4,35
Meksika	2016	1,77	3,88
Meksika	2017	1,87	3,42
Meksika	2018	1,97	3,32
Meksika	2019	-0,28	3,49
Meksika	2020	-8,65	4,43
Meksika	2021	5,84	4,14
Meksika	2022	3,90	3,30
Meksika	2023	3,40	2,80
Hollanda	1991	2,44	5,67
Hollanda	1992	1,71	5,76
Hollanda	1993	1,26	6,47
Hollanda	1994	2,96	7,19
Hollanda	1995	3,12	8,36
Hollanda	1996	3,50	7,67
Hollanda	1997	4,33	6,50
Hollanda	1998	4,66	5,13
Hollanda	1999	5,03	4,23
Hollanda	2000	4,20	3,67
Hollanda	2001	2,33	3,08
Hollanda	2002	0,22	3,67

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Hollanda	2003	0,16	5,91
Hollanda	2004	1,98	6,78
Hollanda	2005	2,05	6,96
Hollanda	2006	3,46	6,08
Hollanda	2007	3,77	5,31
Hollanda	2008	2,17	4,76
Hollanda	2009	-3,67	5,42
Hollanda	2010	1,34	6,07
Hollanda	2011	1,55	6,05
Hollanda	2012	-1,03	6,82
Hollanda	2013	-0,13	8,19
Hollanda	2014	1,42	8,35
Hollanda	2015	1,96	7,89
Hollanda	2016	2,19	7,00
Hollanda	2017	2,91	5,88
Hollanda	2018	2,36	4,87
Hollanda	2019	1,96	4,43
Hollanda	2020	-3,89	4,85
Hollanda	2021	6,19	4,22
Hollanda	2022	4,33	3,50
Hollanda	2023	0,20	3,50
Yeni Zelanda	1991	-2,30	10,60
Yeni Zelanda	1992	1,09	10,65
Yeni Zelanda	1993	6,39	9,80
Yeni Zelanda	1994	5,12	8,35
Yeni Zelanda	1995	4,72	6,45
Yeni Zelanda	1996	3,62	6,30
Yeni Zelanda	1997	2,08	6,83
Yeni Zelanda	1998	0,86	7,72
Yeni Zelanda	1999	5,38	7,03
Yeni Zelanda	2000	2,87	6,15
Yeni Zelanda	2001	3,41	5,45
Yeni Zelanda	2002	4,71	5,30
Yeni Zelanda	2003	4,73	4,78
Yeni Zelanda	2004	4,09	4,03
Yeni Zelanda	2005	3,35	3,83
Yeni Zelanda	2006	2,80	3,85
Yeni Zelanda	2007	3,07	3,58
Yeni Zelanda	2008	-1,21	4,03
Yeni Zelanda	2009	-0,11	5,88
Yeni Zelanda	2010	1,47	6,22
Yeni Zelanda	2011	2,22	6,03
Yeni Zelanda	2012	2,27	6,47
Yeni Zelanda	2013	2,76	5,85
Yeni Zelanda	2014	3,81	5,42
Yeni Zelanda	2015	3,74	5,40
Yeni Zelanda	2016	3,80	5,13
Yeni Zelanda	2017	3,52	4,72
Yeni Zelanda	2018	3,53	4,33

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Yeni Zelanda	2019	2,45	4,10
Yeni Zelanda	2020	-0,65	4,60
Yeni Zelanda	2021	5,17	3,80
Yeni Zelanda	2022	2,85	3,30
Yeni Zelanda	2023	1,60	3,70
Norveç	1991	3,08	5,45
Norveç	1992	3,57	5,92
Norveç	1993	2,85	5,95
Norveç	1994	5,06	5,41
Norveç	1995	4,16	4,93
Norveç	1996	5,03	4,75
Norveç	1997	5,28	3,92
Norveç	1998	2,67	3,09
Norveç	1999	2,07	3,03
Norveç	2000	3,32	3,24
Norveç	2001	2,07	3,41
Norveç	2002	1,38	3,67
Norveç	2003	0,94	4,21
Norveç	2004	4,01	4,28
Norveç	2005	2,69	4,53
Norveç	2006	2,46	3,60
Norveç	2007	2,91	2,72
Norveç	2008	0,48	2,93
Norveç	2009	-1,94	3,46
Norveç	2010	0,79	3,96
Norveç	2011	1,11	3,57
Norveç	2012	2,72	3,48
Norveç	2013	1,02	3,93
Norveç	2014	2,05	3,77
Norveç	2015	1,86	4,69
Norveç	2016	1,16	4,91
Norveç	2017	2,46	4,37
Norveç	2018	0,83	3,99
Norveç	2019	1,12	3,88
Norveç	2020	-1,28	4,75
Norveç	2021	3,91	4,46
Norveç	2022	3,02	3,20
Norveç	2023	1,30	3,50
Polonya	1991	-7,02	13,60
Polonya	1992	2,51	13,70
Polonya	1993	3,74	14,40
Polonya	1994	5,29	14,40
Polonya	1995	7,10	13,30
Polonya	1996	6,12	12,30
Polonya	1997	6,45	10,87
Polonya	1998	4,64	10,17
Polonya	1999	4,65	13,39
Polonya	2000	4,56	16,07

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Polonya	2001	1,26	18,31
Polonya	2002	2,04	20,03
Polonya	2003	3,50	19,75
Polonya	2004	4,98	19,14
Polonya	2005	3,51	17,93
Polonya	2006	6,13	13,97
Polonya	2007	7,06	9,61
Polonya	2008	4,20	7,04
Polonya	2009	2,83	8,13
Polonya	2010	2,93	9,98
Polonya	2011	5,04	9,95
Polonya	2012	1,55	10,39
Polonya	2013	0,86	10,61
Polonya	2014	3,84	9,21
Polonya	2015	4,38	7,68
Polonya	2016	2,95	6,28
Polonya	2017	5,14	4,96
Polonya	2018	5,95	3,88
Polonya	2019	4,45	3,31
Polonya	2020	-2,02	3,22
Polonya	2021	6,93	3,38
Polonya	2022	5,26	2,90
Polonya	2023	0,40	2,80
Portekiz	1991	4,37	4,18
Portekiz	1992	1,09	4,13
Portekiz	1993	-2,04	5,50
Portekiz	1994	0,96	6,83
Portekiz	1995	4,28	7,18
Portekiz	1996	3,50	7,24
Portekiz	1997	4,40	6,74
Portekiz	1998	4,81	6,10
Portekiz	1999	3,91	5,72
Portekiz	2000	3,82	5,27
Portekiz	2001	1,94	5,38
Portekiz	2002	0,77	6,47
Portekiz	2003	-0,93	7,81
Portekiz	2004	1,79	8,17
Portekiz	2005	0,78	9,23
Portekiz	2006	1,63	9,30
Portekiz	2007	2,51	9,58
Portekiz	2008	0,32	9,24
Portekiz	2009	-3,12	11,22
Portekiz	2010	1,74	12,58
Portekiz	2011	-1,70	13,52
Portekiz	2012	-4,06	16,57
Portekiz	2013	-0,92	17,18
Portekiz	2014	0,79	14,65
Portekiz	2015	1,79	13,03
Portekiz	2016	2,02	11,47

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Portekiz	2017	3,51	9,22
Portekiz	2018	2,85	7,17
Portekiz	2019	2,68	6,67
Portekiz	2020	-8,30	7,12
Portekiz	2021	5,74	6,59
Portekiz	2022	6,83	6,00
Portekiz	2023	2,20	6,50
Slovakya	1991	0,00	12,20
Slovakya	1992	0,00	12,20
Slovakya	1993	1,90	12,20
Slovakya	1994	6,21	13,70
Slovakya	1995	5,84	13,10
Slovakya	1996	6,62	11,30
Slovakya	1997	5,93	11,90
Slovakya	1998	4,08	12,71
Slovakya	1999	-0,11	16,49
Slovakya	2000	1,17	18,91
Slovakya	2001	3,25	19,46
Slovakya	2002	4,51	18,81
Slovakya	2003	5,50	17,69
Slovakya	2004	5,28	18,36
Slovakya	2005	6,62	16,38
Slovakya	2006	8,49	13,47
Slovakya	2007	10,83	11,23
Slovakya	2008	5,57	9,57
Slovakya	2009	-5,46	12,08
Slovakya	2010	6,72	14,43
Slovakya	2011	2,67	13,61
Slovakya	2012	1,32	13,91
Slovakya	2013	0,63	14,13
Slovakya	2014	2,70	13,10
Slovakya	2015	5,17	11,47
Slovakya	2016	1,94	9,66
Slovakya	2017	2,94	8,08
Slovakya	2018	4,03	6,51
Slovakya	2019	2,51	5,72
Slovakya	2020	-3,34	6,66
Slovakya	2021	4,79	6,83
Slovakya	2022	1,75	6,10
Slovakya	2023	1,10	5,80
İspanya	1991	2,55	15,50
İspanya	1992	0,93	17,02
İspanya	1993	-1,03	20,84
İspanya	1994	2,38	22,05
İspanya	1995	2,76	20,75
İspanya	1996	2,66	19,89
İspanya	1997	3,70	18,39
İspanya	1998	4,39	16,41
İspanya	1999	4,49	13,60

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

İspanya	2000	5,25	11,92
İspanya	2001	3,93	10,56
İspanya	2002	2,73	11,44
İspanya	2003	2,98	11,49
İspanya	2004	3,12	10,96
İspanya	2005	3,65	9,17
İspanya	2006	4,10	8,46
İspanya	2007	3,60	8,22
İspanya	2008	0,89	11,27
İspanya	2009	-3,76	17,87
İspanya	2010	0,16	19,88
İspanya	2011	-0,81	21,41
İspanya	2012	-2,96	24,79
İspanya	2013	-1,40	26,12
İspanya	2014	1,40	24,45
İspanya	2015	3,84	22,07
İspanya	2016	3,04	19,65
İspanya	2017	2,98	17,23
İspanya	2018	2,28	15,27
İspanya	2019	1,98	14,11
İspanya	2020	-11,17	15,53
İspanya	2021	6,40	14,79
İspanya	2022	5,77	12,90
İspanya	2023	2,40	12,10
İsveç	1991	-1,15	3,10
İsveç	1992	-1,16	5,56
İsveç	1993	-2,07	9,05
İsveç	1994	3,93	9,36
İsveç	1995	3,94	8,80
İsveç	1996	1,58	9,56
İsveç	1997	3,07	9,89
İsveç	1998	4,31	8,20
İsveç	1999	4,25	6,73
İsveç	2000	4,77	5,60
İsveç	2001	1,45	5,83
İsveç	2002	2,20	5,95
İsveç	2003	2,31	6,57
İsveç	2004	4,34	7,38
İsveç	2005	2,86	7,78
İsveç	2006	4,66	7,24
İsveç	2007	3,44	6,32
İsveç	2008	-0,45	6,35
İsveç	2009	-4,34	8,48
İsveç	2010	5,95	8,78
İsveç	2011	3,20	7,95
İsveç	2012	-0,59	8,15
İsveç	2013	1,19	8,21
İsveç	2014	2,66	8,10
İsveç	2015	4,49	7,59

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

İsveç	2016	2,07	7,15
İsveç	2017	2,57	6,86
İsveç	2018	1,95	6,52
İsveç	2019	1,99	6,97
İsveç	2020	-2,17	8,54
İsveç	2021	6,15	8,80
İsveç	2022	2,91	7,40
İsveç	2023	-0,50	7,70
İsviçre	1991	-0,92	1,80
İsviçre	1992	-0,04	2,30
İsviçre	1993	-0,13	3,50
İsviçre	1994	1,27	3,60
İsviçre	1995	0,48	3,10
İsviçre	1996	0,47	3,70
İsviçre	1997	2,26	4,10
İsviçre	1998	3,03	3,60
İsviçre	1999	1,66	3,00
İsviçre	2000	3,96	2,70
İsviçre	2001	1,58	2,50
İsviçre	2002	-0,07	2,90
İsviçre	2003	-0,03	4,10
İsviçre	2004	2,70	4,30
İsviçre	2005	2,75	4,40
İsviçre	2006	4,07	4,00
İsviçre	2007	3,92	3,60
İsviçre	2008	2,81	3,40
İsviçre	2009	-2,30	4,10
İsviçre	2010	3,24	4,80
İsviçre	2011	1,81	4,40
İsviçre	2012	1,18	4,48
İsviçre	2013	1,79	4,75
İsviçre	2014	2,35	4,83
İsviçre	2015	1,64	4,80
İsviçre	2016	2,07	4,92
İsviçre	2017	1,36	4,80
İsviçre	2018	2,86	4,71
İsviçre	2019	1,14	4,39
İsviçre	2020	-2,14	4,82
İsviçre	2021	5,39	5,10
İsviçre	2022	2,57	4,30
İsviçre	2023	0,80	3,80
Türkiye	1991	0,72	8,10
Türkiye	1992	5,04	8,20
Türkiye	1993	7,65	8,30
Türkiye	1994	-4,67	8,20
Türkiye	1995	7,88	7,20
Türkiye	1996	7,38	6,30
Türkiye	1997	7,58	6,50
Türkiye	1998	2,40	6,50

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Türkiye	1999	-3,26	7,50
Türkiye	2000	6,93	6,30
Türkiye	2001	-5,75	8,40
Türkiye	2002	6,45	10,30
Türkiye	2003	5,76	10,60
Türkiye	2004	9,80	10,80
Türkiye	2005	8,99	9,51
Türkiye	2006	6,95	9,07
Türkiye	2007	5,04	9,16
Türkiye	2008	0,82	10,03
Türkiye	2009	-4,82	13,04
Türkiye	2010	8,43	11,15
Türkiye	2011	11,20	9,14
Türkiye	2012	4,79	8,43
Türkiye	2013	8,49	9,05
Türkiye	2014	4,94	9,88
Türkiye	2015	6,08	10,33
Türkiye	2016	3,32	10,91
Türkiye	2017	7,50	10,93
Türkiye	2018	3,01	10,89
Türkiye	2019	0,82	13,74
Türkiye	2020	1,86	13,14
Türkiye	2021	11,44	12,03
Türkiye	2022	5,53	10,40
Türkiye	2023	4,50	9,60
Birleşik Krallık	1991	0,73	8,60
Birleşik Krallık	1992	-1,10	9,85
Birleşik Krallık	1993	0,40	10,40
Birleşik Krallık	1994	2,49	9,53
Birleşik Krallık	1995	3,85	8,65
Birleşik Krallık	1996	2,53	8,13
Birleşik Krallık	1997	2,58	7,00
Birleşik Krallık	1998	4,92	6,28
Birleşik Krallık	1999	3,41	5,97
Birleşik Krallık	2000	3,07	5,45
Birleşik Krallık	2001	4,32	5,08
Birleşik Krallık	2002	2,58	5,17
Birleşik Krallık	2003	1,79	5,03
Birleşik Krallık	2004	3,15	4,75
Birleşik Krallık	2005	2,43	4,80
Birleşik Krallık	2006	2,74	5,42
Birleşik Krallık	2007	2,39	5,33
Birleşik Krallık	2008	2,62	5,70
Birleşik Krallık	2009	-0,23	7,63
Birleşik Krallık	2010	-4,61	7,88
Birleşik Krallık	2011	2,24	8,13
Birleşik Krallık	2012	1,15	7,97
Birleşik Krallık	2013	1,51	7,60

Tablo 8. Analizlerde Kullanılan Veri Seti (devamı)

Birleşik Krallık	2014	1,79	6,17
Birleşik Krallık	2015	3,20	5,35
Birleşik Krallık	2016	2,22	4,90
Birleşik Krallık	2017	1,92	4,42
Birleşik Krallık	2018	2,66	4,10
Birleşik Krallık	2019	1,40	3,83
Birleşik Krallık	2020	1,64	4,58
Birleşik Krallık	2021	-10,36	4,53
Birleşik Krallık	2022	8,67	3,70
Birleşik Krallık	2023	4,35	4,40
ABD	1991	-0,11	6,82
ABD	1992	3,52	7,51
ABD	1993	2,75	6,90
ABD	1994	4,03	6,08
ABD	1995	2,68	5,61
ABD	1996	3,77	5,42
ABD	1997	4,45	4,95
ABD	1998	4,48	4,51
ABD	1999	4,79	4,22
ABD	2000	4,08	3,99
ABD	2001	0,95	4,73
ABD	2002	1,70	5,78
ABD	2003	2,80	5,99
ABD	2004	3,85	5,53
ABD	2005	3,48	5,07
ABD	2006	2,78	4,62
ABD	2007	2,01	4,62
ABD	2008	0,12	5,78
ABD	2009	-2,60	9,27
ABD	2010	2,71	9,62
ABD	2011	1,55	8,95
ABD	2012	2,28	8,07
ABD	2013	1,84	7,38
ABD	2014	2,29	6,17
ABD	2015	2,71	5,29
ABD	2016	1,67	4,87
ABD	2017	2,24	4,35
ABD	2018	2,95	3,90
ABD	2019	2,29	3,67
ABD	2020	-2,77	8,09
ABD	2021	5,95	5,37
ABD	2022	1,94	3,60
ABD	2023	2,40	3,60

5. KAYNAKLAR

- Acar, Y. (2002). *İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri*, (4.Basım). Bursa: Vipaş Yayınları, 11-81.
- Akgül, B., & Davutoğlu, N. A. (2019). Dördüncü Sanayi Devrimi'nin (Sanayi 4.0) Oluşum Sürecinde Üretim Faktörlerinin Yapısındaki Değişim ve Olası Yeni Üretim Faktörleri. *Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergisi*, 6(42), 2549.
- Akkaya, Y., & Gürbüz, R. (2012). *Ekonomik Büyüme ve İşsizlik Üzerine* (No. 2012/79). Discussion Paper.
- Aksu, L. (2014). İktisat Ekollerinin İktisadî Büyüme Konusundaki Düşünceleri ve Modellerinin Analizi. *Türk Dünyası Araştırma Dergisi*, (208), 359-374.
- Aksu, L. (2018). *İktisadi Büyüme, İktisat Okullarının Bakış Açısı ve Türkiye*. (1.Basım). İksad Yayınevi: Adıyaman. 48.
- Ali, R., & Rehman, H. (2015). Macroeconomic Instability and its Impact on Gross Domestic Product: An Empirical Analys of Pakistan. MPRA.
- Alper F. Ö. (2018). Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Ekonomik Büyüme ve İşsizlik Üzerine Etkisi: Seçilmiş AB Ülkeleri ve Türkiye Örneği. *Yasama Dergisi*, 36(45). 45-61.
- Alper, F. Ö. (2019). Ekonomik Büyümenin Belirleyicileri: Yapısal Kırımlar Altında Türkiye Örneği. *Fiscaoeconomia*, 3(1), 206- 210.
- Altınışik, İ., & Külen, C. (2020). Girişimcilik Kültürü ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Teorik Bir Değerlendirme, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22(39), 278.
- Altıok, M. (2009). Keynes ve Keynesçi Kuramda Kriz ve İktisat Politikası Tartışmaları. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 3(6), 78-79.
- Apak, S., & Uçak, A. (2007). Ekonomik Büyümenin Anlamlılığı ve Gelişmişlik: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir İnceleme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (34), 58.
- Arslan, M. L. (2011). Devletin İktisadi Büyümedeki Rolü. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 6 (2), 161.
- Baday Yıldız, E., & Berber M. (2009). İthalata Dayalı Büyüme: 1989–2007 Türkiye Örneği. *Atatürk Ü. İİBF Dergisi*, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı, 2.
- Berber, M. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. (3.Basım). Derya Kitabevi: Trabzon.69
- Biçerli, M. K. (2003). *Çalışma Ekonomisi*. (2. Basım). Kırklareli: Beta Yayınevi, 401-508.
- Bilgili, Y. (2018). *İktisat Okulları*. (15. Basım). İstanbul: 4t Yayınevi, 148-206.

- Bilgin, Z. E. (2007). *Özel İstihdam Büroları ve Türkiye'deki Görünümü*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ceylan, S., & Şahin, B. Y. (2010). İşsizlik ve Ekonomik Büyüme İlişkisinde Asimetri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(2), 158.
- Dağlı, İ., & Kösekahyaoğlu, L. (2021). Bilim ve Teknoloji Politikaları Bağlamında Teknoloji-İşsizlik İlişkisi: Ampirik Bir İnceleme. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*. 16(63), 1238.
- Dilber, İ., Eryiğit, P., & Ayvaz Güven, E. T. (2015). Türkiye ve AB Ülkelerinde Ekonomik Büyüme ile İşsizlik Arasındaki İlişki: Panel Eşbütünleşme. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(1), 69-79.
- Dinler, Z. (2009). *İktisada Giriş*. (15.Basım). Bursa: Ekin Yayınevi, 317
- Dinler, Z. (2012). *İktisada Giriş*. (18. Basım). Bursa: Ekin Yayınevi, 144-491.
- Dow, J., & Dicks Mireaux, L. (1958). The Excess Demand for Labour: A Study of Conditions in Great Britain. *Oxford University Papers*, 10(1), 1-33.
- Dumitrescu, E. I. & Hurlin, C. (2012), Testing for Granger Noncausality in Heterogeneous Panels. *Economic Modelling*, 29(4), 1450-1455.
- Eğilmez, M. (2018). Malthus'a Farklı Bir Bakış. *Kendime Yazılar*. 15 Haziran 2023 tarihinde <https://www.mahfiegilmez.com/2018/01/malthusa-farkl-bir-baks.html> adresinden alınmıştır.
- Erataş, F., Nur, H. B. & Özçalık, M. (2013). Feldstein-Horioka Bilmecesinin Gelişmiş Ülke Ekonomileri Açısından Değerlendirilmesi: Panel Veri Analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(2), 18- 33.
- Ertek, T. (2008). *Makroekonomiye Giriş*. (3.Basım). İstanbul: Beta Yayınevi, 13-14.
- Fischer, S. (1992). Macroeconomic Stability and Growth. *Cuadernos de Economía*, 29(87), 171-186.
- Fisunoğlu, M. & Köksel B. (2009). Keynes Devrimi ve Keynesyen İktisat. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 20(70), 31-66.
- Göçer, İ. (2015). Okun Yasası: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Ekonomik Araştırma Dergisi*, 1(1), 1-10.
- Göktaş, Ö. (2005). *Teorik ve Uygulamalı Zaman Serileri Analizi*. (1. Basım). İstanbul: Beşir Kitabevi, 8-94.
- Gövdere, B., & Türkoğlu, M. (2016). Malthus'un Nüfus Teorisine Şarkılı İtiraz: Dickens Yaklaşımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 428.

- Güler, E. (2015). Sanayi Sektöründe Açık İş Pozisyonu ve İşgücü Devir Hızı İstatistikleri. Uzmanlık Tezi, T.C İstatistik Kurumu. 1.
- Gülmez, A., & Yardımcıoğlu, F. (2012). OECD Ülkelerinde Ar-Ge Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Eşbütünleşme ve Panel Nedensellik Analizi (1990-2010). *Maliye Dergisi*, (163), 345.
- Gürak, H. (2006). *İktisadi Büyüme ve Küresel Ekonomi*. (1.Basım). Bursa: Ekin Yayınları, 85-86.
- Gürak, H. (2016). *Ekonomik Büyüme ve Kalkınma*. (1.Basım). Ankara: Nobel Yayınları, 173.
- Güzel, A. E., & Arslan Ü. (2019). Piyasa Ekonomisi Kurumları, Ekonomik Küreselleşme ve İnsani Gelişme: OECD Ülkeleri İçin Ampirik Bir Araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (53), 39-58.
- Hoon, H., & Phelps E. (1997). Growth, Wealth And The Natural Rate: Is Europe's Jobs Crisis A Growth Crisis? *European Economic Review*, 41(3-5), 549-557.
- Hsiao, C. (2003). *Analysis of Panel Data* (2. Basım). İngiltere: Cambridge University, 3-5.
- Jackson, T. (2021). *Büyümesiz Refah*. (Çev: A.S. Erdoğan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (Eserin Orijinali 2017'de Yayımlandı), 3-30.
- Kanca, O.C. (2012). Türkiye'de İşsizlik ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğin Ampirik Bir Analizi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 1-18.
- Kaya, F. (2020). Emek Piyasasında Ayrıştırılmış Verinin Önemi: Türkiye İçin Beveridge Eğrisi Tahmini. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.,
- Kazgan, G. (1969). *İktisadi Düşünce ve Politik İktisadın Evrimi*. (1.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi, 44.
- Kazgan, G. (1991). *İktisadi Düşünce ve Politik İktisadın Evrimi*. (5.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi, 285.
- Kitapçı, İ. (2019). Joseph Schumpeter'in Girişimcilik ve İnovasyon Anlayışı: Yaratıcı Yıkım Kavramı ve Geçmişten Günümüze Yansımaları. *Uygulamalı Ekonomi ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 56-57.
- Knight, M., Loayza, N., & Villanueva, D. (1993). Testing the Neoclassical Theory of Economic Growth: A Panel Data Approach. *Staff Papers (International Monetary Fund)*, 40(3), 512-541.
- Kurz, H. D (2017). *İktisadi Düşünce Tarihi*. (Çev: H.Bilir ve E. Değirmenci), Ankara: Heretik Yayınları (Eserin orijinali 2017'de yayımlandı), 44

- Kutlu, S., & Horvath, L. (2017). Post Keynesyen Makro İktisadın Metodolojik Temelleri Üzerine Bir İnceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(1), 98-107.
- Kutlutürk, D. S. (2017). *Beveridge Eğrisi ve Kocaeli Taysad Bölgesinde Deneysel Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Ladu, M.G. (2005). Growth and Employment: A survey on the Demand Side of the Labour Market. Working Papers.
- Lee, S., Schmidt Klau, D., & Chalcaltana, J. (2020). Does Economic Growth Deliver Jobs? Revisiting Okun's Law. *International Labour Organization Working Paper*, 17, 5.
- Malthus, R. (2017). *Nüfus İlkesi*. (Çev: Ç.Taşkın), İstanbul: Pinhan Yayıncılık (Eserin orijinali 1798 yılında yayımlandı). 5-25.
- Mill, A. (2022). *Ekonomi 101*. (Çev: N. Sosyal), İstanbul: Say Yayınevi (Eserin Orijinali 2017'de yayımlandı), 228.
- Murat, S., & Yılmaz Eser, B. (2013). Türkiye'de Ekonomik Büyüme ve İstihdam İlişkisi: İstihdam Yaratmayan Büyüme Olgusunun Geçerliliği. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 2(3), 94.
- Muscattelli, V. A., & Tirelli P. (2001). Unemployment and Growth: Some Empirical Evidence from Structural Time Series Models. *Journal of Applied Econometrics*, 33, 1083-1088.
- Okun, A. M. (1962). Potential GNP: Its Measurement and Significance, *American Statistical Association Proceedings of the Business and Economic Statistics Section*. 98-104.
- Organisation for Economic Co-Operation and Development (2024). *Definition of Gross Domestic Product*. 20 Ağustos 2022 tarihinde <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm> adresinden alınmıştır.
- Öz, V. (2013). *Açık İş Oranının Seçilmiş Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Hesaplanma Yöntemi ve Türkiye için Alternatif Bir Metodoloji Önerisi*. Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Özbek, S. (2021). Gelişmekte Olan Ülkelerde Dış Borçların Sürdürülebilirliğinin Analizi: Yeni Nesil Panel Birim Kök Testlerinden Kanıtlar. *Bilgi Ekonomi ve Yönetimi Dergisi*, 16(2),158.
- Özgüven, A. (1991). İktisat Bilimine Giriş. (6.Basım). İstanbul: Filiz Kitapevi, 97-98.
- Öztürk, S., & Sezen, S. (2018). Ekonomik Büyüme ile İşsizlik Arasındaki İlişkinin Analizi: Türkiye Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(41).

- Pamuk, Ş. (2007). *Dünya 'da ve Türkiye 'de İktisadi Büyüme 1820-2005*. (49. Basım). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Forumu, 10.
- Parasız, İ. (2003). *Ekonomik Büyüme Teorileri*. (1.Basım). Bursa: Ezgi Kitabevi, 136.
- Pedroni, P. (2004). Panel Cointegration: Asymptotic and Finite Sample Properties of Pooled Time Series Tests with an Application to the PPP Hypothesis. *Econometric Theory*, 20(3), 597-625.
- Pesaran, M. H. (2007). A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Cross-section Dependence, *Journal of Applied Econometrics*, 22, 265-312
- Ricardo D. (2008), *Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri*. (Çev: B. Zeren), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (Eserin Orijinali 1817'de yayımlandı), 129-144.
- Sanal Çevik, F (2005). Beklentilerin Rolü ve Phillips Eğrisi. *Mevzuat Dergisi*, 8(95), 5-6.
- Sarıbaş, H., & Sekmen, F. (2008). *Türkiye 'nin Muasır Medeniyete Ulaşma Çabası*. (1.Basım). İstanbul: Değişim Yayınları,70.
- Sarıca, Ö., Avcı, M.A., & Ceylan, R. (2022). İşsizlik Oranı ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Asimetrik İlişkinin İncelenmesi: Türkiye Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 275-289.
- Silvapulle, P., Moosa, I. A., & Silvapulle M. J. (2004). Asymmetry in Okun's Law. *The Canadian Journal of Economics*, 37(2), 355.
- Smith A. (2008). *Milletlerin Zenginliği*. (Çev: H. Derin). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (Eserin orijinali 1776' da yayımlandı), 5-23.
- Talas, C. (1972). *Sosyal Ekonomi*. (3. Basım). Ankara: Sevinç Matbaası, 67.
- Talas, C. (1976). *Sosyal Ekonomi*. (4. Basım). Ankara: Sevinç Matbaası, 105-113.
- Tripier, F. (2002). The Dynamic Correlation Between Growth and Unemployment, *Economics Bulletin*. 5, 1-9.
- Turna, Y. (2017). *Türkiye 'de Ekonomik Büyüme ile Fiziki Sermaye, Beşeri Sermaye Ve Enerji Tüketimi Arasındaki İlişki: Nardl Yaklaşımı*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). İşgücü İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>.
- Uğurlu Yazıcı, H. (2018). *Türkiye 'de İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki (1960-2015)*. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın.
- Uslu, H. (2018). Investigation Of Economic Growth And Unemployment Relationship in The Sense Of New Developments. *Social Sciences Studies Journal*, 4(17), 1517.

- Uslu, H. (2020). İstihdam Yaratmayan Ekonomik Büyüme: Türkiye İçin Okun Yasası Çerçevesinde Ekonometrik Bir Analiz. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1),103.
- Ülgener, S. F. (1991). *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*. (7. Basım). İstanbul: Der Yayınları, 409.
- Üstünel, B. (1975). *Makro Ekonomi*. (3. Basım). Ankara: Kurtuluş Matbaası,170-175.
- Walterskirchen, E. (1999). The Relationship between Growth, Employment and Unemployment in the EU. European Economist for an Alternative Economic Policy.
- Yardımcı, M.C. (2021). Testing The Validity Of The Okun's Law: Example Of Turkey. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, (39), 80-95.
- Yavuz, A. (2012). *İşgücü, İstihdam ve Kriz Olgusu*. (2. Basım). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 46.
- Yayar, R., & Öztaş, B. (2020). D-8 Ülkelerinde İşsizlik ve İktisadi Büyüme İlişkisinin Panel Nedensellik Analizi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 194.
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2010). *Türkiye ve Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde İşsizlik ve Büyüme*. (8. Basım). İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı Yayınevi, 26-32.
- Yerdelen Tatoğlu, F. (2017). Avrupa Ülkelerinde Okun Yasasının Çok Boyutlu Panel Veri Modelleri ile Analizi. *Yönetim ve Çalışma Dergisi*, 1(1), 42-55.
- Yerdelen Tatoğlu, F., (2017). *Panel Zaman Serileri Analizi Stata Uygulamalı* (3.Basım). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Yetkiner, H. (2012). *Sorularla Makro İktisat*. (2.Basım). Ankara: Efil Yayınevi, 2.
- Yıldız, K. (2014). İşsizlik Türleri, Her Bir İşsizlik Türünün Toplam İşsizlikteki Payı ve Çeşitli Demografik Parametrelerle İlişkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, (45), 2.
- Yılmaz, G. Ö. (2005). Türkiye Ekonomisinde Büyüme ile İşsizlik Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, (2), 66.
- Yülek, M, A. (1997). İçsel Büyüme Teorileri, Gelişmekte Olan Ülkeler ve Kamu Politikaları Üzerine. *Hazine Dergisi*, (6), 89-105.
- Zhang, W. (2005). *Economic Growth Theory*. (1.Basım). ABD, 1-4.